

CONTINUAREA BESTSELLERULUI
MERDI UNDE TE POARTĂ INIMA,
CEA MAI BINE VÂNDUTĂ CARTE ITALIANĂ A SECOLULUI XX

SUSANNA TAMARO

ASCULTĂ GLASUL MEU

buzz
BOOKS

Ce s-a întâmplat cu nepoata Olgăi, bunica din *Mergi unde te poartă inima*? S-a întors ea din America la timp pentru a se împăca cu bunica ei sau doar a găsit lunga crisoare-jurnal care îi era adresată? Dacă totuși destinul i-a rezervat o a treia posibilitate? Dacă, rătăcind prin camerele acelei case uriașe, singurătatea a împins-o să meargă în pod pentru a da de urma celor doi oameni pe care cu adevărat ar fi vrut să-i cunoască: mama și tatăl ei? Cine erau ei? Care a fost povestea lor? Este ea într-adevăr fiica unui prinț turc, așa cum i-a spus bunica ei pe când era copilă sau există ceva care încă trebuie dezvăluit? În căutarea aceluia secret ea recompune, din scrisori și caiete îngălbenite, pagină după pagină, elementele unui mozaic vechi de generații. Și descoperă, într-un jurnal, slăbiciunile, visurile și neliniștile mamei sale Ilaria, studentă la filosofie, fascinată de un profesor cu douăzeci de ani mai mare decât ea. Descoperă că un unchi s-a refugiat într-o țară îndepărtată pentru a scăpa de legile rasiale și de acolo a continuat să trimită vești. Încurajată de aceste câteva indicii, fata decide să meargă în căutarea tatălui său și a aceluia unchi îndepărtat, într-o călătorie care o va conduce la originile proprii neliniști.

„Tamaro scrie cu simplitate și claritate și pune o mulțime de întrebări despre lume și existență.“

Herald

„Personaje pline de viață... descrieri de natură strălucitoare...
Un roman de formare unic, neobișnuit.“

Independent

buzz BOOKS

Cărțile despre care toată lumea vorbește!

O colecție cosmopolită, locul de întâlnire a celor mai noi opere de ficțiune contemporană – romane aflate în topurile internaționale, premiate, ecranizate sau în curs de ecranizare, traduse în zeci de limbi – cărți provocatoare, pe care abia aștepti să le citești

Susanna Tamaro s-a născut la Trieste în 1957. În 1976 a obținut o diplomă de profesoară, iar apoi, o bursă de studii la Centro Sperimentale di Cinematografia din Roma. A debutat în 1989 cu romanul *La testa fra le nuvole*, distins cu premiile Italo Calvino și Elsa Morante, urmat de *Per voce sola* (1991), care a primit premiile Rapallo și International PEN, și de *Mergi unde te poartă inima* (*Va' dove ti porta il cuore*, 1994), bestseller internațional, roman vândut în 16 milioane de exemplare. În 2003 a regizat filmul *Nel mio amore*, adaptare a povestirii *L'inferno non esiste*. Cărțile sale, printre care *Anima Mundi* (1997), *Cara Mathilda* (1997), *Rispondimi* (2001) și *Ascultă glasul meu* (*Ascolta la mia voce*, 2006), continuarea romanului *Mergi unde te poartă inima*, sunt traduse în întreaga lume.

SUSANNA TAMARO

ASCULTĂ
GLASUL
MEU

Traducere din limba italiană
DOINA CERNICA și ELENA CARABOI

Note de
DOINA CERNICA

București
2018

Ascolta la mia voce
Susanna Tamaro
Copyright © 2006 Susanna Tamaro
2006 RCS Libri S.p.A.

Editura Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel: 021 319 6390; 031 425 1619; 0752 548 372;
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

Ascultă glasul meu
Susanna Tamaro

Copyright © 2018 Grup Media Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii
Redactor: Emilia Achim
Copertă: Flori Zahiu
Tehnoredactare și prepress: Ofelia Coșman

Seria de ficțiune a Editurii Litera este coordonată
de Cristina Vidrașcu Sturza.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TAMARO, SUSANNA

Ascultă glasul meu / Susanna Tamaro;
trad. din lb. italiană: Doina Cernica și Elena Caraboi –
București: Litera, 2018

I. Cernica, Doina (trad.)

II. Caraboi, Elena (trad.)

Pentru Daisy Nathan

*Întoarceți-vă către Mine,
și Mă voi întoarce și Eu către voi*
Maleahi 3:7

PRELUDIU

1

Poate că primul semn a fost tăierea copacului.

Nu-mi spuseseși nimic, nu erau lucruri care să-i privească pe copii, așa se face că într-o dimineață de iarnă, în timp ce ascultam despre proprietățile celui mai mic multiplu comun cu un adânc sentiment de îndepărtare, fierăstrăul ataca nevinovăția argintată a scoarței sale. În vreme ce îmi târâiam picioarele pe coridorul recreației, așchii din viața sa cădeau ca ninsoarea pe capul furnicilor.

Nimicirea m-a izbit în față la întoarcerea de la școală. Pe pajiște, în locul nukului, era un hău negru, trunchiul, deja tăiat în trei părți și cu ramurile lipsă, zăcea pe pământ, pe când un om cu chipul vânăt, înfășurat în fumul murdar al motorinei, se străduia să-i extirpe rădăcinile, sfâșiindu-le cu colții puternici ai unui excavator. Utilajul rânjea, pufăia, dădea înapoi, se încorda între sudălmile muncitorului: blestematele rădăcini nu

voiau să părăsească țărâna, erau mai profunde decât crezuse, mai încăpățânate.

Ani după ani, anotimp după anotimp se întinseseră în tăcere, cucerind pământul palmă cu palmă, împletindu-se cu rădăcinile stejarului, ale cedrului, ale mărului, înlănțuind într-o trainică îmbrățișare chiar și țevăraia gazului sau a apei. Din această cauză, copacii erau doborâți, înaintau cu viclenie în întunerice zădărniciind opera omului, care astfel era obligat să-și folosească tehnica împotriva îndărătniciei lor.

Deodată, sub soarele rece al unui amiezii ca de iarnă, ca și cum ar fi fost smuls acoperișul unei case sau ar fi avut loc răsucirea universului la primul sunet al trâmbiței¹, umbrela maiestuoasă a rădăcinilor s-a ivit dinaintea ochilor mei cu o constelație de mici bulgări încă agățați cu fire de ele, abandonând în pământ partea cea mai profundă.

Atunci – și numai atunci –, omul, în semn de izbândă, și-a înălțat pumnul spre cer, și tu, deja cu șorțul pe tine, ai bătut ușor din palme.

Atunci – și numai atunci –, eu, care încă nu deschiseseam gura și nu făcusem un pas, mi-am simțit șira spinării însuflețind totul: nu erau

---

¹ Aluzie la sunetele de trâmbiță care vor anunța Apocalipsa

vertebrele mele, măduva mea, ci un vechi fir descoperit, scânteile alergau cu veselie mincinoasă dintr-o parte într-alta, energia lor era rece și feroce, se răspândeau peste tot ca niște invizibili ghimpi de gheață, invadau viscerele, străpungeau inima, explodau în creier, jucau suspendate între lichidul său și cutia craniană; schije albe, oase de morți, un dans macabru; energie, dar nu foc, nu lumină, energie pentru o acțiune neașteptată și violentă; energie lividă, care arde.

Și, după fulgerul orbitor, bezna nopții adânci, liniștea neliniștită a lui prea mult: prea mult să vezi, prea mult să suferi, prea mult să știi. Nu liniștea somnului, ci a unei clipe a morții: când durerea este prea mare, trebuie să mori puțin, ca să mergi mai departe.

Copacul meu, copacul cu care crescusem și a cărui tovărășie, eram convinsă, m-ar fi urmat în ani, copacul sub care mă gândeam că mi-aș fi crescut fiii – fusese răpus. Căderea sa luase cu sine multe: somnul meu, veselia mea, aparenta mea nepăsare. Trosnetul dezrădăcinării sale, o explozie. Înainte și după. O lumină altfel, întuneric intermitent. Întuneric de zi, întuneric de noapte, întuneric în plină vară. Și cu întunericul, o certitudine: durerea este mlaștina prin care sunt silită să înaintez.

Nu există mister mai mare decât al minusculului. Acolo, sub ocrotirea nevăzutului, se produce explozia secretului. O piatră, înainte de a fi piatră, este tot piatră, dar un copac, înainte de a fi copac, este o sămânță, omul, înainte de a fi om, este o morulă¹.

În limită, în circumscriere dormitează cele mai mari proiecte, ceea ce separă înăuntrul de afară îngăduie dezvoltarea.

Și dintr-odată am înțeles că trebuie să avem grijă de ceea ce este micuț.

Nucul cel mare mort, am plâns zile întregi. Întâi încercai să mă consolezi, cum putea tăierea unei plante să provoace asemenea dezastru? Și tu iubeai copacii, nu ai fi făcut așa ceva ca să-mi aduci supărare. Ai hotărât astfel, deoarece crea probleme, era prea aproape de casă și chiar de cedru. Copacii, repetai, au nevoie de spațiu. Și cine știe dacă într-o zi o rădăcină n-ar fi țâșnit prin orificiul căzii de baie ca tentaculul unui nautil²! Doar nu voiam să se petreacă ceva atât de înspăimântător, nu? Încercai să mă faci să râd, măcar să zâmbesc, însă fără succes.

---

¹ Prim stadiu de dezvoltare, în care embrionul are aspect de mură

² Cefalopod cu cochilia externă spiralată

Din momentul mării fulgerări, petreceam zilele nemișcată, întinsă pe pardoseală, cu privirea fixă spre un cer închis, de ciment, nefiind în stare de răspunsuri.

Într-una din cărțile mele ilustrate, citisem de curând povestea castraveților-de-mare, făpturi fără apărare și fără chip, totuși și ele legate cu îndărătnicie de viață. Când sunt atacate, expulzează printr-o împrôșcare încâlceala viscerelor – inimă, intestine, plămâni, ficat, organe de reproducere –, imobilizând prădătorul într-o plasă asemănătoare celei a gladiatorilor, ca să aibă timp să se salveze, să găsească adăpost într-o pădure de alge, să se odihnească și să permită celulelor să se unească și să se diferențieze până la formarea unei copii perfecte a măruntaielor abia pierdute.

Iată, eram ca un castravete-de-mare după un atac, golită și fără cuvinte. Nu răspundeam multitudinii întrebărilor tale, trăiam în două lumi diferite: tu, într-a ta, în care, per ansamblu, prevala bunul-simț și eu, într-a mea, o lume de amenințări, de tenebre, brăzdată din când în când de străluminări. Între cele două lumi ale noastre exista un raport univoc, eu o vedeam pe a ta, dar tu nu erai în măsură să o înțelegi pe a mea.

Poate de aceea, în a treia zi, bunul-simț epuizat, răbdarea terminată și probabil consultat și pediatrul, ai deschis ușa camerei și ai spus: „Gata!

Ajunge! Țsta este pur și simplu un capriciu! Un copac rămâne un copac, se poate planta altul!“ Apoi ai început să trebăluiești prin casă, cum probabil făceai în diminețile în care eram la școală.

Reproșurile nu au ținut niciodată de firea mea. Distanța dintre planete nu e vina nimănui, poate a diverselor legi ale gravitației, orizontul care se deschide în față este diferit, o știai și tu când îmi citeai mereu *Micul prinț*: fiecare asteroid are tipul său de locuitor. Încercam numai o ușoară uimire pentru lipsa ta de considerație față de baobab. Nucul era exact ca baobabul. Trandafirul pe care ai vrut să mi-l cumperi după aceea nu a reușit să-l înlocuiască cu nici un chip.

Un trandafir izbește privirea, mirosul, pe urmă însă este tăiat, sfârșește într-o vază și în final la gunoi. În schimb, copacul iubit întinde rădăcini în jurul înseși inimii noastre, când moare se usucă și cad, lăsând amintire cicatrici minuscule, dar de neșters.

Cine învinuiește o persoană – sau o întâmplare – pentru eșecul propriei existențe seamănă cu acei câini legați cu un lanț lung care alunecă pe un cablu. Pe scurt, sub ei nu mai crește iarba, solul devine bătucit și prăfos, presărat cu resturi de mâncare și excremente. Când la urmă câinele moare, terminat de cursa aceea fără orizont, și

lanțul ajunge să atârne inert, ceea ce rămâne din toată această existență neliniștită este numai o dâră tristă.

Evenimentele și întâlnirile nu sunt balasturi sau fundături cărora nu li se știe ieșirea, ci mai curând oglinzi, mici, mari, convexe, concave, vălurite, deformante, ciobite, întunecate, capabile oricum; cu reflexia lor, să ne facă să descoperim o parte încă necunoscută din noi înșine.

Din viața aceea de castravete-de-mare trebuie să mă fi trezit într-a patra sau a cincea noapte. Camera era inundată de lumina rece a lunii pline. Pe dușumea, cuierul își proiecta umbra sinistră. De ce întotdeauna în întuneric trebuie să fie o umbră? La ce servește, dacă nu ca să evoce existența a tot ceea ce nu poate fi înțeles?

Deseori, în serile copilăriei mele te așezai lângă pat și-mi spuneai o poveste. Din tot acel vârtej de prințese, vrăji, animale înspăimântătoare și fapte uimitoare, mi-au rămas în minte numai două imagini: ochii galbeni ai lupilor și pașii greoi și surzi ai Golemului¹. Cei dintâi stăteau la pândă în păduri și pe străzile pustii, pe când Golemul putea să meargă oriunde, știa să deschidă și să

---

¹ După o legendă iudaică medievală, făptură plămădită din lut și însuflețită de rabinul Low din Praga, devenită amenințătoare

închidă ușile, să urce pe scări. Nu devora copiii și nu-i transforma în monștri și totuși mă teroriza mai tare decât orice creatură. Nu aer respiram, gheață, când îi evocam numele!

Astfel că, zdrobită de umbrele acelea amenințătoare, am hotărât să mă ridic și să ies.

Era o noapte de început de toamnă, nu rece, ci umedă, în atmosferă plutea o mireasmă de esențe care păstra o fulgurare a verii. Poate venea de la mere, unele atârând pe crengi, altele deja putrezind pe pământ, sau poate de la micuțele prune cu miezul galben, abia coapte. Temperatura nu coborâse niciodată sub zero și de aceea căzuseră puține frunze, mergeam pe o pajiște încă verde, însemnată ici-colo de ciclame sălbatice și de câteva pădării tinere scăpate de curățenia ta.

Crezându-mă de-acum lipsită de tot ce era în mine, am ajuns în locul în care se înălțase nucul și m-am lăsat să cad în genunchi. Pământul era umed și presărat cu rămurele rupte în cădere.

Acolo unde un timp fusese copacul, aerul vibra aparte, pentru o clipă am avut impresia că mai era acolo. Cu rădăcinile pompând seva de-a lungul trunchiului și cu degetele brune ale crengilor care o retrimiteau jos, către sol. Până de curând, din fluviul acela de energie ancorat de pământ și elansat spre cer se desprinseseră fructele. Simfonia neobișnuită a căderii lor însoțise fiecare toamnă

a scurtei mele vieți, la întoarcerea de la școală alergam să-mi umplu buzunarele cu ele.

„Lasă-le acolo, murdăresc!“, strigai de la fereastră bucătăriei, dar nu te ascultam, îmi plăcea să le desfac cu grijă, fără să le sparg. În loc să le mănânc, le priveam în palmă. Din cine știe ce tainic motiv, erau absolut identice cu o imagine văzută în cărțile de citire. Creierul nostru, cel al tuturor mamiferelor și al păsărilor erau făcute la fel: cutia craniană din coajă ca să protejeze partea cea mai fragilă, *dura mater*, *pia mater*¹, și, între cele două emisfere, bizara punte ca un căluț-de-mare.

Din ce cauză două lucruri din natură se ase-mănau într-o măsură atât de impresionantă? De ce ceva trimitea la altceva? Era în aceasta o lege a universului sau numai o nebunie, o clipă de abatere necontrolată?

În jurul meu, pământul era acoperit de nuci, ploile abundente preschimbaseră coaja verde de iunie într-o depunere negricioasă. Era de ajuns să o freci cu degetul mare ca să vezi apărând coaja. Tare, dar nu destul ca să scape de lăbuțele tandafirii de veveriță, de dinții lor de fildeș, de ciocul ciorilor cenușii, al corbilor, al coțofenelor. Tare, dar nu într-atât ca să se sustragă întrebărilor mele.

---

¹ Țesuturi conjunctive ale meningelui

Pentru că nuca aceea – care întâi era și apoi nu mai era – reprezenta oglinda mea, prima oglindă a vieții mele. În genunchi pe pământul rănit, aplecată asupra acelui abis, scufundată în lumina sinistră a lunii, cu o sămânță în mână și inima aparent pustie, am înțeles dintr-odată că în zilele vieții mele nu aș fi clădit palate, nici averi și nici măcar nu mi-aș fi format o familie. În timp ce un con al cedrului cădea sonor pe sol lângă mine, am văzut cu limpezime că drumul care mi se deschidea în față era drumul de neatins și întotdeauna solitar al întrebărilor.

2

Dacă mă reîntorc acasă cu amintirea, o văd suspendată în lumina zorilor. Este încă toamnă, fiindcă în căldura primelor raze, solul începe să scoată aburi, și ceața pleacă. O văd întotdeauna de la înălțime și de departe, ca o pasăre în zbor. Mă apropii încet și observ ferestrele – câte sunt deschise și câte închise –, controlez starea grădinii, frânghia de rufe, rugina gardului. Nu mă grăbesc să cobor, este ca și cum aș dori să mă împac cu gândul că într-adevăr casa aceea este casa mea. Că această poveste este povestea mea.

Se pare că păsările migratoare se comportă la fel. Parcurg mii de kilometri fără nici un soi de abatere, apoi, când sosesc în zona în care cu un an înainte li s-a deschis oul, încep să verifice. Castanul de India cu florile albe este tot acolo? Și automobilul de culoare verde? Și doamna aceea drăguță care scutura mereu pe pajiște firimiturile de pe fața de masă? Bagă de seamă totul cu precizie, fiindcă luni la rând în deșerturile Africii,

doamna aceea și mașina aceea au stat în mintea lor. Dar e plină lumea de doamne amabile și de automobile verzi. Atunci care este factorul determinant?

Nu e o viziune, ci o aromă, totalitatea miresemelor care populau aerul în vecinătățile cuibului. Dacă parfumul liliacului și acela al teiului pentru o clipă se suprapun, iată, aceasta este casa, locul exact în care să se întoarcă.

În schimb, mirosul care m-a năpădit la revenirea mea din America a fost acela de frunze ude care nu izbutesc să ardă. Era de-acum dimineată bine, vecinul nostru făcuse o movilă și încerca zadarnic să le dea foc, umplând aerul cu un fum greu, alb.

Din fumul acela ai apărut și tu, poate puțin mai slabă decât te țineam minte.

Convinsă că traversând oceanul aveam să mă eliberez de tine, călătorisem luni în șir, văzusem multe, întâlnisem mulți oameni, dar toată această distanță avusese un efect de-a dreptul contrar. Ura pe care o simțeam în preajma ta rămăsese intactă. Mă simțeam ca o vulpe cu coada lungă, din nebăgare de seamă atinsesem focul și înaintam însoțită de văpăi. Oriunde aș fi mers, era mânie în mine și durere, și dorința de a fugi de incendiu. În orice loc, incendiul mă urma, tot mai

mare, mai devastator. Când am introdus cheile în poartă, în spatele meu nu mai era coada, ci o claie întreagă, fânul era uscat și trosnitor, ardea într-o veselie, împrăștiindu-și strălucirile sinistre.

Erai pe cărare, cu mătura în mână.

– Ești aici! ai exclamat. Mătura a căzut, lemnul cozii a lovit piatra cu un zgomot slab.

– Mi se pare evident! ți-am răspuns și, fără să mai zic ceva, am fugit în camera mea, urmată de chelălăitul sărbătorec al lui Buck.

În săptămânile de după aceea, am reluat ritualurile noastre de ferocitate cotidiană. Eu te uram, și tu te străduiai să ocolești această ură. În zilele în care te simțeai mai puternică, încercai să o atenuezi, dar mișcările tale de pugilist fără antrenament aveau darul să provoace în mine o enervare încă și mai mare.

– Ce vrei? strigam. Dispari!

Te chemam „babă“, loveam ușile cu piciorul, repetând ca într-o mantra¹: *La naiba! La naiba! La naiba! La naiba! La naiba!...*

E greu de înțeles cum se formase ura aceea în mine. Ca toate sentimentele complexe, nu putea fi imputată unei singure cauze, ci mai curând

---

¹ Formulă sacră în unele religii orientale. Aici, prin extensiune: descântec

unui ansamblu de evenimente legate nefericit de predispoziții înnăscute ale firii.

Ceea ce în prima mea copilărie fusese un pârâu liniștit, la primele înflăcărări ale adolescenței se preschimbase într-un fluviu devastat de ploi. Apa nu mai era verde, ci galbenă, la fiecare obstacol se încrețea cu un vuiet puternic, strângea în mandlele sale toate gunoaiele: bucăți de polistiren, pungi de plastic, mingi înțepate, păpuși goale și fără picioare, crengi smulse, pisici moarte cu pântecul întins ca o tobă. Se izbeau între ele fără nici un alt zgomot decât un clipocit slab, nepuțințioase, ostile, incapabile să se elibereze. Tot așa, încă din copilărie, dincolo de suprafață au început să se acumuleze atâtea lucruri pe care, atunci, nici tu, nici eu nu am fost în stare să le vedem: un cuvânt spus sau nespus, o privire mai lungă, o îmbrățișare lipsă, toate neînțelegeri normale în orice raport, s-au transformat cu anii în noi într-un depozit de praf de pușcă.

Am zis în *noi*, dar, de fapt, ar fi trebuit să spun în *mine*, fiindcă tu te străduiai din răputeri să eviți orice explozie.

Tăceai, dacă te gândeai că era mai bine, vorbeai, dacă îți închipuiai că e mai util să o faci, dar și tăcerile, și cuvintele erau mereu neinspirate.

- De ce taci? strigam, scoasă din sărite de absența unei reacții din partea ta. De ce deschizi

gura? țipam, convinsă că ceea ce spuneai era numai o provocare.

Apoi, uneori aveam o criză. Creierul îmi era invadat de electricitate, termite agresive alergau sub cutia craniană, stingeau lumina, mandibulele lor tăiau cablurile, și totul aluneca în beznă.

Iar din beznă, la recucerirea liniștii. Dintr-odată în mine nu mai era un fluviu, ci un lac, un mic lac de munte, lumina zorilor făcea vârfurile tandafirii, iar la fund păstrăvi mari se mișcau în unduirea algelor.

Da, într-adevăr, totul putea fi luat de la capăt, cum ziua se înalță din noapte. Se deschideau ferestrele și în casă se înstăpânea aerul proaspăt. Odată cu aerul pătrundea lumina, părea să nu mai existe unghere întunecate. Făceam o prăjitură împreună, ieșeam împreună la cumpărături sau mergeam la bibliotecă să alegem cărți noi.

– De ce nu-ți iei pastilele? îmi ziceai, și eu, pentru două sau trei săptămâni, chiar te ascultam.

Săptămânile păcii.

Ce bine era în acele zile în care puteai să respiri, să mergi, să te uiți în jur fără să simți permanent în spate fâșâitul fitilului! Era atât de odihnitor să dormi și să te trezești fără teama exploziei!

Dar ca toate lucrurile frumoase ținea puțin.

Deodată, într-o dimineață, deschideam ochii și mă năpădea plictiseala păcii, viața aceea liniară și responsabilă nu mai era de mine, nu era de mine lumea bunului-simț în care acțiunile își urmau una altele senine, precum copiii dansând în cerc.

Aveam nevoie de durere ca să mă simt vie, trebuia să curgă prin venele mele împreună cu hemoglobina. Era singura cale a unei existențe adevărate. Știam că era acid, otravă, nor toxic, intuiam că mi-ar fi pervertit interioritatea și tot ce ar fi intrat în contact cu mine, dar nu puteam să renunț la ea. Bunătatea, judecata nu aveau atâta energie, erau sentimente vlăguite, monotone, lipsite de o direcție veritabilă.

La ce servea să fim buni? Ca să trăim o viață de marionete, o existență de saci de cartofi, victime inerte ale unor voințe mai puternice.

Și apoi, ce era bunătatea? O umbră nedeslușită de acțiuni inocente, melasa de străbătut ca să ajungi la o recompensă oarecare, flecăreala odioasă a talk-show-urilor de după-amiază. Cu ce mă alegeam dintr-o marfă atât de proastă? Cu nimic, absolut nimic.

Din zori până la apus, mă învârteam ca și cum aș fi fost conul unui vulcan, de la inimă la foc contactul era direct, nu erau meandre, țâșnituri de vapor fierbinți, fundături: magma incandescentă și fluidă se mișca în mine, urca și cobora

în ritm inegal, dădea pe dinafară uneori, ca apa dintr-un recipient prea plin.

La zece, unsprezece, doisprezece ani puteam să stau încă lângă tine pe divan ca să citim, dar la treisprezece deja începusem să dau semne că nu mai suportam, la paisprezece, unica pe care voiam într-adevăr să o cunosc era povestea mea.

S-a întâmplat chiar într-una dintre acele după-amiezi de lectură. Era în aprilie, peste grădina cădea o ploaie rece, când, pe neașteptate, din mine a izbucnit o altă persoană. Citeam *O mie și una de nopți*, unul din textele tale preferate, când deodată m-am ridicat pufnind:

– Nu mai suport porcăriile astea!

Ai lăsat cartea, nevenindu-ți a crede.

– Cum vorbești?!

– Vorbesc cum îmi place! am răspuns și am ieșit din cameră trântind ușa.

De-a lungul întregii copilării, în vreme ce colegii mei se îndopau cu programe de televizor, mi-ai umplut viața cu basme, poezii, întâmplări extraordinare. Iubeai lectura și voiai să-mi transmiți aceeași pasiune sau poate erai convinsă că a fi hrăniți cu lucruri frumoase ar constitui un antidot împotriva ororii.

Din primul moment pe care mi-l amintesc din viața noastră, între mine și tine a stat mereu

o carte. Aceea era calea prin care știai să conduci relațiile, era lumea ta, lumea în care ai crescut, a burgheziei evreiești, care părăsise studiarea Torei¹ pentru romane. Cu cărțile se înțelege mai bine viața, spuneai adesea, prin lectură poți să percepi emoțiile în adâncime.

Asta mă revolta? Pretenția ta de a înțelege lucrurile? Sau faptul că în ciuda mării cantități de personaje nemuritoare care prietenos îmi călcau zilnic în picioare teritoriul viselor, în loc să devin mai înțeleaptă, eram mereu mai neliniștită? De ce, în loc să simt profunzimea emoțiilor, le percepeam falsitatea?

Era ca și cum în cursul anilor osatura raportului nostru fusese construită de mâini prea puțin experte, la început părea solidă, dar apoi, înălțându-se, începuse să-și arate defectele. Era de ajuns un pic de vânt ca să o facă să oscileze. Pe lungimea componentelor sale se cățăraseră atâtea personaje! Oliver Twist și Mihail Strogoff, Aladin și micul prinț, mica sirenă și rățușca cea urâtă, Golem și vrăjitoarea din Hänsel și Gretel, haitele de câini din *Colț Alb*, Martin Eden, Urashima și Ganesh, divinitatea masiv protectoare, împreună

---

¹ Cartea sacră a evreilor, *legea*, care cuprinde primele cinci cărți ale Vechiului Testament, numite *Pentateuh*

cu dansul dezlănțuit al lui Dibbuk¹ făceau să pă-
râie amenințător grinzile. Erau toate acolo, între
tine și mine, și fețele lor se interpuneau între
ale noastre, trupurile lor proiectau umbre asupra
poveștii noastre, eu însă voiam lumină, lumina
sincerității, lumina clarității.

Lumina aceea mi-ar fi permis să văd unicele
chipuri pe care doream să le văd cu adevărat, chi-
purile părinților mei.

Da, timpul neliniștii a fost cel al reapariției
mamei mele. Până atunci, prezența sa rămăsese
cu discreție în fundal. Eram noi două și în relația
noastră eram – sau credeam că suntem – înde-
ajuns una celeilalte. Fără diferende, fără întrebări
indiscrete, zilele alunecau ca un tren în mijlocul
ceții, fiecare lucru era vătuit, lipsit de grosimea
reală, constrângerea șinelor ne dădea siguranța
că nu vom deraia.

Apoi, într-o dimineață de mai, când m-am tre-
zit mi-am dat seama pentru prima oară că în toată
casa nu exista nici o fotografie a ei. Nici în salon
și nici în bucătărie, nici o urmă în camera ta și nu
ai avut nici măcar bunul-gust ca să o pui într-a
mea. Unica reminiscență a înfățișării sale era

---

¹ Urashima, Ganesh, Dibbuk, personaje din mitologiile
orientale

încredințată amintirii mele, dar eram mică atunci și cu anii trăsăturile sale, ca un desen expus prea mult la lumină, începuse să se decoloreze, confundându-se cu altele, alte fragmente de poveste.

Cine era mama mea?

Despre ea știam doar două lucruri: că murise în zdrobirea mașinii sale și că studiasse la Universitatea din Padova, fără să-și dea licența vreodată.

În dimineața aceea am năvălit în bucătărie, laptele era deja pe foc, tocmai îl stingeai.

– Nu avem fotografiile ei! am exclamat.

– Fotografiile cui?

Am auzit în mine un zgomot, ca atunci când mergi pe gheață, gâtul mi-a tremurat o clipă înainte să izbutesc să zic:

– Ale mamei!

Două zile mai târziu, pe noptiera mea a apărut într-o ramă micuță fotografia alb-negru a unei fetețe îmbrăcate cu o rochiță drăgălașă de creșă.¹ Stătea într-un scrânciob, același scrânciob cu stinghii roșii pe care îl aveam în grădină. Am luat fotografia și te-am găsit acolo.

– Nu o vreau pe fetița ta! i-am spus, o vreau pe mama mea!

---

¹ În limba italiană *nido d'ape*, „cuib de albină“

Înainte să o rup, am apucat să citesc pe spate:
Ilaria, 1958.

Atunci în camera mea a apărut o poză polaroid în culori incerte, care reprezenta o tânără într-un local plin de fum. Ținea o mână sub bărbie și părea să asculte pe cineva.

3

Acum știu că evenimentele pot să aibă nuanțe diferite, ceea ce vedem în limitarea noastră este aproape întotdeauna parțial. Poate te-ai gândit să nu mă tulburi cu amintirea sau poate că pentru tine durerea era încă prea puternică, în fond, trecuseră abia zece ani, ca să fii în stare să-i suporti o fotografie în casă. Poate preferai să-i păstrezi privirea și chipul închise în adâncul inimii tale. Acolo îi ridicaseși un altar, acolo, în întuneric și liniște, comemorai atrocitatea pierderii.

Pe vremea aceea însă, cu furia maniheistă¹ a adolescenței, vedeam numai o parte a realității: ștergerea. Pierduseși o fiică și nu voiai să ți-o reamintești. Ce indiciu mai evident pentru perversitatea sufletului? Și peste toate, fiica aceea era mama mea, moartă timpuriu după o viață de clarobscururi.

---

¹ De la maniheism, mișcare religioasă din Orientul Apropiat potrivit căreia lumea este guvernată de două principii, al binelui și al răului

Despre ea nu mi-ai povestit aproape nimic. Firește, și eu aș fi putut să te întreb, iar tu, cu siguranță, întâi cu o anume reținere, apoi cu mai multă dezinvoltură, mi-ai fi povestit. Și, revăzând momentele acelea, gheața din inima ta s-ar fi topit, eu le-aș fi dat un nume amintirilor mele, și tu ai fi fost eliberată de balastul alor tale. La urmă ne-am fi îmbrățișat și am fi rămas îndelung așa, cu chipul umezit de lacrimi, cu soarele apunând în spatele nostru și lucrurile din jur alunecând în penumbră.

Aș fi putut să o fac, dar n-am făcut-o. Era vremea ciocnirii, și ciocnire trebuia să fie. Zid contra zid, oțel, marmură, diamante. Care dintre noi două ar fi avut capul mai tare, inima mai neîndurătoare ar fi supraviețuit la sfârșit. În obsesia mea culpabilizatoare, eram convinsă că tu ai procedat precum animalele care câteodată răpesc puii celor ca ele și-i fac ai lor. Doreai să rămâi tânără sau poate îți invidiai fiica, de aceea i-ai sustras fetița, unicul său motiv de bucurie. Oricum, într-un fel sau altul, voința ta se încrucișase cu viața mamei mele. Cu viața și cu moartea, fiindcă, de-acum îmi era limpede, și pentru aceasta trebuie să fi avut vreo răspundere secretă.

Uneori mă gândesc cât de frumos ar fi dacă la un anumit moment al copilăriei noastre cineva

ne-ar lua deoparte și cu o baghetă lungă ne-ar arăta, ca și cum ar fi o hartă geografică atârnată pe perete, harta zilelor viitoare ale vieții noastre. Am sta acolo, așezați pe taburet, cu bărbia ridicată, ascultând un domn (mi-l imaginez cu barbă albă și costum kaki, geograf, naturalist sau ceva de genul acesta) care ne explică parcursul cel mai sigur ca să pătrundem în acel teritoriu misterios.

De ce nimeni nu ne sugerează punctele în care să fim atenți? Aici gheața este mai fină, acolo are densitatea mai mare. Să înaintăm? Să ocolim? Să dăm înapoi? Să ne oprim? Să evităm? De ce trebuie să ducem mereu în spate greutatea gesturilor nefăcute, a frazelor nerostite? Acel sărut nedat? Solitudinea aceea pe care nu am îmbrățișat-o? De ce de la naștere trăim cufundați în această extraordinară lipsă de înțelegere? Totul ne pare veșnic, și voința noastră domnește încăpățânată asupra acelui stat micuț și confuz care se cheamă *eu*, îl omagiem ca pe un mare suveran. Ar ajunge să deschidem ochii doar o secundă ca să ne dăm seama că în realitate este vorba de un principe de operetă, nestatornic, sclifosit, incapabil să stăpânească și să se stăpânească, incapabil să vadă altă lume dincolo de propriile granițe, care de altminteri nu sunt decât niște culise – schimbătoare și strâmte – ale unei scene.

Câte luni trecuseră de la întoarcerea mea?

Trei, poate patru. În lunile acelea, luni de ghe-rilă, nu mi-am dat seama de nimic, nu am băgat de seamă mersul tău în unele momente diferit, nici privirea ta în care, pentru câteva clipe, surprinzător, apărea rătăcirea.

Am avut un prim semn într-o dimineață în care bora¹ sufla cu putere. Am fost să cumpăr pâine și lapte înainte ca solul să înghețe. Intrând în casă m-ai primit cu un surâs stupefiat, bătând ușor din palme:

- Să-ți dau o veste, avem extraterestri în bucătărie!

- Ce spui?

Nu știam dacă să râd sau să mă supăr.

- Nu mă crezi? Vino să vezi, nu glumesc!

Am inspectat bucătăria de la un capăt la altul, tu deschideai sertarele, cuptorul, frigiderul pradă unei agitații crescânde.

- Și totuși, acum o secundă erau aici! nu încetai să repeți. Îți spun că erau, acum ai să crezi că mi-am bătut joc de tine!

Te priveam perplexă.

- Este un joc?

Păraai aproape jignită.

---

¹ Vânt de nord-est uscat și rece care iarna suflă violent în Adriatica septentrională, îndeosebi în golfurile Trieste și Quarnaro

– Erau șapte sau opt. S-au ivit între ochiuri de cum am deschis gazul, iar când l-am închis, s-au mutat în chiuvetă.

– Și ce făceau?

– Dansau. Nu auzeam nici o melodie, dar sunt sigură că dansau.

– Poate au plecat prin conducte.

– Prin conducte? Da, poate, poate intră și ies prin robinete.

Din ziua aceea, în afară de noi două, casa a început să fie locuită și de extraterestri. Zadarnic ți-am explicat că extraterestrii coborau din farfurii zburătoare, că îi vedeau numai specialiștii de la NASA ori cine a băut peste măsură. Era efectiv imposibil să danseze prin bucătăria caselor! Dacă ar fi aterizat în grădină, și-ar fi dat seama toți vecinii, și copacii ar fi luat foc.

Mă ascultai liniștită, dar din căutătură înțelegeam că nu ai renunțat la ideea ta.

– Mai mult decât extraterestri, îmi par niște demoni¹, ți-am sugerat într-o zi.

Ai ridicat din umeri cu nemulțumire, parcă zicând să-i numesc cum îmi place.

După descrierea ta, erau verzi, de culoarea deschisă a mazării crude, chiar și consistența era

---

¹ În limba italiană *i dibbuk*, spirite malefice, în tradiția evreiască

asemenea păstăii. În schimb, brațele și picioarele aminteau de o șopârlă, dar numai în poziție dreaptă. Coada era scurtă și netedă, iar în loc de gură și de nas aveau o trompă mare, cu care vorbeau, mâncau, respirau. Apăreau și dispăreau în momentele cele mai neprevăzute, ieșeau din șemineu, înotau în cada de baie, ne salutau cu mânuțele lor lipicioase prin hubloul mașinii de spălat. Câteodată ți se părea că zboară sau se cățără pe perdele ca niște mici marsupiale. De-acum nu se mai limitau la dans, râdeau.

– Râd de mine! spuneai cu mânie, străbătând casa cu părul desfăcut.

Mergeai fără oprire, cu frenezie, în sus și-n jos, înainte și înapoi în grădină, fără răgaz, chiar și noaptea (ceea ce nu ai mai făcut niciodată), urcând și coborând scările, trăgând și împingând sertarele. Uneori aveam impresia că se află un șoarece balerin în casă, unul din acei șoareci care, printr-o anomalie genetică, aleargă mereu în jur, *tic, tic, tic, tic, tic, tic*.

Pașii tăi traversau toate nopțile mele.

În vreo două rânduri, m-am sculat și te-am apucat de umeri – erau slabi, fragili –, scuturându-te.

– Ce cauți?

M-ai cercetat cu suficiență, aproape orgolioasă.

– Nu înțelegi? Caut să mă apăr.

Într-o dimineață, în zori, gata îmbrăcată și cu pasul sigur ai plecat în cartier, farmacistul te-a găsit nemișcată la ușa magazinului său.

– Vreau ceva împotriva extraterestrilor! i-ai spus, înainte chiar să deschidă ușa.

A încercat inutil să te potolească, propunându-ți un insecticid, care putea să-i alunge, sau un lichid care putea să gonească din țevi orice intrus. Ai bătut cu pumnul tău micuț în tejghea, strigând:

– E o rușine! Și ai ieșit trântind ușa.

Din ziua aceea, când mergeam în cartier la cumpărături, tot mai des cineva mă întreba cu prefăcută indiferență:

– Ce mai face bunica?

4

Într-o casă părăsită, degradarea înaintează lent, dar inexorabil. Praful se acumulează. Pereții, nemaifiind încălziți, încep să absoarbă frigul iernii și dogoarea verii. Fără un schimb de aer, căldura și umezeala transformă casa într-o saună. Varurile se fărâmițează, cad jos ca o pulbere. Nu mult după aceea începe și tencuiala, se desprinde de pe pereți și se precipită spre sol cu bufnituri din ce în ce mai puternice, ca zăpada de pe acoperișuri la vremea dezghețului. Între timp, datorită unor rafale de vânt sau unui hoț plictisit, și geamurile ajung bucăți. Schimbările meteorologice se simt acum mai puternic, ploaia și vântul intră fără opreliști, și tot așa și razele fierbinți, și grămezile de frunze, maculatură, plastic, crenguțe, însoțite de toate soiurile de insecte și de păsări, de șoareci și de lilieci. Colonii de porumbei cuibăresc pe pardoseală. Bondarii își fac cuib pe grinzile plafonului,

în vreme ce potcoavelor¹ li se pare mai comod lampadarul. Ceea ce rămâne din dușumea este erodat de excremente, iar dinții rozătoarelor se ocupă de ce mai poate fi spulberat.

Așa se face că drăgălașa căsuță de odinioară este acum un edificiu locuit numai de spectre, și nimănui nu i-ar da prin gând să-i deschidă poarta. Ar fi din cale afară de periculos, infiltrațiile continue au putrezit tavanele, și ar ajunge o greutate cât de mică pentru a cădea la etajul de dedesubt. Pavimentul se clatină și trage după sine tot ceea ce altădată era viața casei: mobilele se dărâmă una după alta, se duc oalele, farfuriile, paharele, vasele pentru flori, albumele de fotografii, pardesiile, pantofii, papucii, cărțile de poezie, fotografiile nepoților, amintirile din călătorii.

În lunile acelea atât de lungi, imaginea degradării casei era mereu prezentă în mintea mea, vizualizam o încăpere, apoi o vedeam prăbușindu-se, nu dintr-o lovitură, ci puțin câte puțin, ca și cum în jur realitatea ar fi avut o altă consistență, de nisipuri mișcătoare sau gelatină, lucrurile cădeau, dar în loc să se zdrobească, erau înghițite într-un nimic tăcut. În golul rămas se mișcau

---

¹ Agățate deasupra ușii, cu deschiderea în sus, sunt purtătoare de noroc

doar fantasmelor, intrau și ieșeau din crăpături cu agilitatea anghilelor.

Ani, poate decenii, extraterestrii au dormitat undeva în creierul tău, probabil ieșiseră din vreun film documentar despre ei, intraseră cu piciorușele lor cu ventuze și nasul-gura-trompă în capul tău și ău rămas acolo, fără să mai dea semne de viață. În timp ce tu găteai, vorbeai, conduceai mașina, citeai cărți, ascultai muzică, repetai poezii din memorie, micuța lor colonie sta suspendată într-un soi de somnie-trezie, așteptând numai să cedeze țâțânile și o rafală de vânt mai puternică decât altele să o elibereze.

Da, extraterestrii-demoni au fost sunetul trâmbiței. Ar fi trebuit să mă alarmez de la acele prime semnale, să mă pregătesc pentru bătălie, în schimb nici măcar nu mi-am pus armura, nu puteam să-mi imaginez că războiul de gherilă din casă s-ar fi putut muta pe alt front, că nu voi mai fi eu cea care pune capcanele, ci un inamic invizibil, care acționa pe două fronturi.

Trebuia să te apăr și să mă apăr. Zi după zi, memoria ta se prăbușea ca podul casei nelocuite.

Se prăbușea și se popula cu fantasme.

La un anumit moment, între mine și tine era o mulțime. Trăiam cu compania aceea sinistă,

punând piciorul pe un paviment subțire și transparent ca o pojghiță.

La două luni după apariția extraterestrilor, am chemat medicul. Ca să nu te alarmez, m-am prefăcut că este pentru mine.

În ziua aceea te-ai comportat absolut normal, ai pregătit tratația în grădină, ai pus un șervet brodat, frumos, pe masă sub glorieta, oferindu-i biscuiți și ceai rece doctorului, vechiul tău prieten. El, cu seninătate, ți-a pus întrebări, iar tu, veselă, i-ai răspuns. Apoi discuția s-a mutat la vacanța iminentă, la un nepotel al său care trebuia să vină și la cel mai bun sistem de combatere a păduchilor de frunze la trandafiri. Ți se spusese că modalitatea cea mai economică și eficientă era să-i stropești cu apă îmbibată cu mucuri de țigară.

– Sigur! A fost comentariul doctorului. Dacă ne omoară pe noi, omoară și păduchii.

Te priveam și mă simțeam răătăcită. Unde dispăruseră locuitorii nedoriți ai bucătăriei?

În fundul pajiștii, o mierlă își reclama cu insistență teritoriul. Musculițe se îngrămădeau deasupra unui petec de răzor mai umed, în timp ce lumina apusului le cădea pe aripi, preschimbându-le în așchii aurite. La trecerea zgomotoasă a unei rădaște pe masa noastră, te-ai ridicat.

– Vă las puțin singuri. Hortensiilor le este sete.

Te-am urmărit în tăcere cu privirea până la pompă. Buck era în spatele tău, lătrând împotriva tubului negru de cauciuc care se târa în iarbă. Se juca? Se gândea să te apere? Cine știe?

Rămași singuri, nu a trebuit să mă străduiesc mult ca să-l conving pe doctor că acel calm, normalitatea aceea erau doar aparente. În bolile care implică memoria și personalitatea, mi-a explicat, la început stăruie un soi de control. În mod inconștient, se sforțează în fața străinilor să păstreze comportamentul obișnuit. Este ca și cum un soi de extraordinară pudoare ar coborî să protejeze persoana.

Avusesesi deja un ictus¹ când eram în America – nu știam? –, posibil să fi fost și alte episoade ischemice, creierul era tot mai puțin irigat, hipocampul² începea să șchiopăteze. Întâi dispăreau zilele, apoi lunile, anii, vocile și chipurile. Era ca o succesiune de tsunami: fiecare undă lua cu sine un amănunt, îl ducea în largul mării, în ocean, într-un loc fără putința reîntoarcerii. Puținele lucruri în măsură să reziste erau totuși deformatate de violența impactului.

---

¹ Debut brusc al accidentelor vasculare cerebrale

² Componentă a creierului, între primele afectate în boala Alzheimer, conducând la simptomele inițiale de pierdere a memoriei și dezorientare

Continuai să uzi rondul, îți vedeam silueta mișcându-se în lumină, cufundată în norul strălucitor de picături de apă în cădere.

– Se poate trata? am întrebat.

Doctorul și-a desfăcut brațele.

– Puțin sau deloc. Doar cu niște calmante.

– Și cât poate să dureze?

– Până când o ține inima. Pare crud, dar așa e. Capul se duce, inima rezistă, poate să bată ani la rând într-un corp care este de-acum o cochilie goală.

Când l-am condus pe medic la poartă, tu l-ai salutat de departe, cu palma desfăcută, ca o fetiță gata de plecare într-o excursie școlară.

Ziua s-a încheiat fără surprize. După ce ai udat grădina, ai intrat în casă și ai pregătit cina. Prin fereastra deschisă intra prima adiere a verii, înmiresmată, caldă, plină de speranță. Am vorbit de cărți, voiai să recitești *Casa Buddenbrook*¹.

– Nu e plictisitoare? te-am întrebat.

– Deloc!

Și ai început să-mi povestești de berarul Permaneder, de nevasta sa și despre toate personajele care în acei ani îți rămăseseră în minte.

---

¹ Roman de Thomas Mann

Când am mers la culcare, am schimbat sărutarea de noapte bună, nu o mai făceam de mult, dinaintea plecării în America.

În pat m-am gândit că poate într-adevăr ai glumit, te-ai distrat să mă păcălești, dar de-acum jocul se terminase. Am adormit cu gândul acela.

În dimineața următoare m-am trezit brusc, cu chipul tău mânios deasupra mea:

– Mi-ai furat papucii!

În cursul câtorva săptămâni, am ajuns să trăiesc cu o persoană absolut necunoscută, extraterestrii dispăruseră, în locul lor pătrunsese mania persecuției.

Totul și toți conspirau împotriva ta.

O conjurație de șoapte dușmănoase, de derâderi pe la spate, de neconținute furturi. Dispăreau papucii și halatul, se evaporau poșeta și pardeșiul, se topeau cheile casei și ochelarii. Cineva furase oalele în care voiai să gătești și prânzul pe care tocmai îl pregătiseși. În frigider, nici urmă de cumpărătură, iar din baie lipsea savoniera. Dat fiind că extraterestrii nu mai existau, numai și numai eu eram vinovată de toate aceste sustrageri. Le luam doar ca să te scot din sărite, ca să-ți preschimb viața într-un iad de căutări.

Ți-ai procurat de la magazinul de fierărie o mare cantitate de lacăte și lanțuri cu care legai

și închideai orice. Ca să nu pierzi diferitele chei, le-ai înșirat pe o panglică lungă, roșie, pe care o purtai la gât. Clinchetul acela continuu, unit cu zgomotul pașilor din neobositul tău du-te-vino, este rumoarea de fond care mi-a rămas din lunile de atunci.

Mă acuzai de lucruri de neînchipuit de care nu știam cum să mă apăr, puținele cuvinte pe care încercam să le spun erau ca un lichid inflamabil. Câteva picături erau îndeajuns ca să te facă să explodezi. Te aprindeai de furie, cu maxilarul înțepenit, ochii îngustați și mâinile slabe zgâriind aerul. Petreceai ore proferând blesteme de nerepetat. Deschideai și închideai sertare, cu gesturi furișate duceai obiectele dintr-un loc în altul, încă și mai secret. Deschideai și închideai dulapurile, frigiderul, cuptorul. Urcai și coborai scările. Deschideai și închideai ferestrele. Te iveai brusc, ca să prinzi pe cineva la pândă, la fel procedai cu poarta de la intrare. Erai sigură că ai văzut pe cineva. Îndărătul stâlpilor se ascundeau prezențe care te scrutau dușmănos, trebuia să le înfrunți neîndurător, să le răpui la timp.

Ca să creez un minimum de complicitate cu tine, te ajutam în organizarea unor diverse strategii de apărare. Cumpărasem un fluier, asigurându-te că era magic, că putea să țină departe

entitățile malefice. Mi l-ai smuls din mână, cu ochii holbați de uimire.

- Adevărat? Funcționează? repetai cu un soi de gratitudine, de ușurare.

Și adevărat, ceva vreme a funcționat.

Acum în casă, la zgomotul pașilor tăi, la clinchetul lanțurilor, s-a adăugat acel fluierat strident, însoțit punctual de lătratul lui Buck, deranjat de frecvențele prea înalte. În mijlocul acelei simfonii infernale, de-acum eu mă comportam ca o fantasmă. În rarele momente în care cedai somnului, mă opream să te contemplan. Stăteai ghemuită, în poziție de apărare, cu pumnii strânși, buzele crisplate. Mușchii feței continuau să se miște neliniștiți, așa cum, sub vâlul subțire al pleoapelor, o făceau și ochii.

Cercetându-ți trăsăturile, încercam să ajung la persoana care mă crescuse. Unde dispăruse? Cine era femeia în vârstă pe care o aveam în față? De unde se ivise? Cum era cu putință ca o persoană blândă și amabilă să se transforme în contrariul ei? Meschinăria, mânia, suspiciunea, violența - de unde explodase tot gunoiul acela? Îl clocise din totdeauna în ea sau pur și simplu reușise să-l țină sub control în toți acești ani, iar acum, fără frânele inhibitorii ale sănătății mintale, arăta ceea ce voise mereu să fie? Ori era într-adevăr un demon,

o entitate venită din afară? Exista posibilitatea ca demonul să fi intrat și în mine?

Poate, ca în cazul unor roboți din filmele științifico-fantastice, avem cu toții încă de la început, ascuns între *pia mater* și *dura mater*, un program de autodistrugere? Dar cine dădea drumul la cronometru? Cine stabilea durata?

Niciodată nu m-am întrebat dacă cerul era sau nu locuit de Cineva, deosebit de extraterestri, dar în acele lungi după-amiezi de toamnă, pentru prima dată meditănd la asta, mi-am dat un răspuns: cerul era gol sau, dacă nu era, entitatea care se afla acolo era complet indiferentă la ceea ce se petrecea în lumea de dedesubt. Era cineva care, în esență, se distrase în mai multe rânduri atunci când își crease jocul. Altfel cum se explica faptul că o persoană putea să poarte în sine o formă atât de înaltă de distrugere, ca în câteva luni să-i fie redusă la zero o viață plină de demnitate și de inteligență? Ca memoria să-i dispară ca ștersă cu buretele? Câtă ipocrizie putea să existe în cine vorbea de un Tată bun! Ce tată și-ar dori vreodată un destin asemănător pentru propriii fii?

Deseori noaptea, ca să fug de păcănitul permanent al pașilor tăi, de fluierat, de scârțâitul balamalelor, mă refugiam în punctul cel mai îndepărtat al grădinii.

Văzută de afară, casa părea cu adevărat nava fantasmelor. Anunțată de clinchetul cheilor, te vedeam apărând și dispărând ca o umbră în spatele ferestrelor luminate, în vreme ce de pe drumul național venea zgomotul amestecat al camioanelor, iar de la vilele răzlețe lătratul câinilor răsuna solitar.

În nopțile cu vânt, deasupra mea pinii negri scrâșneau ca lemnăria din catargul unei nave.

Stăteam ghemuită acolo și în sfârșit reușeam să plâng. Mai mult decât de durere, era de furie. De la plâns treceam la lovituri, loveam trunchiurile cu violență, le luam scoarța la pumni până îmi picura sângele din încheieturi. „*Omoară-mă!*” strigam în vânt ridicând glasul ca să îmi poarte cât mai departe cuvintele. Cât mai sus. „*Omoar-o! Ia-o! Distruge-o! Fă-o praf! Dacă n-o vrei, ia-mă măcar pe mine! Da, dacă Tu ești acolo, deasupra, ucide-mă!*” Apoi mă aruncam la pământ și îl îmbrățișam pe Buck care dădea din coadă înspăimântat la picioarele mele.

Într-o dimineață, la trezirea după o astfel de noapte, mi s-a făcut teamă că am fost ascultată. Dormisem mai mult decât de obicei, iar la intrarea mea în casă plutea o liniște anormală. Nici un tropăit, nici fluierături sau zgomote de lanțuri, nici o imprecăție. Nimic.

După câteva minute de așteptare neîncrezătoare, am întredeschis cu grijă ușa camerei tale, temându-mă să nu-ți găsesc corpul. Cu aceeași teamă am explorat fiecare încăpere. Nici o urmă de tine.

Am coborât atunci în grădină, însoțită de Buck, dar nu erai printre hortensii. Nici în magazia de lemne și nici măcar în spate, la garaj. Nu puteai să fi luat mașina, deoarece mă ocupasem de ceva timp să dispară cheile. Ca atare, dacă erai ieșită, o făcuseși pe jos, chiar dacă pardesiul se afla la locul lui, ca și inseparabila ta poșetă.

Eram gata să merg la carabinieri ca să-ți anunț dispariția, când a sunat telefonul. Era vânzătorul de fructe, te oprise când traversai la o intersecție, desculță și în furou, și te dusesse cu el la magazin.

– Suntem în tunel! continuai să repeți. Tăticule! Mămico! Am reușit!

De la un timp, noua ta obsesie erau bombardamentele și nemții care băteau la ușă. Când m-ai văzut apărând, m-ai primit cu ostilitate, fără să mă recunoști.

– Ce vrei de la mine?

Numai după ce m-am apropiat și ți-am șoptit la ureche că răspundeam de apărarea antiaeriană,

mi-ai dat mâna și m-ai urmat acasă cu docilitatea unei fete obosite.

Din dimineața aceea, urgența au constituit-o fugile și gesturile periculoase. Îți spălai mâinile deasupra aragazului. Dacă voiai să mănânci gem, spărgeai borcanul în loc să-l deschizi. Și ca și cum n-ar fi fost nimic, înghițeai și cioburile. Dacă pentru siguranța ta te închideam într-o cameră, urlai că trebuie să alergi în adăpost, pentru că sunase alarma. Când Buck apărea pe ușă, poate din cauza asemănării sale foarte îndepărtate cu un pastor german, strigai: „Vine Gestapoul!” Și cu chipul brăzdat de lacrimi, alergai să te ascunzi.

Din persoană dușmănoasă, devenisem o străină. Nu știai niciodată cine eram. În lunile acelea, ca să supraviețuiesc și ca să te ajut să supraviețuiești, m-am preschimbat, ca duhul lui Aladin, pe care îl iubeai atât de mult, într-o infinitate de persoane diverse.

Jocul s-a încheiat într-o dimineață vântoasă de decembrie. Întorcându-mă de la cumpărături, te-am găsit întinsă în grădină, aveai pe tine cămașa de noapte, picioarele goale, murdare de pământ și pe Buck, care schelălăia alături. Urmărită de vreuna din fantasmеle tale, ieșiseși în goană din casă și împiedicându-te probabil de vreo rădăcină,

te-ai izbit cu capul de un copac. Stăteai culcată pe spate, cu un braț înainte, ca și cum ai fi înotat prin iarbă, și surâdeai. O șuviță de sânge îți însemna fruntea și, în sfârșit, sub pleoape, ochii erau nemișcați.

5

Nu ai murit în dimineața aceea, ci trei zile mai târziu, într-un salon de spital.

Îngerul morții cu sabia sa văpaie a coborât înaintea zorilor, în vreme ce eu, acasă, mă zvârcoleam neliniștită în pat. Buck trebuie să-l fi simțit, deoarece dimineață nu l-am găsit așteptându-mă în grădină ca întotdeauna. Dispărea adesea, de aceea nu m-am îngrijorat prea mult, dar după-amiază am primit un telefon de la cineva care citise numărul pe jetonul curelușei. Fusesse lovit de o mașină, pe o stradă nu departe de spital, alerga poate acolo să te salute sau ca să profite de o călătorie unică spre lumea de dincolo de mormânt. Corpul său, m-au anunțat, fusesse deja dus la crematoriu.

În schimb, la înmormântarea trupului tău erau numai patru sau cinci persoane: vecinii de lângă casă și două prietene vechi încă în stare să se țină pe picioare. Preotul a vorbit ca proprietarul unei firme cu mașini de închiriat, cuvinte de

rutină și vag plictisite pentru a preamări bunăta-tea produsului.

Mai erau câteva zile până la sfârșitul anului, la ieșirea din cimitir am fost întâmpinați cu o salvă de petarde.

În autobuz, un grup de băieți făcea gălăgie veselă, trebuie să fi băut ceva, unul dintre ei avea pe cap un fes de Moș Crăciun, un altul, masca unui mort viu.

Întoarsă acasă nu am făcut decât să dorm. Am dormit trei-patru zile un somn greu, lipsit de vise. Casa era rece, rafalele neașteptate făceau să se zbată obloanele cu furie, de fiecare dată zgomotul acela sec și violent mă trezea brusc, ca o împușcătură.

Când am început să mă mișc din nou, marele absent cotidian nu erai tu, ci Buck. Continuam să-i vorbesc, să-l caut, să-i păstrez resturi de mâncare. Tentația de a merge la adăpost ca să aleg alt câine era mare, dar apoi am fost absorbită de numărul nesfârșit de îndatoriri pe care le cere sfârșitul unei vieți.

Nu izbuteam încă să simt durere pentru plecarea ta. Încăperile erau pustii, cufundate în liniște ca un teatru la sfârșitul spectacolului. Nu mai existau nici târșăituri, nici pași, nici accese de tuse.

Partea din mine care ar fi trebuit să se abandoneze doliului fusese epuizată înainte de vreme, arsă de exasperare și de violența degradării tale atât de rapide. Ți-am primit dispariția cu ușurare. În sfârșit, ai încetat să suferi.

Doar timpul, într-o zi, ar fi permis reîntoarcerea din memorie a persoanei însemnate care ai fost pentru mine.

Odată terminate toate obligațiile birocratice, nu știam ce să fac, boala ta îmi secătuisese întreaga energie, nu reușeam să simt durere, numai o uriașă rătăcire.

Cine ești? mă întrebam. Ce vei face în viață?
Nu aveam nici cea mai mică idee.

În ianuarie, bora a suflat cu o intensitate extraordinară, în vreo două rânduri a căzut și zăpada, căpriorii s-au încumetat până la grădină în căutare de mlădițe.

Stăteam ghemuită în fotoliu în fața focului, cu cărțile noastre aproape (acum acoperite de praf) și auzeam încă glasul tău povestindu-mi istoria celor trei purceluși: „*Voi sufla, voi sufla și voi distruge totul, răcnea lupul dincolo de porți*“.

„La noi este cu neputință să intri, spuneați apoi, ca să mă liniștești, această casă este trainică, din

cărămizi, nu a fost înălțată pe nisip, ci pe roca dură din Carso¹.”

Temeliile și rădăcinile, adăugai pe urmă, sunt cam același lucru, permit să stai drept și să nu te lași doborât de furia vântului. Ca să dai trăinicie unei case trebuie să sapi și să sapi, exact așa cum fac rădăcinile copacilor, an după an, în întunericul pământului. În schimb, în America, mai spuneai, pun casele pe sol ca și cum ar fi corturi. De aceea ajunge suflatul unui lup pentru a dezrădăcina orașe întregi.

Singură în liniștea casei, nu mai eram sigură de cuvintele tale, aveam impresia că vântul șuiera între ușori repetând „*e terminată, termiiiiinatăăăă*“, cum de copilă auzeam vârtejul mașinii de spălat susurând: „*Totul e zadarnic, totul va fi distrus*“.

La miezul nopții, ușa de la intrare gemea sub loviturile vântului, păreau într-adevăr picioarele cuiva care striga de afară „*Gestapoul!*“

Ziua însă, în loc să mă feresc de vânt, ieșeam să-l înfrunt, alergam împotriva rafalelor sale ca Don Quijote cu morile. „*Ucide-mă! Purifică-mă! Răpește-mă! Du-mă departe! Pleacă de aici! Smulge-mă din viața mea!*“, îmi repeta inima fără oprire.

---

¹ Platou calcaros, înalt, abrupt, la frontiera dintre Slovenia și Italia, faimos și pentru că de la numele său derivă termenul de carst, relief carstic

Dormeam puțin, mâncam și mai puțin, nu vedeam pe nimeni, nu aveam proiecte, mă simteam ca un pugilist singur în ring. Ani și ani îmi făcusem încălzirea, mă antrenasem pentru jab și upercut¹, sărisem coarda, pregătindu-mă pentru confruntarea finală, și deodată adversarul, fără nici un preaviz, renunțase la meci. Desigur, continuam să țină, dar unicul inamic pe care îl aveam în față era umbra mea.

Fără situații conflictuale, viața mea era ca o pungă goală în bătaia vântului. Se mișca nu din voință proprie, ci urmărind capriciile rafalelor.

Nu mă gândisem niciodată la viitorul meu.

De copilă, avusesem câteva visuri fragile: să fiu șef de gară (cu paleta în mână și chipiul roșu) sau căpitan de navă, acrobată la un circ sau dresoare de câini, dar erau numai visuri, fără nici o legătură cu realitatea. Apoi, în adolescență nu am avut decât o singură preocupare: aceea de a te ataca. Acum, când cu o mișcare genială ai abandonat terenul, mergeam prin casă precum câinele lui Pavlov, târam lanțul și scrâșneam din dinți, dar clopoțelul atât de așteptat nu suna niciodată.

Ce sens aveau zilele mele acum, când eram singură pe lume? Ce sens, și când erai tu? Ce semnificație aveau în general zilele tuturor ființelor

---

¹ Lovituri în box

umane? Din ce cauză, persoanele repetau mereu aceleași gesturi? Din obișnuință? Din plictiseală? Din incapacitatea de a-și imagina ceva deosebit, de a-și pune întrebări? Sau poate de teamă, fiindcă era mai ușor de urmat calea deja trasată?

Împingând căruciorul la supermarket, priveam fețele palide sub neon și mă întrebam: Ce viață are sens? Și care este sensul vieții? Să mănânci? Să supraviețuiești? Să te reproduci? O fac și animalele! Și atunci, de ce noi mergeam pe două labe și foloseam mâinile? De ce scriam poezii, pictam tablouri, compuneam simfonii? Numai ca să spunem că burta e plină și că ne-am împerecheat îndeajuns pentru a ne garanta descendența?

Nici o ființă umană nu dorește să vină pe lume. Într-o bună zi, fără să fim întrebați, ne găsim aruncați pe scenă, unii dintre noi obțin rolul protagonistului, alții fac figurație, unii ies din scenă înainte de sfârșitul primului act sau preferă să coboare și să se bucure de spectacol din stal. Să râdă, să plângă sau să se plictisească, conform programului zilei.

În ciuda acestei vădite violențe, odată născuți, nimeni nu vrea să plece. De ce? Îmi părea un paradox: nu cer să vin pe lume, dar odată aici, nu mai vreau să plec. Care este atunci sensul responsabilității individuale? Sunt eu cel care alege, sau sunt ales?

Așadar, adevăratul act de voință, cel care înalță omul și îl diferențiază de animale, constă în a decide când să plece? Nu aleg să vin pe lume, dar pot să hotărâsc când să spun adio. Nu țin de voința mea coborârea, ci ieșirea.

Dar să cobori și să ieși de unde? Există un dedesubt și un deasupra? Ori numai un gol absolut?

După moartea ta, imaginea care îmi revenea în minte privitoare la casă era aceea a unei cochilii. Când încă nu aveam șase ani, mi-ai cumpărat una de la un pescar bătrân din Grado și îmi amintesc și acum glasul cu care îmi ziceai apropiindu-mi-o de ureche: „Auzi? Este zgomotul mării...”

Un moment am stat ascultând, apoi brusc am izbucnit într-unul din acele plânsete dezlănțuite și de neoprit, care te speriau și te iritau în același timp. „De ce? Ce se întâmplă?”, îmi repetai.

Nu izbuteam să-ți răspund, nu puteam să-ți spun că acolo, înăuntru, nu era marea, era geamă-tul morților, era glasul lor suflarea aceea neobișnuită, se revărsa în urechile noastre cu toată forța inexprimabilului, de acolo mergea la inimă și o apăsa până o făcea să explodeze. O vreme, cochilia aceea găzduise un gasteropod (la fel cum casa de pe podiș fusese, pentru multe decenii, cuibul ocrotitor al familiei noastre), apoi niște răcușori

sau stele-de-mare l-au devorat, lăsând învelișul de carbonat de calciu gol. Apa, insinuându-se înlăuntrul ei, o lustruise până o făcuse lucitoare ca sideful. Iar acum, în volutele sale perfecte răsona sunetul acela, care nu avea pace.

Locuitorii casei noastre au avut parte de aceeași soartă. Erau morți cu toții, și vântul trecuse să le șteargă urmele. Mă învârteam singură între curbele în spirală și mi se părea uneori că mă pierd într-un labirint. Alteori, dimpotrivă, înțelegeam că doar acolo, înăuntru, numai căutând, săpând și ascultând, aș fi putut ajunge într-un punct sigur pentru mine.

Și vântul era un glas, ducea suspinele morților, pașii lor și toate cele care între ei nu au fost spuse.

Stând singură acolo, în casa aceea cu pereții tot mai netezi, tot mai transparenți, am început să mă gândesc la tânăra din fotografie, înfășurată într-un nor de fum. Încercam să-mi amintesc tonul glasului sau căldura mâinii sale. Ceva ce ar fi putut să ne fi unit înainte să dispară.

Aș fi vrut să știu totul despre ea, dar de-acum nu mai aveam pe cine să întreb.

Cum era? Cine era? Ce gusturi avea? Și, poate, mai întâi de toate, de ce mă adusese pe lume?

Rătăcind prin încăperile pustii, am prins să o chem.

Mă jenam să pronunț numele acela, îmi părea un soi de trădare față de tine: timp de douăzeci și doi de lungi ani repetasem „bunica“, iar acum, dintr-odată, doream să spun numai „mama“.

GENEALOGIE

1

Cine sunt părinții noștri, ce se află îndărătul chipurilor din care venim? Între miliarde de persoane, numai două, din sute de mii de spermatozoizi, doar unul. Înainte de a fi copiii mamei noastre și ai tatălui nostru, suntem rezultatul a miliarde de combinații și de alegeri – făcute sau nefăcute – cu privire la care nimeni nu e în măsură să aducă lumină. Din ce motiv, spermatozoidul acesta și nu celălalt, puțin mai la dreapta? De ce numai acesta poartă caracteristicile care dau viață persoanei de care se simte nevoia? Acel făt poate să devină Leonardo¹ sau un instalator, sau chiar un asasin feroce. Dar nevoie de cine? Nevoie pentru ce anume? Cui folosesc toate aceste vieți?

Și dacă într-adevăr totul este prevăzut ca în meniul unui restaurant, dacă Leonardo trebuie să fie Leonardo și nimeni altcineva și la fel se întâmplă cu asasinul și instalatorul, ce sens are întreaga

---

¹ Leonardo da Vinci

noastră existență? Suntem cu adevărat făcuți din piesele de montat ale unei cutii? Pe fiecare cutie, o cifră care precizează proiectul?

Să fie acolo sus, în cer, cineva care, precum o casnică vrednică, hotărăște: „Astăzi, patru sute de instalatori, vreo optzeci de asasini și patruzeci și doi de oameni de știință“?

Sau cerul e gol, cum zic atâția, iar lucrurile merg înainte printr-un soi de mișcare perpetuă. Materia a început să se agrege într-un timp îndepărtat și acum nu mai este în stare să se oprească, generează forme mereu mai complexe. Și tocmai această complexitate a dat startul marii ficțiuni, aceea care vrea să ne facă să credem că se află cineva deasupra noastră.

De ce acest spermatozoid și de ce acest om? De ce această fată și nu aceea de pe banca de alături? De ce două persoane, care nici măcar nu se cunoșteau cu puține ore înainte, printr-un eveniment care nu durează decât câteva minute devin părinții noștri? Acesta să fie destinul nostru, să fim jumătate dintr-unul și jumătate din celălalt, chiar dacă nu i-am cunoscut niciodată, chiar dacă întâmplarea ne trimite în adopție din cealaltă parte a lumii?

Cu toate acestea, noi suntem ei.

Ei și părinții lor și părinții părinților lor și încă mai sus, până la cuprinderea tuturor ramurilor

arborelui genealogic, cu pasiunea pentru insecte a bunicului, cu dragostea pentru cântat a străbunicii, cu gustul pentru afaceri al strămoșului, cu alcoolismul celui alt bunic, cu voința de a ruina totul a diverșilor veri, cu instinctul sinuciderii la vreo doi unchi, cu obsesia pentru spiritism a unei surori de bunic. Totul se află închis în noi ca într-o bombă cu ceas. Nu umblăm noi la timer, a fost fixat dintru începuturi, fără știința noastră. Unica înțelepciune este de a o ști, de a fi conștienți că în noi, dintr-o clipă în alta, poate să aibă loc o deflagrație, ceva de necontrolat.

Astfel, un bărbat și o femeie, din miliarde de semeni, la un moment anume al vieții lor se întâlnesc și, după o perioadă variabilă, de la câteva minute la circa un deceniu, se repetă într-o altă formă de viață.

La originea acestei împerecheri ar fi, conform celor mai avansate studii, încă o dată mirosul, ca în cazul păsărilor migratoare.

Prin urmare, cu nasul înțelege o ființă umană că gameții persoanei care îi apare în față trebuie să se cupleze cu ai săi. Nu este un „de ce“, nici un „poate“, doar legea vieții care pretinde (se pare) ca să prevaleze calitatea rasei asupra oricărui alt lucru.

Nasul este deci cel care ne sugerează împreunarea, deoarece acest extraordinar organ (moștenire

sănătoasă de la străbunii noștri) nu greșește niciodată ținta, timpul său este imperativul: fă asta, fă aceea, numai așa descendența ta va străluci îndelung, precum o stea.

Nasul sau întâmplarea?

Superioritatea speciei sau fragilitatea ființelor umane, cu nesecata și inexplicabila lor nevoie de iubire?

Unica imagine pe care o am cu tatăl meu tânăr – cu acela care am descoperit că îmi este tată – e o fotografie de grup. Stă în picioare lângă mama mea, au un pahar în mână ca și cum ar toasta, la o reuniune sau la o sărbătoare, nu se înțelege. Ea îl privește de jos în sus cu devoțiunea cu care un câine își observă stăpânul. Fumul țigării sale se împletește cu alt fum care plutește în încăpere. Pe spate, cu creionul, o dată: *Martie, 1970*.

Fotografia era amestecată cu multe altele de familie într-o valiză mare de carton, îngropată sub o pereche de covoare. Am găsit și numeroase scrisori, unele legate cu panglici de diferite culori, altele aruncate dezordonat în pungi de plastic lângă vederi din Salsomaggiore, din Cortina, de la Piramide, de la Porretta Terme, bilete de tren, de intrare în muzee, invitații la căsătorii și botezuri, mesaje de condoleanțe și, pe fund, patru sau cinci caiete și agende, care judecând după coperti, aparțineau unor epoci diferite.

Ai păstrat de asemenea, din motive numai de tine știute, două cutii de ace (una cu ace de siguranță, cealaltă, de croitorie, cu gămălie colorată), o foarfecă ruptă, o cutie veche de bomboane în care erau strânși nasturi de toate formele și mărimile, o gumă de șters, un tub de lipici, de-acum uscat, o cutie de chibrituri suedeze, un pliant de la societatea latiniștilor amatori, un mers al trenurilor de după război, câteva tăieturi de ziar cu rețete de bucătărie și o Biblie, căreia timpul sau soarecii îi distruseseră coperta.

După praful depus, valiza aceasta nu a mai fost deschisă de ani, tu, firește, nu te-ai mai aventurat aici, sus, de multă vreme, iar mie nici măcar nu mi-a trecut prin gând. Dorința de a te întoarce în urmă și de a explora trecutul vine numai când brusc lucrurile sunt schimbate de ceva neașteptat sau îngrozitor: o boală, o pustiire sufletească. Atunci apuci scara și îți faci curaj, este nevoie de amândouă, pentru ca să intri în praf și să deschizi valiza. Acolo, înăuntru, sunt strânse cuvintele nerostite, gesturile nefăcute, persoanele necunoscute. Ajunge un minim impact pentru a elibera fantasmele.

Dar nu fantasma tatălui meu mi-a ieșit în întâmpinare (oricum, nu aș fi fost în măsură să îl recunosc), ci a mamei. Am găsit-o ascunsă într-un jurnal, un pachet de scrisori și câteva fotografii rătăcite.

Le-am luat în mâini cu multă grijă și am coborât în salon. Nu voiam să rămân acolo, sus, pe teritoriul lor. Mă simțeam prea vulnerabilă. Ca să mă prefac că nu sunt singură, am dat drumul la televizor și m-am așezat în fotoliu.

Jurnalul era din carton de Florența, cu niște crini mici. Pe prima pagină, cineva scrisese cu un pix roșu și litere mari REBELIUNE, subliniat de trei ori și cu adaosul final al unui număr imprecis de semne de exclamație.

14 septembrie '69

Înălțarea Sfintei Cruci

Ce poate să fie atât de înălțător într-o cruce? Aș! Singurul lucru înălțător din această zi este faptul că e prima mea zi de libertate. Departe de miasmele din Trieste, departe de închisoarea familiei!

Nu a fost ușor să-mi impun alegerea. Aceleași facultăți sunt și la Trieste, de ce să suporte cheltuielile plecării în alt oraș?

Totuși, n-aș fi crezut-o, mumia a cedat prima. Cuvântul magic a fost „autonomia”: „Vreau să-mi dovedesc autonomia!” S-a luminat. Dacă e așa, sunt de acord. Aș fi putut să le spun că oricum m-aș fi dus. Sunt majoră, fac ce-mi place.

Am venit în iulie și am găsit imediat casa, răspunzând la anunțurile de la avizier. Este o veritabilă

vizuină, o împart cu Tiziana, care este din Comelico și studiază medicina.

Acasă oricum stau puțin, mă simt ca un câine care după mulți ani a reușit să sară gardul, merg mereu la plimbare adușmecând aerul, cu ochii deschiși de uimire, cu dorința să încerc totul, să înțeleg totul.

21 septembrie

Făcut cumpărături. Trebuie să ajungă pentru o săptămână!

27 septembrie

Jumătate din ce am cumpărat a dispărut din frigider. Interogată T., care neagă totul. Evitat cearta.

2 octombrie

Telefon de la m. Când sună telefonul, încă dorm. Zice că bora bate foarte puternic și că în grădină a rupt trunchiul unui copac. „Și ce-mi pasă!“, îi răspund și închid. Știu foarte bine că e doar un pretext ca să mă controleze.

13 octombrie

Primul curs universitar. Aula este arhiplină, ajung cu întârziere, nu-mi rămâne decât să stau în picioare. Profesorul este bătrân și are reputația de a fi fascist. În vreme ce vorbește, este o atmosferă apăsătoare, dintr-o parte și din alta zboară ghemotoace

de hârtie. Când, la sfârșit, prezintă programa, un grup mic se ridică în picioare și începe să-l fluiera, urmat de o mare parte din cei prezenți. El iese furios, cu pași mari, însoțit de un cor de râsete.

15 octombrie

T. nu merge niciodată la cumpărături, așteaptă să le fac eu ca să ducă o viață de parazit. E o calică și într-o zi sau alta am să i-o zic.

30 octombrie

Sună m., întotdeauna în zori, trebuie să fie convinsă că viața studenților se aseamănă cu aceea a țăranilor. „Este puntea lui San Giusto, a spus, de ce nu vii?” Am fost mărinimoasă, am răspuns: „Pentru că trebuie să studiez”, apoi m-am întors pe partea cealaltă și mi-am continuat somnul.

4 noiembrie

Astăzi, trezindu-mă, m-am gândit la zilele pe care le trăim. Incredibile. Totul se schimbă cu o iuțeală nebunească, nu mai este loc pentru ipocrizie, pentru conformism, pentru injustiție, e ca și cum brusc noi, toți, am fi deschis ochii și am fi înțeles că nu se poate merge înainte așa. Ajunge cu prefăcătoriile! Gata cu sclavia! Patronul nu poate să mai exploateze muncitorul! Bărbatul nu poate să mai exploateze femeia! Religia nu poate să-i mai oprime pe oameni!

Libertatea este verbul timpurilor care vin. Libertate pentru lucrători, libertate pentru femei, libertate pentru copii, nici ei nu trebuie să fie închiși în colivia educației rigide și obtuze. Nu trebuie să li se reteze aripile, numai din spontaneitate și din libertate se poate naște o lume diferită și vom fi noi – chiar noi – protagoniștii acestei schimbări revoluționare!

18 noiembrie

Început cursul de filosofia limbajului. Îl ține un asistent. Are câteva fire cărunte, dar asta îl face și mai fascinant. Este unicul profesor cu barbă. Toți îl ascultă cu atenție. Ieșind din aulă, i-am spus lui C., noua mea colegă de studiu: „Nu-i rău deloc profesorul Ancona!” A zâmbit un pic șiret: „Crezi că ești singura care ți-ai dat seama?”

2 decembrie

C. a reușit să mă târască la un colectiv de autocunoaștere. La început mă simțeam puțin stingherită, toate vorbeau despre corpul lor.

În opinia lor, doar grație dezintegrării simțământului atavic de vină izbutiseră, în sfârșit, să și-l cunoască. La fel să recunoască incredibila violentare a imaginarului lor prin constrângerea infantilă de a trebui să se joace numai cu păpuși și olițe.

„Preludiul sclaviei!”, a strigat una din ele, și toate au aplaudat.

Îmi venea rândul, și nu știam ce să zic, apoi, ca într-un flash, mi-a venit în minte un episod cu tatăl meu: să fi avut șase sau șapte ani și după mâncare, pășind cu extremă grijă, i-am dus cafeaua în salon. „Ce domnișoară de casă!”, comentase surâzându-mi.

Acum îmi era clar, trăisem până azi cu eticheta aceea în mine, cu greutatea aceea, cu timbrul acela de destinație. Și dacă aș fi vrut să devin neurochirurg sau să ajung pe orbită în spațiu? Cuvintele mele au suscitât atenție și aprobare. La naiba cu domnișoarele de casă și cu toți tăietorii de aripi! Ieșind de la adunare, am avut impresia că devenisem mai ușoară.

27 decembrie

Pentru ca să nu transform bătălia în război, a trebuit să petrec Crăciunul acasă. Cu obișnuita colecție de prietene văduve, de femei deprimare, de rude depărtate care nu știu cu cine să întâmpine Ajunul. Cel puțin eram toți împreună și după aceea toți ne simțeam atât de buni!

M. ca de obicei o făcea pe victima, repetând că trebuise să gătească două zile întregi, și spera să primească în schimb aplauze și strigăte de jubilar. Și așa s-a petrecut, potrivit scenariului, comedia jucată până la capăt, fără ca replicile să fie schimbate. „A fost o seară cu adevărat foarte frumoasă, mulțumesc,

draga mea“, sărutare, sărutare, „Nu a fost mare lucru!“ și tot așa înainte, într-un menuet grețos.

Grețos era până și bradul cu toate firele sale de argint și încă și mai grețoasă Nașterea Domnului¹, reprezentarea maximă a spălării creierului universal, cu sfânta familie care de două mii de ani castrează familiile normale, cele care nu au nimic sfânt, dar cu toate acestea se prefac că sunt, beau cupe de otravă pură și merg înainte zâmbind.

Seara totuși, în pat, m-am gândit că în fond Fecioara era emblema femeii timpurilor trecute, cea mai exploatată, fiindcă avusese un fiu fără ca măcar să aibă bucuria raportului, i-a ajuns să-l privească pe Sfântul Duh în ochi ca să fie păcălită și de aproape două milenii se târăște cu expresia aceea pierdută.

Este motivul pentru care, dimineață, înainte de a pleca, le-am făcut o plăcere, și la Naștere, pe locul ei, lângă Sfântul Iosif, am lăsat un bilețel cu înscrisul „descurcă-te“, apoi am înhățat figurina și am dus-o cu mine, să mai ia o gură de aer.

Înainte să urc în autobuz, am depus-o pe zidul jos din spatele stației. Să sperăm că o s-o ia cineva și o s-o plimbe puțin, ca să mai câștige din timpul pierdut!

---

¹ În limba italiană presepio, machetă reprezentând staulul nașterii lui Hristos

31 decembrie

Dat fiind că T. a rămas în valea sa înzăpezită, am organizat pentru diseară o mare petrecere. În vreme ce făceam cumpărăturile, l-am întâlnit pe profesorul A. Văzându-l, inima mi-a tresărit. Aș fi vrut să-l salut, dar a învins timiditatea, probabil că s-ar fi uitat la mine siderat, nu poate să-și amintească toți studenții!

Când mă îndepărtam cu căruciorul, am avut senzația că mă privea, are ochii închiși ca de cărbune și când vorbește par să fulgere. Poate de aceea am simțit o căldură puternică chiar între omoplați.

Adio, an vechi, te vom saluta înfășurați în marele fum de la pipa păcii¹!

Cu anul, am închis și eu jurnalul.

Undeva, afară, suna alarma unei mașini, televizorul transmitea un talk-show, toți vorbeau și vorbeau cu fețele goale. Cearșafurile în pat erau extraordinar de reci, oricât mă ghemuiam, nu reușeam să mă încălzesc. Prin obloanele întredeschise, lumina lunii de aprilie tăia în două pardoseala și masa de scris, ca să se așeze în final pe fotografia Ilariei.

---

¹ În original *calumet*, pipa lungă, ceremonială, a amerindienilor utilizată la evenimente de mare însemnătate

În tot ce am imaginat, am visat, am presupus despre mama mea, nu îmi trecuse prin minte lucrul cel mai simplu: faptul că era doar o fată de douăzeci de ani.

În dimineața următoare, după ora nouă, mă aflam deja în fotoliu. Înainte să mă întorc la jurnal, am înșirat în fața mea fotografiile ca într-un joc de cărți solitar: ea singură, ea cu prietenele, fotografiile făcute de ea, fotografiile cu reprezentanții celuilalt sex, însă acestea erau o minoritate și erau de obicei fotografii de grup.

Între ele, una era făcută la o cabină cu automat, trebuie să fi fost iarna pentru că avea fularul și bereta de lână, cu o prezență masculină alături, chipul îi era acoperit de o mână și între degetele desfăcute abia se întrezăreau ochii și firele mai întunecate ale bărbii. Era carnaval? Se jucau? Ce semnifica mâna aceea deschisă? O negare? O barieră? Poate era căsătorit și nu voia să se compromită sau pur și simplu nu dorea să se știe că întreținea relații cu studentele sale.

Am confruntat fotografia cu aceea de grup a toastului. În afară de bărbatul cu barbă, lângă mama, era altul mai subțiratic, cu fața acoperită de ciupituri, puțin mai la dreapta, ghemuit ca un fotbalist sub două prietene – Carla? Tiziana? –,

un tip cu o înfățișare spălăcită, ochii bulbucați, albaștri, și cu un fular roșu, prea strâns în jurul gâtului.

Puteam să fiu fiica acestuia? Sau a celui cu urme de vărsat? În realitate, unicul cu barbă era bărbatul din spatele său. I-am comparat mâinile cu ale mele, ochii lui cu ai mei și am reînceput să citesc.

Înaintam în pagini cu mare precauție, ca un șofer care, înainte de a intra pe o stradă, a reținut semnalul de pericol – pericol avalanșe, pericol prăbușiri, pericol prăpăstii –, dar nu a renunțat, a continuat cu piciorul pe frână, cu mâna pregătită să adecveze vitezele, cu sufletul la gură, deoarece era singura stradă din lume pe care voia să o parcurgă până la capăt.

6 ianuarie

Befana¹, bătrâna vrăjitoare, mi-a adus un dar. Târâtă fără voie la sărbătoarea unor persoane pe care nu le cunoșteam, l-am întâlnit pe profesorul A. De cum l-am văzut, m-am prefăcut indiferentă, sau măcar am încercat, fiindcă obrajii mi-au devenit dintr-odată incandescenți. M-am învârtit spre un perete și am început să flecăresc entuziastă cu o persoană

---

¹ Personaj care aduce daruri de Bobotează

pe care abia o zărisem la o adunare feministă, gândindu-mă cum să-l abordez.

Nu a fost nevoie, deoarece s-a apropiat de mine.

„Am impresia că ne-am mai întâlnit“, a spus privindu-mă în ochi, în timp ce sorbea încet o gură de vin alb.

Cred că glasul meu s-a auzit prea repede, strident: „Da, la supermarket!“ (ce stupidă!), apoi, din fericire, am adăugat: „Sunt o studentă de-a dumneavoastră“.

Atunci și-a trecut brațul sub al meu.

„Te interesează filosofia?“

„Foarte mult.“

La sfârșitul petrecerii am ieșit să ne plimbăm pe sub porticuri, mergând am ajuns la rigole. Ceața se ridica și în liniștea orașului adormit se simțea susurul apei și al respirațiilor noastre. În timp ce traversam piața cu bazilica sfântului – brațul său practic înconjurându-mi șoldul –, la răsărit soarele a început să apară, luminând fețe și capete.

„Vezi, a spus, filosofia și soarele se aseamănă. Amândoi trebuie să alunge noaptea. Noaptea fizică și noaptea minții, aceea care face ca omul să trăiască înecat într-un ocean de superstiții.“

Ne-am despărțit sub ușa mea de la intrare.

„Ne mai întâlnim?“, am întrebat.

M-a salutat misterios, cu mâna deschisă.

11 ianuarie

Din păcate, am început să-mi rod din nou unghiile. I-am căutat numele în ghid, dar nu există nici un Massimo Ancona. Nu pot să-l sun și nu știu unde locuiește. Nu-mi rămâne decât să aștept...

15 ianuarie

Ca să prind loc în primul rând am sosit în aulă cu o oră mai devreme, dar nu m-a privit niciodată, chiar dacă eram chiar în fața lui. Poate nu voia să se distragă, nu voia să se trădeze în fața celorlalți.

L-am așteptat la ieșire, dar o tipă roșcată a fost mai iute decât mine, s-au îndepărtat împreună pe coridor, vorbind ca și cum se cunoșteau de mult. Probabil una dintre licențiatele sale...

25 ianuarie

Alte două cursuri ratate, sunt pe cale să înnebunesc. Trec deseori pe lângă supermarketul acela cu speranța că am să-l întâlnesc. Nimic.

28 ianuarie

Petreceri de carnaval peste petreceri, dar nu mă distrez deloc. Fetele din colectiv s-au costumat în vrăjitoare, în schimb eu aș fi vrut să mă îmbrac în schelet, pentru că așa mă simt fără el, fără privirea lui - moartă. Merg la petreceri doar cu speranța de

a-l întâlni. El nu apare și termin prin a mă pierde în fum. Cel puțin, așa timpul trece mai repede...

30 ianuarie

Aș vrea să întrerup cursul strigându-i în față: de ce nu te mai uiți la mine?! Noaptea asta am visat că o fac, dimineață aveam maxilarul rigid ca de oțel. Mi-am deschis sufletul lui C. Ea spune că este vorba numai de frică, intuiește că între noi sentimentul este prea puternic, prea important și de aceea îi este frică să meargă înainte. Cred că are dreptate.

Dar de ce să fugă, dat fiind că deocamdată nu s-a petrecut nimic între noi? C. m-a sfătuit să fac eu primul pas. Vremurile s-au schimbat, nu mai este posibil să stai impasibilă și să te lamentezi.

2 februarie

În cele din urmă, am reușit să las un bilețel în sertarul lui din sala profesorilor. După ce am reflectat îndelung, i-am scris: „Lumina intelectului alungă tenebrele superstiției, toate nopțile sunt liberă ca să așteptăm zorile împreună“. Apoi, pentru siguranță, am scris sub nume și adresa.

6 februarie

Stăteam tulburată în mulțimea din aulă și cred că începuse să mă caute cu privirea. Am surâs și mi s-a părut că și el a făcut-o.

12 februarie

Iluzie, iluzie, iluzie... Poate ar trebui neîntârziat să mă întorc la Trieste, să pun punct aici și să o iau de la început în altă parte. Sau să mă înec în fum...

15 februarie

C. a adus pastiluțe, spune că putem face o călătorie minunată, o călătorie pe tărâmurî vrăjite, în lumi pe care nimeni altcineva nu poate să le vadă. I-am zis că în acest moment doream numai o singură călătorie: în brațele lui Massimo...

2 martie

S-a întâmplat! S-a întâmplat! S-a întâmplat! Efectul magic al primăverii? Cine știe?! Și cui îi pasă? Important este că s-a petrecut.

Și eu care îmi făceam atâtea probleme! A sunat când eram deja în pat, i-am deschis în pijama (o pijama cu ursuleți, nu de femme fatale!) M-am bâlbâit, „Îmi pare rău, nu sunt...“, dar mâinile sale calde mi-au mângâiat ușor obraji:

„Ești foarte frumoasă și așa!“

15 aprilie

Poate că m-am născut doar ca să trăiesc aceste zile. Cu el alături, totul se schimbă, mă simt un gigant, în mintea mea nu mai există spaime,

conformism, corpul meu nu mai are limite. Massimo nu se teme de bariere, dimpotrivă, le caută dinadins ca să le poată distruge.

De Paști, acasă două zile, e ca și cum ai debarca pe o altă planetă.

M. îmi zice: „În sfârșit, ai o mină bună!”

Mina! Unicul lucru care îi interesează pe părinții mei!

Mina, masca de ceară a morților¹.

Dacă ea ar fi altfel, aș putea să-i spun ce trăiesc, dar ce i se poate povesti unei sole² care a viețuit mereu în congelator? De câte ori îi privesc, îmi observ părinții închiși în golul pneumatic care îi împresoară: nu au nimic să-și spună, nu simt nimic unul pentru celălalt, mă întreb chiar cum au procedat ca să mă conceapă, dacă sunt într-adevăr fiica lor. Semăn? Nu semăn?

Poate că el este impotent, poate că m-au adoptat și nu au curajul să mi-o zică, dar în final, ce importanță are? Important este ca viața mea să fie una liberă, fără constrângeri, fără ipocrizie.

Când i-am salutat, pentru prima oară mi-au stârnit aproape milă, biete mumii zbârcite înfășurate în benzi care li se desfac la spate.

¹ În limba italiană, cera și pentru „mină”, și pentru „ceară”

² Pește marin

1 mai

Nu merg la manifestație, pentru că am ameteți. C. spune că ar trebui să-mi fac un test, e foarte ușor, se cumpără de la farmacie și în ziua următoare, acasă, fără să o știe nimeni, ai răspunsul. În orice caz, după ea, nu trebuie să-mi fac probleme, pentru că e foarte ușor să scapi. Se ocupă fetele din colectiv și nu cheltuiești o liră. Zice însă că nu trebuie să aștept prea mult, altfel trebuie să ajung la Londra, și totul se complică. Mă simt ciudat, nesigură, fără cuvinte. Niciodată nu luasem în considerație o asemenea eventualitate.

3 mai

Pozitiv.

Mă înalț ca un arc, fotografiile și foile cad jos. Îmi trag geaca de vânt și ies, parcurg cu pași mari Carso pe creastă.

Dedesubt, marea lucește ca o oglindă, în spate Nanos¹ este încă acoperit de zăpezi.

Pozitiv.

Nu puteam fi eu, anii nu coincideau. Ce sfârșit o fi avut acel frate al meu?

*

---

¹ Munte din Slovenia situat în inima lui Carso, denumit și Plaiul Borei

În ziua următoare, temperatura este blândă și încă din zori toate păsările cântă împreună, producând un adevărat vacarm.

Față de primăvara de afară, casa pare o peșteră întunecată, de gheață. Jurnalul e tot acolo, pe masă, scrisorile și fotografiile pe jos, în penumbra încăperii par să emane o lumină lividă.

Scot un șezlong din garaj și îl așez pe pajiște, nu departe de prunul cel mare, acum complet acoperit de flori, care împrăștie o mireasmă delicată ce atrage roiuri de albine și de viespi. Zumzetul lor frenetic îmi ține companie.

De asta am nevoie ca să merg înainte: să simt viața, lumina, să simt că aparținem unei lumi mai mari.

12 mai

Nu am avut curajul să merg la curs, nu am avut curajul să îl privesc în ochi. Sentimentele mele se schimbă în fiecare minut, întâi mi se pare că port în mine un secret din cale-afară de dulce – aș vrea să fac o lungă plimbare romantică împreună cu el și la sfârșit, poate cu un pahar de vin în față, să-i șoptesc, știi, așteptăm un copil, și să-i văd reacția, de stupoare sau de bucurie –, în schimb imediat după aceea devine o povară teribilă, ceva strivitor, care nu mă lasă să respir.

Mi-e teamă de obligație, de oboseală, de responsabilitate. Doream o viață fără limite și bariere și iată cât de repede mă închid în colivia-claustrofobia maternității. Și apoi, ce să spun acasă? Că aștept un copil de la un bărbat cu douăzeci de ani mai mare decât mine? Și care în plus este și profesorul meu? Aș putea să inventez ceva, o călătorie romantică, o aventură în Turcia, ținând cont că Massimo fumează ca un turc... Ori aș putea într-o zi să apar acasă cu el și să zic: Tăticule, mămico, acesta este bărbatul pe care îl iubesc și de la care aștept un copil, iar în gând să-mi spun: Noi nu ne vom prăbuși niciodată în dezolarea voastră!

Poate că nici el nu vede momentul în care să mă prezinte alor săi. Dar este inutil să continui să ră-tăcesc cu închipuirea. Înainte de toate, el trebuie să afle vestea, restul vom decide împreună. Asta și pentru că de fiecare dată când o întâlnesc pe Carla, mă întrebă: Așadar? Ca și cum ar zice că trebuie să mă grăbesc...

20 mai

De două săptămâni nu ține cursuri. Am întrebat un pic în jur și se pare că este bolnav. Făcând socotelile, cred că sunt în două luni. Este din ce în ce mai puțină dulceață și din ce în ce mai multă spaimă. Și furie. O fi într-adevăr bolnav? Sau a intuit ceva și

vrea să tragă de timp? De o lună nu s-a dat văzut. Poate că efectiv se simte foarte rău și numai ticăloasa de mine își imaginează altceva!

24 mai

Carla a convocat o adunare extraordinară a colectivului, pentru că „dacă hotărârile nu se iau împreună, la naiba, ce sororitate mai este asta?” La început mă simțeam oarecum stânjenită, îmi părea mai mult un proces decât o adunare, dar apoi atmosfera s-a destins și a apărut un buchet de lucruri frumoase. Pentru puțin timp au fost două partide, una pentru și cealaltă contra, dar discuția avansând, pozițiile s-au contopit.

P. a activat detonatorul.

„În primul rând, ca să luăm o decizie, ar trebui să știm dacă este un băiețel sau o fetiță... Nu am vrea nicidecum să fie adus pe lume încă un dușman!” Unele au aplaudat, altele, nu.

B. a urmat-o îndeaproape: „Ba, nu! Tocmai dacă este un băiețel este cazul să-l păstrăm, dacă nu vom începe noi să aducem pe lume bărbatul nou, atunci cine ar trebui să o facă?”

Alte aplauze, apoi toate:

„Da, îl vom face să se joace cu tigăițele! Îl vom pune să se ocupe de păpuși! Îl vom învăța că agresivitatea nu este necesară, îl vom îmbrăca în galben

sau verde, nimic albastru în case! Nici principii¹, nici copii!”

„Pe de altă parte, a pus punctul pe i C., trebuie să ne amintim mereu de natură, învățătoarea noastră. Ce, leoaicele îi întreabă pe lei: iubitele, vrei sau nu acest pui? Nu! Îl fac și gata! Și îl cresc toate împreună, ca o adevărată sororitate. Femele și pui! Aceasta este legea care guvernează lumea, restul sunt vorbe în vânt. Masculii servesc pentru câteva minute, apoi nu mai sunt necesari!” Un haos aprobativ a explodat în încăpere.

Cu greu, ridicând mâna, am izbutit să mă fac ascultată și am recunoscut adevărul: „Colegelor! Eu... eu nu știu ce să fac... Nu știu dacă vreau să-l păstrez!”

S-a așternut o tăcere grea.

„Și într-un caz, și în altul, tu trebuie să hotărăști, datoria noastră, a surorilor, este numai aceea de a-ți fi alături. Dacă vrei să-l ții, vom face ca leoaicele, îl vom crește împreună. Dacă în schimb vrei să te debarasezi de el, ne vom gândi tot noi, L. Și G. au urmat un curs, au devenit foarte pricepute...”

Cu această frază, întrunirea oficială s-a dizolvat și, în sfârșit, din genți au ieșit țigările cu iarbă.

---

¹ Joc de cuvinte: în limba italiană *azzurro*, „albastru”; *il principe azzurro*, „Făt-Frumos”

5 iunie

Am mers la conducere și am întrebat.

„Profesorul Ancona își va relua cursurile doar anul viitor“, mi s-a comunicat.

Am avut prezența de spirit să spun că îmi conducea lucrarea de licență și că era absolut necesar să vorbesc cu el. Poate că însă m-am înroșit, fiindcă secretara m-a privit puțin bănuitor.

„Nu puteți să vă consultați cu locțiitorul?“

„A, nu!...“

„Atunci, scrieți-i și aduceți scrisoarea la secretariat.“

Următoarele pagini ale jurnalului erau pline de fraze șterse, probabil tentative repetate de a găsi cuvintele potrivite. Din când în când, între pix și pete albastre, se iveau niște fragmente, păreau pești fugiți din năvod. *Iubire, țâșnea dintr-o parte, răspundere... ce e de făcut? Să păstrez cop... Și dedesubt, de trei ori cu litere de tipar și subliniat de mai multe ori: disperată, disperată, disperată.*

Înainte de a compune scrisoarea, trebuie să fi făcut mai multe ciorne nemulțumitoare: în fond, el era profesor de filosofia limbajului. Citind acele fragmente, am rămas cu impresia că o teroriza gândul de a greși cuvintele, fiecare frază era scrisă cu extremă nesiguranță, părea o persoană care

suferă de vertijuri constrânsă să meargă pe buza unei prăpăstii. Prăpastia era alegerea sau o viață mai puțin.

În vreme ce ea participa la adunări sau alerga anxioasă la universitate, în timp ce fuma sau probabil plângea în sine, în corpul său, acela al fratelui meu (sau al surorii mele) continua să se formeze. Cu o știință desăvârșită și cu un ritm imperturbabil, celulele se multiplicau și se aranjau ca să creeze ceea ce într-o zi ar fi fost chipul său. Copilul se dezvolta, și ea era indecisă dacă să-l crească sau nu. Puterea sa asupra lui era totală. Citindu-i rândurile, nu reușeam să simt nici un sentiment de ostilitate, de dispreț, unica pornire era să o ocrotesc, ca și cum toată disperarea aceea, acea solitudine și ingenuitatea aceea batjocorită ar fi ajuns direct în venele mele, preschimbându-se într-o stare de nesfârșită îndurerare.

Soarele de amiază era de acum insuportabil de cald, iar zumzetul insectelor între flori, asurzitor. Tocmai când eram pe punctul de a închide jurnalul, o viespe cu piciorușele posterioare pline de polen s-a precipitat între pagini. Cu grijă am ajutat-o să-și reia zborul.

În locul de impact rămăsese o urmă aurită. Dedesubt era scris:

Decis.

În trei zile acasă la B.

Tiziana, de la înălțimea studiilor sale de medicină, a zis: „Ești nebună, te vor omorî“.

I-am răspuns că poate ar fi mai bine.

Urmau două pagini smulse, apoi, cu scris nervos, nôtase:

Suspendată între ușurare și tulburare, în noaptea de după am avut un vis. Nu știu bine unde mă găseam, țin minte doar că la un anumit moment mâncam o bucată de aluat care începea să-mi dospescă în stomac. Toți cei cu care mă întâlneam, mă întrebau: „O dulce așteptare?¹“ „Nu, răspundeam, este numai dospitul care continuă să-și facă lucrarea“, dar în aceeași clipă în care o spuneam, nu mai eram convinsă că am dreptate.

La trezire mă simțeam ciudat, așa că i-am telefonat lui B. „Ești sigură că totul a decurs bine?“ M-a asigurat: o intervenție perfectă. „Și apoi, scuze, a adăugat, ți l-am arătat chiar eu în lighenaș, nu îți amintești?“

Îmi părea vag ofensată de faptul că mă îndoisem astfel de capacitățile ei, prin urmare, ca să atenuez, am glumit: „Și dacă ai făcut ca vindecătorii

¹ Formulă familiară pentru „însărcinată“

filipinezi? Niște ficățel de găină și gata, problema este rezolvată“. Am râs amândouă, și tensiunea s-a risipit.

Pentru două zile, am simțit nevoia să mă rup de memoriile mamei mele. Nu mai suportam apăsarea acelor ani.

Ca să scap de zgură, de umbre, ca să mă purific, m-am plimbat îndelung pe podiș.

Ascunse în tufișuri, mierlele și pitulicile își împleteau cântecele de dragoste, verdele crud al frunzelor apărute de curând dădea splendoare peisajului, în vreme ce deasupra pajiștilor presărate cu păpădii, bănuți și șofran zbârnâia un număr mare de polenizatori preocupați.

Câteodată mă întindeam în profunzimea umedă a dolinelor: de acolo admiram coroana arbuștilor și a arborilor, pe când în lumină păianjenii urcau și coborau de-a lungul invizibilelor lor fire de mătase, iar xilofagele, ca niște nestemate violete, brăzdau greoi aerul.

Alteori, în schimb, simțeam nevoia să merg sus, să ajung într-un punct din care privirea mea putea să se piardă dincolo de orizont.

Mergând între doline și vârful înălțimilor de graniță, mă gândeam la acel frate al meu – sau la acea soră – căruia nu-i fusese dată posibilitatea de a se naște. Existența sa mi-ar fi salvat mama sau i-ar fi accelerat alunecarea distructivă? Aș mai

fi fost eu, mă întrebam, dacă ar fi fost și el? Sfârșitul lui era, într-un anume fel, posibilitatea începutului meu?

Dincolo de voința noastră, de slăbiciunile noastre, de planurile noastre oricum restrânse, există Cineva, ceva care guvernează marele ciclu al nașterilor? De ce am apărut eu, și nu el? Avortul s-ar fi putut să nu reușească, tot așa cum, când mă aștepta, mama ar fi putut să mă piardă, chiar poticnindu-se pe scări.

Urcam și coboram pe poteci pietroase: la trecerea mea, șerpii, care își topeau la soare ultimele amonții ale hibernării, fâșâiau în tufișuri, iar șopârlele cățărătoare săreau. Un șarpe care se naște, îmi spuneam, sau un șoarece de câmp, o cioară nu pot să se diferențieze de semenii lor în alt mod decât prin abilitatea de a rămâne cât mai mult cu putință în lume. Un animal (oricât de extraordinar de complex) poate doar să realizeze, mai mult sau mai puțin eficace, proiectul înscris în patrimoniul genetic al speciei sale. Dar omul? Omul nu poate oare să-și modifice permanent drumul? Și oare nu acest abis de potențialitate ne înspăimântă, ne sugerează neputința viziunii noastre? Cine ar fi fost fratele meu? Și eu? Care este rațiunea pentru care am venit pe lume? Ca să devin cine?

Din aceste colindări, am găsit puterea să-mi continui cercetarea. Într-o dimineață m-am deșteptat cu ciocănitul ploii în ferestre. Peste noapte se ivise bora întunecată, temperatura scăzuse, iar vântul sufla mai curând puternic, înveșmântând grădina într-o lumină autumnală. Doar marea cantitate de petale albe împrăștiate sub prun și sub cireș amintea de primăvara în curs.

După ce mi-am luat micul dejun, cu încetineală m-am reîntors în pod. O perdea veche cu flori acoperea o stivă de cutii și lăzi, unele trebuie să fi fost de la băuturi și bomboane de ciocolată, altele erau doar ambalaje anonime, închise cu scotch. Am deschis una, ajutându-mă cu un briceag. În interiorul său erau podoabe de Crăciun, am desfăcut metri întregi de diferite panglici argintate înainte să găsesc Nașterea Domnului. Coliba nu era nici veche, nici deosebit de frumoasă: doi pereți de plută și o scară care ducea la un soi de depozit pentru fân sub acoperiș. Înăuntru, cu labele în aer, zăceau boul și micuțul asin, iar alături, Sfântul Iosif și Fecioara. O altă punguță era cu ieselele, oile și mieluții. Am găsit figurina mea preferată: o oaie bătrână de ipsos cu un picior rupt și cu o strămătură roșie în jurul gâtului. Era cea pe care o ascundeam de fiecare dată în ajunul Crăciunului prin casă. Oița rătăcită pe care, behăind prin toate încăperile, te obligam să o cauți.

Din pruncul Iisus nu era nici o urmă, trebuie să fi sfârșit în fundul cutiei sau să fi rămas în vreun buzunar în postul Crăciunului¹. În cutia de alături se rostogoleau puținele globuri de sticlă care supraviețuiseră unor decenii de sărbători de Crăciun și un vârf cu creasta găurită.

Lăzile de dedesubt păstrau diversele colecții de coleoptere ale bunicului: mici casete de sticlă cu fundul de catifea pe care, cu ace lungi și subțiri, erau fixate insectele, toate prevăzute cu numele lor în latină scris citeț și fără ezitări.

Încercând să le mut cu atenție, am dat peste o mapă de plastic căzută jos. Era sigilată cu o bandă izolantă și purta înscrisul Poliției de Stat: înăuntru părea să fie o geantă cu o curea de stofă. Pentru câteva clipe, inima și-a întetit bătaia. Ce altceva putea să fie dacă nu geanta pe care mama o avea cu ea în momentul accidentului?

Am sfâșiat învelitoarea cu unghiile. Nu avea închizători cu fermoar, numai un buton deja deschis: în poșetă am găsit un portofel cu câteva mii de lire, legitimația pentru un cineclub alternativ, câțiva dinari, un abonament feroviar pe ruta Trieste-Padova și, protejată de un plic transparent, o fotografie polaroid decolorată, cu mine micuță în brațele unui bărbat pe țărmul mării.

---

¹ În limba italiană *Avvento*

Necunoscutul, cu plete lungi și dezordonate și cu un colan de scoici la gât, surâdea obiectivului, în vreme ce eu, cu o găletușă în mână, eram în mod clar supărată: trebuie să fi plâns de curând sau eram pe punctul de a o face. Din ceea ce se zărea în fundal, trebuie să ne fi aflat în golful Sistiana.

În afară de portofel, mai erau un pix cu pasta uscată, un pachet de foițe, un dispozitiv pentru rulat țigări, cheile de la casă, o eșarfă de viscoză, un ruj, bomboane pentru fumători și, ascunse în buzunărașul interior, două plicuri, unul cu adresa mamei mele și celălalt alb. Primul fusese expediat din Padova cu câteva luni înainte de nașterea mea.

L-am deschis. Caligrafia era mărunță, regulată cu ceva colțuros în trăsături.

Dragă Ilaria,

Am primit scrisoarea ta și îți răspund imediat, fiindcă, pe lângă faptul că nu vreau să-ți pierzi timpul cu așteptări inutile, nu vreau nici să sădesc în tine iluzii vătămătoare.

Dacă aș fi fost cât de cât ipocrit, dacă timpurile nu ar fi fost cele care sunt – timpuri de despuiere a adevărului –, aș putea să te mint spunându-ți că sunt însurat și că nu am nici o intenție să-mi periclitez căsnicia pentru o aventură de o lună.

În schimb, prefer să fiu sincer și să-ți spun clar că nu vreau copii. Nici copii, nici soții, nici logodnice, nimic ce ar putea în vreun fel să-mi limiteze libertatea. Nu vreau, deoarece viața mea este o viață de explorări, și un explorator nu călătorește cu balast.

Pe când din cuvintele tale, uneori – scuze! – puțin cam nătânge, intuiesc că pentru tine nu este așa, că nutrești încă iluzii mari. Pe de altă parte, chiar dacă au trecut câțiva ani de la prima noastră întâlnire, ești și acum foarte tânără și distilatul respectabilității burgheze (și al sentimentalismului) care a pătruns în tine cu educația este încă intact. Cu toate atitudinile tale anarhice, aspiți în fond numai la eterna romanță cu două inimi și o colibă, chiar dacă în versiune revoluționară, „eu și cu tine și cu urmașii noștri în marș spre soarele viitorului”.

„Noi vom edifica o lume diferită – îmi scrii –, noi putem să dăm exemplul unui nou mod de a trăi raporturile, fără oprimare, fără exploatare, fără violență. De a crește copiii cu creativitate, de a trăi liber în cuplu.”

În sfârșit, după tine, ar trebui să ne jucăm de-a tinerii pionieri și ești convinsă că ai reuși, am reuși – să ne sustragem obtuzității sistemului burghez, acelei agonii lente care, până astăzi, a fost pentru toți căsătoria.

Ți-o îngădui doar grație ingenuității tale. Pe de altă parte, într-un fel negând-o, este tocmai ce mi-a

plăcut mai mult la tine din prima clipă. Pentru asta – și în virtutea scurtei noastre frecvență –, mă simt dator să-ți ofer câteva teme de meditație.

În textul tău recurgi de multe ori la cuvântul „dragoste”. Te-ai gândit vreodată cu adevărat ce se ascunde îndărătul unui substantiv atât de uzat și de abuzat? Nu te-ai întrebat niciodată dacă nu ar putea să fie ceva ca o scenografie, un fundal de hârtie pentru a încadra mai bine reprezentația? Este caracteristic fundalurilor să fie înlocuite pentru fiecare schimbare de scenă.

Esența dramaturgiei nu constă în mucavaa aceea pictată. Iluzia picturală ne ajută să visăm, să socotim pilula mai puțin amară, dar, dacă suntem cinstiți cu noi înșine, nu putem să negăm că suntem în prezența unui simplu artificiu, a unei închipuiri.

Dragostea, care ți-a hrănit atât de mult fanteziile, nu este altceva decât o formă subtilă de otrăvă. Acționează încet, însă inexorabil, și este în stare, cu miasmele sale invizibile, să distrugă orice viață.

De ce? Te vei întreba cu privirea ta pierdută.

Deoarece, ca să iubești ceva, trebuie întâi să cunoști acel ceva.

Poate complexitatea unei ființe umane să ajungă să cunoască toată complexitatea altei ființe umane? Răspunsul este evident: Nu, absolut nu! Prin urmare, nu se poate iubi cu adevărat, fiindcă nu se poate cunoaște cu adevărat.

Tu ai putut să cunoști o fracțiune minusculă din mine, tot așa cum eu am putut să intru în contact cu o fracțiune minusculă din tine. Ne-am oferit reciproc partea noastră cea mai bună, aceea la care știam că altcineva nu ar fi putut să reziste.

Li se întâmplă la fel și florilor. Ca să atragă polenizatorul, corola exhibă culori extraordinare, dar odată săvârșit actul, petalele cad și rămâne foarte puțin din splendoarea de altădată.

Este o lege a naturii, nu-i nimic pentru care să ne scandalizăm! Toate acuplările se petrec prin mijlocirea unor diverse forme de seducere – fiecare specie o are pe a sa –, de la floare la om. Dar cum albina nu-i poate zice florii te iubesc, nici noi nu putem să ne mințim fără rușine zicându-ne că ne iubim. În onestitatea zilelor noastre, singurul lucru pe care ni-l putem spune (ca albina florii și viceversa) este: îmi ești necesar.

Cu ani în urmă, într-un moment dificil al vieții mele, mi-ai fost necesară ca să petrec două luni pline de prospețime. Atunci, și eu ți-am fost necesar – cel puțin sper – ca să deschizi ochii asupra unor chestiuni complexe, dincolo de, firește, inegalabila plăcere pe care și-au dat-o corpurile noastre. Dar plăcerea, dincolo de desfătarea în sine, este și un extraordinar mijloc de distrugere. Reîntâlnirea după ani a confirmat magnifica atracție a corpurilor noastre.

Ceea ce am spus până acum este valabil, în consecință, și pentru apariția unui copil. Florile care provoacă fecundarea de către polenizatori nu se desfată, desigur, o fac pentru a-și garanta supraviețuirea, ca să poată să existe, în viitor, alte flori asemenea lor.

Același mecanism este înnăscut și în ființele umane. În ciuda complexității minților noastre, corpurile noastre vor numai să se reproducă. Lor, ca și florilor, nu le pasă deloc dacă ne iubim sau nu, ori dacă orgasmul ne-a copleșit. Se poate naște foarte bine și dintr-un viol, dintr-o ejaculare precoce. Din două sute cincizeci de milioane de spermatozoizi, câștigă întotdeauna cursa numai unul. Cel mai brav, mai puternic, cel mai norocos, cel mai necinstit, nu contează! Important este ca viața să se reproducă, să se transmită. Este ceea ce ți s-a întâmplat și ție. E o lege a naturii.

Ca să spun adevărul, ar trebui să te trag un pic de urechi. De ce nu ai luat nici o contramăsură? Te gândeai încă, în romantismul tău visător, la berze și la verze?¹ Sau poate nu atât de inconștient, ci cu

---

¹ În Europa Centrală, tradiția berzei (atrasă de acoperișurile caselor încălzite la nașterea unui copil) este completată cu a verzei sub care este lăsat nou-născutul (derivată din faptul că era singura legumă proaspătă care asigura vitamine iarna și că se semăna în martie și se recolta după nouă luni)

voință lucidă? Era chiar ceea ce doreai – un laț, un lanț, ca să mă legi definitiv de tine!

Probabil, dată fiind profunzimea și arhaicitatea condiționării tale, nici măcar nu-ți dai seama că în realitate ceea ce vrei, ca multe dintre amicele tale, este numai certitudinea unui viitor de cuplu. Unii bărbați, în fața șantajului vostru biologic și primordial, lasă garda jos și cedează. O fac din slăbiciune, din banalitate, pentru niciodată învinsa teamă în-născută de moarte. Cine, dacă nu un fiu, poate să le garanteze eternitatea?

Mulți cedează, eu însă – nu! Ideea că el, copilul care crește în tine, va fi nu numai un necunoscut, dar și un tiran în măsură să consume energia zilelor noastre, un parazit în stare să devoreze, fără nici un sentiment de vinovăție, pe cei care l-au adus pe lume, îmi stăvilește și cea mai mică ezitare. Nu voi putea să-l cunosc niciodată, așadar, nici să-l iubesc. Și nici tu nu ai să poți să o faci, chiar dacă l-ai purtat în pânțele. Ai să te trezești într-o zi și ai să-ți dai seama că ai fost pusă în casă cu un străin, și că străinul acela are chip de dușman.

Acestea fiind spuse, nu vreau să te condiționez în nici un fel. Cum spuneți voi la manifestații: „Uterul este al meu și îl gestionez eu!” Fă cum vrei! Dacă vrei să-l ții, ține-l! Dacă vrei să avortezi, nu am nimic de obiectat. Amândouă deciziile mă lasă complet indiferent.

Să știi numai că, dacă într-o zi îmi vei apărea în față cu un bebeluș, nu mă voi emoționa deloc, nici nu voi renunța la convingerile mele.

Îți sunt recunoscător pentru orele frumoase petrecute împreună, pentru filosofie, pentru poezie, pentru sex și pentru ingenuitatea cu care m-ai privit mereu.

M.

Tatăl meu și acela al frățiorului meu pierdut era, deci, una și aceeași persoană. Aceeași josnică persoană.

Aveam de-acum puține îndoieli în privința conținutului celuiilalt plic, acela alb. De-abia i-am ridicat colțul, că am recunoscut scrisul pe care învățasem să-l cunosc.

Fiecare cuvânt al tău mi-a confirmat ceea ce am știut mereu. Copiii sunt numai ai mamelor, tații fecundează, și povestea lor se termină aici.

În curând nici nu vor mai fi necesari, va ajunge un donator și o seringă, astfel, probabil, se va încheia apăsătoarea istorie a familiei, baletul închipuirilor care a devastat echilibrul psihic al câtorva generații.

În casa mea din Trieste suntem mai mulți, nu îmi va lipsi ajutorul, nici compania. Copilul va crește fără ochelari de cal, fără ipocrizii, nu va fi silit niciodată să-și pună în camera sa un manifest cu

înscrișul „Familia este aerisită și stimulantă ca o cameră de gazare!”

Va fi un copil liber și va întâlni o lume tot atât de liberă, fără absurditățile, fără reprimările impuse de patriarhat, de capitalism și de Biserică.

Nu va avea temeri, nici neliniști, deoarece va fi putut să crească urmând bunătatea originară care este închisă în inima fiecărui om. Iar sufletul său va fi atât de mare că poate, într-adevăr, nu voi ajunge să-l cunosc niciodată, dar asta, spre deosebire de tine, nu mă neliniștește, nici nu mă face să renunț la hotărârea mea.

Provocarea e tocmai aceasta, să aducem pe lume ființe mai complete decât noi. Dacă nu se reușește o revoluție cu armele, se poate face măcar crescând fiii altfel.

G. zice că undeva în cer era scris ca existențele noastre oricum să se întâlnească și să se unească într-o viață nouă. Chiar dacă tu nu o accepți, în vreo conjuncție astrală era deja scris destinul nostru și acela al fiului nostru. Probabil pentru a realiza acest plan, ne urmărim din diferite vieți și întrucât refuzi să procreezi, karma ta va fi foarte lungă și distrugătoare. Probabil te vei reîncarna într-un animal. Te-aș vedea bine într-o reptilă (cu sângele tău rece care stropește fiecare celulă a corpului tău și

a minusculului creier) sau într-un mandril¹ cu botul roșu aprins ca șezutul.

Inevitabil, fiul îți va semăna, va avea ochii tăi, mâinile tale sau felul tău de a râde, dar pentru mine va fi numai el, iar tu vei fi un număr din catalogul comandat prin corespondență. Dacă mă va întreba ceva de tine, îi voi povesti despre o dragoste magnifică și imposibilă, trăită într-o noapte pe o plajă îndepărtată... Îl voi face să viseze despre tatăl său.

Din fericire, G. este în viața mea. Nu știu ce m-aș fi făcut fără el. În ciuda sarcasmelor tale, nu este un nou amant, ci o persoană unică, foarte importantă pentru mine. Mă ajută să pun împreună bucățile din dezordinea pe care o am înlăuntru. Numai el are răbdarea să le lipească, pentru ca să dea fiecărui fragment un sens. G. știe să vadă acolo unde alții nu văd, în încâlceala de drumuri și poteci din viața noastră, să dea de urma firului care ne va duce la salvare.

Nu ți-am spus-o niciodată, dar și acum opt ani așteptam un copil de la tine. Niciodată nu ai știut-o, deoarece, abia ajuns la dimensiunile unui mormoloc, a sfârșit în evacuarea unei latrine. Am făcut totul singură, fără să apelez la nimeni. Pe moment mi s-a părut un eveniment de mică importanță, numai

---

¹ *Mandrillus sphinx*, specie de maimuță răspândită în Africa

acum, săpând între ruine, mi-am dat seama în ce măsură actul acela trebuie să fi fost în realitate determinant în instabilitatea vieții mele. Probabil era deja minată, ținând cont de materialul mediocru pe care a fost construită: în spatele meu erau mama, cu obtuzitatea sa burgheză, tata, un om cenușiu care a revărsat asupra mea doar o afecțiune călduță și căruia i-am răspuns cu un sentiment încă și mai rece, de coleopter între coleoptere, gângania metamorfozei¹ care se adăpostește sub pat. Dar nu vreau să te plictisesc cu aceste bagatele burgheze.

În urmă cu opt ani l-am aruncat pe fiul nostru, fiindcă îmi era teamă. Teamă de răspundere, de angajament, teama de a fi nevoită să renunț la tinerețea mea, de a nu fi pregătită să militez pentru revoluție, de a nu fi la înălțimea ta, de a te deziluziona. Te-am mințit prima dată când am dormit împreună: nu luasem nicidecum pilula. Și poate am avortat și fiindcă îmi era frică să nu mă ocărăști pentru minciuna mea.

De ce în aceste ultime dăți nu mi-ai cerut-o?

După G. răspunsul este clar: și tu, inconștient, îți dorești un fiu. O faci pe Irod ca să-ți maschezi teroarea, dar în acest moment, după ce ți-am citit scrisoarea, nu-mi pasă absolut deloc de spaimele tale. Pântecele meu crește zi după zi și e ca și cum

---

¹ Aluzie la cunoscuta povestire a lui Kafka, *Metamorfoza*

înăuntru ar fi un mic soare: este cald, luminează și mă ajută să merg înainte.

Voi purta această sarcină până la capăt: am treizeci de ani și nu mai pot să aștept, nu mai sunt fata ingenuă pe care o zugrăvești, înnebunită după frumosul ei profesor.

La mijloc este o chestiune de alegeri responsabile, iar eu, ca adultă, vreau să devin mamă. Nu am serviciu, dar am o casă (dar de la părinții mei burghezi pe care m-am ferit să-l refuz). În același timp, lucrez asupra subconștientului meu, și nu puțin. Uneori reușesc să dau câteva meditații și, când ai mei se vor duce de pe lumea asta, voi avea totuși o rentă pe care să mă bazez. Așadar, fii liniștit, nu vei asista niciodată la jalnica scenă cu mine venind să cerșesc la tine cu un fiu în brațe.

Știi ce spune G.? Că fiecare dintre noi are în mână un fir, și că firul acela ne conduce către steaua noastră. Fiecare dintre noi are o stea în cer, iar destinul nostru este să învățăm să o urmăm. Este o stea zmeu, karma noastră este scrisă în calea pe care o apucă, dacă scăpăm firul, totul este pierdut, se formează încâlcituri, un vălmășag de stele.

Chiar acesta, Vălmășag de stele, este titlul celei mai importante cărți ale sale. Știu că ție nu-ți pasă deloc de aceste lucruri, dar află că, dacă nu-ți cauți steaua, dacă nu o urmezi, mai devreme sau mai târziu se va încurca cu firul altor stele și va fi cu

neputință să o desfaci, va începe să se stingă până va dispărea.

Steaua este un mic soare, și când lumina sa se termină, devine rece, de gheață. Sub această licărire sinistră îți vei conduce pașii, pe când fiul meu și cu mine vom alerga fericiți după curcubeul stelelor noastre zmeu.

Om Shanti¹! Om Shanti! Om Shanti!

Pentru o clipă, în timpul lecturii, un vâl opac a coborât dinaintea ochilor mei: cuvintele se le-gănau dezordonat și nici mâinile nu-mi mai erau atât de sigure.

Visurile mamei mele nu coincideau în nici un punct cu amintirile mele. Ceea ce pentru ea era libertate, pentru mine, copilă, a fost numai dezorientare, confuzie. Nu am alergat niciodată fericite sub curcubeu. Steaua sa a fost o stea a distrugerii. Forța modestă pe care a opus-o ca să se salveze m-a aruncat într-o stare de profundă tulburare.

Am pus la loc cele două scrisori în geantă cu delicatețea pe care o cere materialul arheologic întors după veacuri la lumină. Odihniți-vă în pace, îmi spuneam, odihniți-vă, săgeți incandescente gata să străpungă fragilitatea interiorității mele!

---

¹ Mantra care înseamnă *Pace în minte, pace în cuvânt, pace în corp*

Spunând-o, mâinile mele au atins o foaie șifonată în fundul poșetei. Era o foaie de blocnotes, cu pătrățele, smulsă nervos. Din ce perioadă provenea acest nou document?

Era din luna mai a anului morții sale.

ȚI-AI BĂTUT JOC DE MINE TOATĂ VIAȚA!
scrisesse cu litere de tipar, foarte mari.

Pe partea cealaltă, cu trăsături grăbite, o scrisoare:

Iertare, iartă-mă că te-am adus pe lume!

Am făcut o greșală după alta, am săpat viața întreagă în galerii ca o cârtiță, fără să văd nimic, alergând în cerc ca un șoarece.

Fără orizont! Fără viitor!

Am venit pe lume ca să trăiesc într-o fundătură, de-acum sunt la capăt.

Iartă-mă, dacă poți!

Dacă nu poți, răbdare, te îmbrățișez tare și te sărut pe frunte!

Semnătura - *Ilaria* - era tăiată cu două linii negre, iar dedesubt, cu litere mari și puțin copilăresc, scrisesse:

Mama ta.

Când se sfâșie inima, ce sunet are? O bufnitură de burete îmbibat sau șuieratul unui foc de artificii scăldat de ploaie?

Aș fi vrut să știu mai mult, dar nu mai era cu putință. De-acum trebuia să mă încredințez numai și numai memoriei, acelor urme puține, slabe, nesigure care aparțin primilor timpi ai conștiinței mele, dar această poartă era închisă de prea mulți ani. Viața mea, viața pe care o cunoșteam, îți aparținuse ție, casei tale. Tot ceea ce se întâmplase înainte se topise, ca și cum aș fi fost născută cu adevărat la patru ani.

Însă străbaterea din nou a acelor ani, descoperind lucruri pe care poate un copil nu ar vrea să le știe niciodată, îmi smulsese un vâl din memorie, așa cum după o absență îndelungată se smulg cearșafurile de pe mobile.

Prima dată mi-a revenit în amintire, pătrunzător, o aromă. O aromă de țigară amestecată cu aceea de hașiș ars într-un spațiu închis. Dacă aș fi fost o pasăre călătoare aș fi urmat-o ca să mă întorc la cuib. Într-adevăr, cuibul meu era apartamentul mamei din Trieste, un soi de loc public aglomerat de un permanent du-te-vino de persoane. Mergeam în patru labe printre femei și bărbați așezați sau întinși pe pardoseală ca și cum ar fi fost aleile pietruite ale unui labirint.

În valiză am găsit doar două fotografii din perioada aceea. În prima eram și eu, cu o față bosumflată și murdară și cu un pulover roșu, în brațele mamei, în vreme ce ea, cu părul lung și cearcăne sub ochi, mă puneă să fac cuiva la revedere, ținându-mi o mână între ale ei. A doua fotografie era din ziua când am fost sărbătorită la trei ani. La fel de multă lume stând pe jos, iar eu în centru, în fața unei materii brune și informe, înseninate de trei lumânările galbene, care trebuie să fi fost tortul. În spatele meu atârna, ca o ghirlandă, un sul de hârtie igienică cu înscrisul, de cariocă, *La mulți ani!*

Nu aveam nici o amintire reală despre aceste două evenimente, ceea ce rămăsese în mine din acei primi ani de viață era un soi de murmur de fond, un amestec de glasuri contrapuse, de zgomote puternice, dominate, din când în când, de un instrument (identificat mai târziu ca un sitar¹) care mă făcea să plâng.

Îmi era frică de sunetul acela, după cum îmi era frică și să stau singură, și când toți adormeau pe dușumea, și când soarele era sus, și trăgeam de mama, iar ea, în loc să deschidă ochii, continua să doarmă, întorcându-se pe cealaltă parte.

---

¹ Instrument muzical cu coarde indian

Îmi era teamă de sitar și îmi era teamă de mama, deoarece deseori nu mai era ea, ci o altă persoană, înșfăca lucrurile și le rupea, își lovea capul de perete, dădea cu picioarele în uși.

Poate că această teroare i-a șters chipul din memoria mea. În orice moment, realitatea putea să ia foc, să explodeze în mii de bucăți și aprinderea fitilului într-un anume fel mă privea.

Din zilele acelea, în afară de spaima și neli-niștea permanentă, îmi amintesc și de nașterea a ceva mai mic și mai devastator dacă e raportat la un copil: sentimentul compasiunii. Da, era compasiune acel nod în gât care mă făcea să plâng, pe când ea era la pământ epuizată și eu, cu gingășie, mă apropiam ca să-i ating ușor chipul.

2

Puteam să-mi ignor în continuare tatăl, cum a făcut-o el cu mine? Continuum să mă întreb în acele zile, fără să găsesc un răspuns.

În anii adolescenței, mi-am închipuit multe despre el. În născocirea ta despre prințul turc (ca și în existența lui Moș Nicolae), am încetat să mai cred pe la nouă ani, dar continuam să mă gândesc, construind zi după zi un mozaic personal. Pentru asta, foloseam paleta celor mai deosebite culori: dacă nu s-a arătat niciodată, era limpede că trebuie să fi existat o piedică, un obstacol atât de grav, încât să-i pună, sau chiar să-mi pună, viața în pericol.

Pentru ce alt motiv, un tată ar alege hotărât să nu-și vadă fetița crescând? În imaginarul meu se succedau scenarii din ce în ce mai fanteziste, din spionajul internațional (numai un spion nu putea să riște să-și trădeze identitatea) până la laboratoarele celei mai avansate cercetări științifice (tata trebuia să fie un biolog, un chimist, un

fizician și să lucreze la niște proiecte de importanță extraordinară pentru viitorul umanității), de aceea era obligat să trăiască în vreo subterană blindată, departe de toate privirile indiscrete și să renunțe astfel la iubirea fiicei sale.

Copiii vor să fie mândri de părinții lor, păcat că părinții nu-și dau seama de asta! În cazurile cele mai fericite, un tată și o mamă au idee despre cum ar trebui să fie pentru un fiu și fac în așa fel ca să îndeplinească așteptarea. În cazurile cele mai nefericite, nu văd nimic dincolo de ei înșiși și continuă să trăiască fără să-și dea seama de privirea aceea laser veșnic ațintită asupra lor, o privire care trece peste ziduri și distanțe, implacabilă, însetată, flămândă, în stare să-i ajungă în orice parte a pământului, să-i urmărească în ceruri și în infern, gata să riște totul, să piardă totul, o privire care chiar din momentul în care s-a deschis asupra lumii cere un singur lucru: o altă privire care să-i răspundă.

Fiecare copil vine pe lume cu o nevoie înnăscută de minune, dorește să deschidă ochii asupra a ceva de admirat, să fie condus pe vârful unui munte și să contemple splendoarea, lumina care se schimbă, zăpada, strălucirile gheții, acvila care își ocrotește maiestuoasă din înălțime

puișorii, cum ar trebui s-o facă și părinții făpturilor omenești.

În schimb, peisajul care apare la orizontul multor fii nu este altul decât al unui depozit de lucruri stricate în aer liber, plin de carcase de mașini, scaune rupte, boilere, căzi răsturnate în iarbă, pungi de plastic spânzurate între crengi și televizoare moarte, o unică întindere de dezolare și dezordine. Și cu toate acestea, până și aici, câte unul din ei izbutește să găsească ceva de admirat – măcar o bilă – și în sfera aceea micuță de sticlă, pentru o fracțiune de secundă, lumea strălucește în mâinile sale fără umbre.

Ca să nu fie cuprins de deprimare, un fiu se agață de orice lucru, indiciu, semn, capabil să se mărească și să se lărgască până să acopere întreaga scenă. Nu există detectiv sau savant care să facă față talentului de investigator al unui copil în căutare de motive valide pentru ca să-i admire pe cei care l-au adus pe lume.

Un tată bețiv (chiar dacă trebuie să pășești peste el pe dușumea ca să ajungi la școală) nu e rău. Dimpotrivă: ar fi putut să intre în casă furios și să te ia la pumni, în schimb s-a hotărât să se culce și să te lase în pace. Și e bună mama care (după ce te-a neglijat zile întregi) se întoarce acasă și îți gătește o omletă. Putea să n-o facă, putea să intre și să se închidă în cameră, fiindcă

nu-i este foame și de ce să-i pese de tine, dar ea, nu, deschide frigiderul, ia ouăle, le sparge în tigaie și chiar te privește în ochi și te întreabă dacă ți-ai făcut temele, pentru că tu ești cel mai important din viața sa.

Ani în șir mi-am închis tatăl într-un balonaș imaginar care mă urmărea peste tot: stătea acolo, înăuntru, suspendat, cu zâmbetul liniștit al lui Buddha, înconjurat de petale sublime, de neatins. Eram convinsă că, mai devreme sau mai târziu, balonașul ar fi plesnit și el ar fi coborât în sfârșit pe pământ, că să mă strângă într-o îmbrățișare.

Explozia totuși s-a produs, dar în locul lui Buddha, serafic și imperturbabil, s-a prăvălit pe pământ profesorul Ancona, cu barba sa, cu țigările sale și cuvintele în aparență de bun-simț, în realitate ascuțite ca niște stilete.

În zilele acelea de solitudine totală, am citit și recitit unica sa scrisoare adresată mamei. Într-un prim moment am avut impresia că am putea fi de acord asupra unor afirmații, dragostea prin cunoaștere, de pildă, sau dorința de a nu avea legături pentru ca să poți merge mai liber peste tot cercetând. Este o minte deschisă, îmi spuneam, în fond are dreptul să nu se lege de cele cotidiene, dar eram încă în capcana aceluia sindrom

al balonașului, doream încă să găsesc în el ceva din mine.

Reexaminând-o după câteva zile, lucrurile mi-au apărut cu totul altfel, era ca și cum între rândurile acelea ar fi avut loc o reacție chimică și sub cuvintele calme, ordonate, autoritare s-ar fi prelins o substanță verzuie, acidă, corozivă, în măsură să scoată la vedere adevărata natură a celui care le scrisese. Era acolo paternalism, derâdere și cinism. Mama mea era zugrăvită ca una dintre acele nefericite din romanele foileton – sedusă și abandonată din primul moment al istorisirii. Desigur, alți termeni, alt context, dar „în fond“ (cum zicea el), povestea era mereu aceeași: femeia se îndrăgostește și visează, în vreme ce bărbatul se distrează și păcălește.

Am fantazat ani întregi asupra întâlnirii cu tatăl meu, asupra primei noastre îmbrățișări, dar acele câteva pagini au nimicit orice tandrețe și admirație, lăsând în mine numai mânie. Mă simțeam umilită în ființa mea de femeie, în ființa mea de fiică a mamei (și deci și a sa), fruct al acelei degenerări-nongenerări care, printr-o glumă a întâmplării, mă adusese pe lume.

Acum știam că la prima noastră întâlnire i-aș fi aruncat-o în față. Da, aș fi mers să-l caut, dar nu din afecțiune sau din curiozitate. Ci numai ca să revărs asupra sa furia pe care o simțeam

urcându-mi în corp, pentru ca să-i urlu de-a dreptul tot ceea ce ar fi trebuit să-i spună mama și nu avusese curajul să o facă.

Un lucru era sigur (și consolant pentru mine): în ciuda maniei sale cu libertatea și a înaltei păreri despre sine, nu devenise ceea ce spera, altfel i-aș fi citit numele pe undeva. Trebuie să fi rămas un pește mic sau de mărime medie, ascuns pentru întreaga viață în micul acvariu protejat de universitate și de publicațiile pentru specialiști. Am avut confirmarea câteva zile mai târziu la librărie. Pe un studiu de epistemologie tradus din engleză stătea scris: *Postfață de profesorul Massimo Ancona.*

Nu a fost dificil să-l întâlnesc. Am telefonat la editură, întrebând dacă aveau adresa sa. Mi-au răspuns cu amabilitate că, pentru motive de respectare a intimității, nu erau autorizați să mi-o dea, dar aș fi putut să le trimit o scrisoare, se vor ocupa ei să-i parvină.

Așa că am luat hârtie și stilou și i-am scris. M-am prezentat ca o studentă la filosofie, tânără, timidă, plină de admirație pentru complexitatea operei sale.

Puteam să ne întâlnim?

Răspunsul nu a întârziat să sosească, locuia nu departe de Trieste. A mulțumit, râzând de complimente și adăugând că era inutil să stabilim

o întâlnire, fiindcă în toate după-amiezile, în afară de duminică, era întotdeauna acasă. Ajungea să sun la interfon, spunându-mi numele – Elena –, ca el să deschidă.

Elena era numele pe care îl alesesem ca să mă prezint, pentru cel de familie, în schimb, l-am preferat pe al mamei tale, nu voiam să risc ca umbra – chiar minimă – a unei bănuieli să poată anula întâlnirea.

Astfel, Elena cea de douăzeci și doi de ani, într-o zi înghețată de bora¹, a luat autobuzul și a plecat la Grado să-și cunoască tatăl. A mers ca lupul din Scufița Roșie, precum căpcăunul din Degețel, ca toate acele creaturi din basme în stare să muște și să facă rău. Dar a făcut-o și ca un copil, cu ingenuă tensiune, sperând că în ani istoria luase un alt curs, fiindcă îmbrățișarea aceea era în așteptare tot acolo, deschisă în ea precum cleștele unui rac uriaș.

Cu ce sentiment mă pregăteam de întâlnire în acel autobuz semipustiu care mă purta spre mare? Teamă? Furie? Furie, cu certitudine, dar poate mai mult frică. Dincolo de ferăstruică se întindea o panoramă de dezolare plată, cu puțin înainte flancată de macaralele șantierelor din Monfalcone, și

---

¹ Vânt de nord-est

depășeam de-acum estuarul lui Isonzo. Din când în când cerul era traversat de zborul lent al unui bătlan. Poate mai mult frică – după atâtea reflecții și elaborări strategice de atac –, nu mai eram sigură că mâna mea ar fi avut curajul să apese pe tasta interfonului, nici că picioarele mele ar fi urcat treptele, nici că privirea mea i-ar fi susținut-o pe a sa fără să trădeze sentimente și emoții, ca Ulise la întoarcerea în Itaca cu o clipă înainte de a-i nimici pe pretendenți.

Am fost singura care am coborât în stație. Un ciclist bătrân cu un mers mai curând nesigur venea din fundul străzii goale.

În ciuda numelui, Grado Pineta¹, erau puțini pini cu adevărat în locul acela, în general jumușiți și prizonieri pe tabla de șah a unor imobile dărpănite cu nume poetic evocative: *Sirenele*, *Căluț-de-mare*, *Steaua mării*, *Nausica*.

În timpul lunilor lungi de iarnă, diversele grădinițe oferiseră adăpost tuturor soiurilor de sticle, maculaturi, doze de bere și gunoaie purtate de vânt.

Spațiu privilegiat pentru case de vacanță în vremea boomului economic, cartierul părea acum un galion în derivă. Deja de ceva timp, salinitatea mării își începuse opera de coroziune asupra

---

¹ Pineta, „pădure de pini“

tencuielilor și lemnăriei, multe cercevele atârnavau dezlâdate, câteva jaluzele se desprinseseră. *Vila Luisella* stătea scris pe un indicator, strâmb și găurit, al unei vilișoare într-o rână. În iarnă, cineva trebuie să se fi distrat trecând pe deasupra, îndărătul gardului, răsturnată pe iarbă, se afla o bicicletă cu o singură roată.

Cum de sfârșise profesorul Ancona într-un asemenea loc? Nu reușeam să-mi răspund. După două tentative zadarnice, am găsit în cele din urmă strada și numărul.

Strada Mistralului¹, 18.

În fața mea se ridica un bloc spectral ca și celelalte, înnobilat doar de un mic portic care vara probabil găzduia mici negoțuri (îmi închipuiam acolo grămezi de bărci și mingi, creme de baie și hamacuri, găletușe și lopățele). Acum însă erau închise și prin tristele grilaje se întrezăreau tejghelele goale, vâlul prafului, foile unui ziar presărate pe paviment.

Massimo Ancona. Era unul dintre puținele nume de pe cadrul interfonului. Nu mai puteam să ezit. Orice fracțiune de secundă se transforma în îndoială. Și din îndoială se ivea dominantă certitudinea că – pentru viața mea și a sa – ar fi

---

¹ Mistral, vânt din nord-vest

fost mult mai bine să mă învârt pe călcâie și să mă întorc în neștiință.

- Elena, am spus la interfon.

- Etajul cinci.

Mâna mea împinge poarta de sticlă, ochii mei identifică, agățat pe hol, un colac de salvare alb cu portocaliu (pentru cazul în care blocul s-ar fi scufundat?) cu numele imobilului, *Naiadele*, apoi o ușă care se deschide și eu mă găsesc în fața tatălui meu.

3

Miros de închis, de fum rece, penumbră. Mobile albe de casă de vacanță la mare, lemnărie descleiată, parchetul ridicat de umiditate. Cărți peste tot, foi împrăștiate, o mașină de scris veche acoperită cu husă pe jos, un laptop deschis – unica sursă de luminozitate –, ziare, reviste, o sticlă de whisky cu un pahar alături de-acum opacizat de urmele de degete, o învelitoare matlasată murdară protejând un pat pentru copii preschimbat în divan.

În mijlocul încăperii, el.

Același chip de pe fotografie, doar un pic mai umflat, părul negru, barba încărunțită, ochi strălucitori, încă slab, dar ușor greoi, efect al burții care împinge nasturii cămășii ca și cum ar vrea să-i smulgă.

– Ce surpriză plăcută pentru o după-amiază altminteri melancolică!

– Mă bucur, Elena, am zis înaintea ca să mă așez pe deșelatul pat-divan.

Mai mult decât să povestesc despre studiile mele, la care m-am referit destul de vag, l-am făcut să vorbească. Părea că abia aștepta. Trebuie să fi fost un om foarte singur, având mereu capul plin de gânduri, nu-i venea a crede că se găsisese cineva să-l asculte.

Curiozitatea a luat-o înaintea furiei. Încercam să-l privesc cu ochii mamei. Cu ce o frapase? Ce fel de emoții reușise să-i trezească, încât să dea o turnură atât de tragică destinului ei?

– Vei fi fiind uimită, continua în lungul său monolog, că am ales să trăiesc într-un loc atât de halucinant, poate că ai fi preferat, venind, să mă găsești într-un studio amenajat într-o pescărie de demult la Veneția, cu mobile vechi și vechi stampe pe pereți, dar, înțelegi, ar fi fost încă o dată convenție, aș fi aderat la un model prestabilit – profesorul de filosofie în habitatul său natural – și tocmai asta nu vreau să fac, să intru în rolul scris de altcineva. În dezrădăcinare este și aceasta – colonizarea avanposturilor nimicului. Eu merg unde nimeni nu ar avea curajul să meargă, și știi de ce? Pentru că nu mi-e teamă. Totul, aici. Netrăind în minciuna legăturii, nu mă tem de nimic. Ficțiunea este aceea care ne face fragili. Trebuie să ne umplem cu lucruri, și obiecte, și simulacre pentru ca să ținem departe teroarea, dar acumularea aceasta, în loc să aducă

ușurare, generează o teroare și mai mare, aceea de a pierde. Cu cât avem mai multe legături, cu atât trăim într-o panică mai mare, persoanele mor sau ne părăsesc, lucrurile se pierd, se strică, sunt furate și la un moment dat ne găsim complet goi. Goi și disperați. Firește, am fost mereu goi, dar ne-am prefăcut că nu o știm, că nu o vedem și, când o descoperim, este adesea prea târziu pentru a ne pune la adăpost. Dacă nu poți să te agăți de nimic, te vei întreba, cum faci să te salvezi? Te salvezi neacționând. Sau, mai bine, acționând în armonie cu nimicul. Nimicul ne precede, nimicul ne va acoperi trecerea. În nimic se află înțelepciunea lui a apărea și a lui a dispărea, de aceea trebuie să ne încredințăm nimicului ca unei doici generoase... *A coloniza avanposturile nimicului este chiar titlul studiului la care lucrez...*

Timpul trecea, și nu reușeam să mă inserez în fluxul frazelor sale. Mai aveam o oră înainte de ultimul autobuz. Nu știam cum să abordez subiectul.

Din fericire, la un moment dat s-a ridicat să-și umple din nou paharul cu whisky, și privirea mi-a căzut pe foarte frumosul covor persan, unicul lucru vechi din casă.

I l-am indicat.

– Și acesta, de unde vine?

– Ți se pare semnul unei contraziceri? Într-adevăr, este... Tatăl meu comercializa covoare, e unul dintre ultimele care mi-au rămas.

– O amintire?

– Nu, casa mea de bani. Ceva de vândut în caz de nevoie.

În loc să se așeze pe scaun, a venit lângă mine pe divanul-pat. Arcurile au scârțâit sub greutate. Am rămas puțin așa, în tăcere. Nu departe, într-un apartament, un câine lătra ca un disperat. Apoi mi-a luat mâna într-ale sale și a început să o cerceteze.

– După părerea anticilor, în mâna unei persoane sunt închise toate calitățile sufletului său... Aici văd inteligență și noblețe a gândirii... Seamănă mult cu a mea.

Mâinile noastre erau puse pe piciorul meu, una lângă cealaltă. A mea tremura ușor.

– Seamănă, fiindcă sunt fiica ta, am spus, cu un glas care m-a surprins prin calm.

La lătratul câinelui s-au adăugat sudalmele unui bătrân care încerca, fără succes, să-l facă să înceteze.

S-a îndepărtat imediat de mine.

– Ce-i asta? O glumă? Glasul său era între alarmă și amuzament. Sau o piesă de teatru proastă?

– Padova, 1977. Nu-ți spune nimic?

- Padova, 1977... Ani minunați, fetele se aruncau în brațele mele ca albinele în corolă.

- Despuierea adevărului.

O lumină rece i-a trecut prin ochi, făcându-i opaci, ștergând varietatea reflexiilor.

- Dacă vrei să mă învinuiești de ceva, îți spun chiar acum că ai greșit obiectivul.

- Nici o învinuire.

- Ce vrei atunci? Vrei o reparație, bani? Dacă e vorba de asta, cel mult pot să-ți dau un covor.

- Nu am nevoie de bani și nu vreau covoare.

- Atunci, de ce ai venit până aici, admitând că ești cu adevărat fiica mea?

- Din curiozitate. Voiam să te cunosc.

- Între ființele umane, cunoașterea totală este imposibilă.

- Dar curiozitatea este un atribut al inteligenței.

- *Touché!*¹

Mai era puțin până la venirea autobuzului, în timp ce-mi trăgeam geaca, a deschis ușa, zicând:

- Întoarce-te totuși când vrei. După-amiaza sunt mereu aici, dimineața este mai bine să telefonezi, pentru că pot să fiu ieșit.

După această primă vizită, m-am întors în fiecare săptămână, vreme de trei luni. Adesea mergeam să ne plimbăm pe plajă, sezonul balnear era

---

¹ În limba franceză, „atins“

încă departe și la marginea valurilor putrezeau grămezi de alge, care în zilele cu soare emanau un miros puternic, chemând pâlcuri de pescăruși regali, veșnic în căutare de hrană.

Nivelul apei varia foarte mult din cauza mareelor. Câteodată, pescarii pensionari trebuiau să înainteze până aproape de orizont, cu apa care le ajungea mereu până sub genunchi, ca să pescuiască vongole și capesante¹. Ne încrucișam deseori cu persoane care făceau jogging: tineri atletici sau bărbați cu burta prea mare, umezi de transpirație și în plină iarnă.

De multe ori, în zilele mai blânde, îndrăgostiții stăteau pe trunchiurile aruncate pe țărm de învolburarea valurilor.

– Știi de ce tuturor îndrăgostiților le place să privească marea? a zis tata odată, arătând spre o pereche îmbrățișată. Pentru că sunt convinși că iubirea lor este fără sfârșit, ca orizontul. În fond, unei linii iluzorii îi suprapun un sentiment iluzoriu.

Nu pierdea prilejul să-mi ilustreze amăgeala lumii aparente. Maya (marea iluzie cosmică, după filosofia indiană vedică) ne întemnița în plasa magică în care numai puțini aleși izbuteau să găsească o ieșire și să fugă, deschizând în sfârșit

¹ Specii de moluște

ochii. Toți ceilalți erau constrânși să alerge după umbre.

- Dragostea nu poate să fie numai o umbră, i-am replicat.

- Sigur că este. Este umbra parțialității. Uite, acum eu sunt mulțumit să mă plimb cu tine pe plajă, îmi face plăcere să-ți vorbesc despre atâtea lucruri, dar e dragoste asta? Nu, este doar mulțumirea cunoașterii unei părți. În tine, care spui că ești fiica mea, iubesc reflexia inteligenței mele, ceea ce cunosc în mine și reușesc să revăd în tine. Dar dacă, de exemplu, tu ai fi luat o trăsătură genetică diversă (poate de la o mătușă limitată din familia mea sau a ta), dacă ai fi fost o neroadă care trăiește pentru talk-show-uri și pentru pantaloni la ultima modă, te-aș fi dat imediat afară și mi-aș fi schimbat și numărul de telefon ca să nu mă găsești. Nu mă interesează să ai ceva al meu, cât, mai curând, să recunosc un semn, o urmă care, în mod misterios, înaintează din generație în generație.

Și tocmai pentru aceasta - pentru non posesiune - te-am lăsat liberă. Încearcă să-ți imaginezi dacă, încă de la început, ai fi știut că ești fiica profesorului Ancona. Automat ai fi răspuns unor modele comportamentale predefinite, simțindu-te, măcar, obligată să fii prima din clasă. Sau, poate, prin contrast, ai fi făcut totul ca să te arăți

cât mai imbecilă cu putință, găurindu-ți până și pleoapele cu cuie și urmând ca o oaie orice soi de modă abominabilă ca să mă faci să înnebunesc de furie. Pe când așa, ai crescut fără condiționări și ai devenit ceea ce, într-adevăr, ai vrut să fii, nu o plantă de seră, ci un copac care crește singur și maiestuos în mijlocul unui luminiș. Și totul, datorită mie, deoarece m-am ascuns, m-am sustras.

Nu crezi că a fost și un sacrificiu din partea mea, trebuind să renunț la acele mii de mici bucurii permise taților? Dar nu am vrut să-ți tai aripile! Înțelegi? Am preferat ca patrimoniul tău genetic să se exprime, fără torsiuni, fără condiționări, pentru că în cele din urmă, aceasta este esența noastră. Prin milenii ADN-ul nostru s-a înfășurat închizând între spiralele sale secretul capacității de a supraviețui: trăiești, supraviețuiești, mori. Totul este scris acolo, în micronii aceia de materie.

Soarele era cald. Ne-am așezat într-o barcă trasă pe uscat și ne-am scos jachetele. Tata și-a aprins o țigară. Privirea mi-a căzut pe un cormoran mort, nu departe de noi. O răpitoare trebuie să-i fi mâncat capul, și muștele se îngrămădeau pe ciotul de gât, dacă l-aș fi mișcat, aș fi găsit necroforii¹ la lucru.

---

¹ Coleoptere care se hrănesc cu cadavre

Nu mă întrebasese nimic de mama. Nici cine a fost – dacă era una dintre atâtea –, nici ce sfârșit avusese. Mi se părea ciudat.

– Mama mea este moartă, am spus fără să-l privesc în față.

– Da?

– De aproape douăzeci de ani. Eu aveam atunci patru.

– Și acesta este un soi de noroc. Cum?

– Într-un accident de mașină, nu știu prea multe. Cred că nu mai rezista și că, într-un anume fel...

Fumul țigării urca în inele regulate dinaintea chipului său. A scos un suspin adânc:

– Chiar așa este... Deseori gena ingenuității e purtătoarea unui defect.

– Care?

– Acela al autodistrugerii.

Odată, după o plimbare, m-a dus la prânz într-un birt din orașul vechi, unde trebuia să fi fost un client fidel, fiindcă ospătarul, bătrâior, însoțindu-l la masă îi spusese profesor.

– Vor crede că ești ultima mea cucerire, a murmurat luând loc.

„De când te interesează ceea ce zic ceilalți?” aș fi vrut să-i răspund, dar am rămas tăcută.

De la perete, din spatele său, un bețiv mă fixa dintr-un tablou în ulei: avea o damigeană goală

în față, pălăria pe o ureche și două lacrimi îi brăzdau chipul. În tabloul de alături, un soare portocaliu enorm veghea asupra a doi cai albi care se înfruntau bot în bot, picioare la picioare, nu era limpede dacă din rivalitate sau din amor. În fond, ar fi spus tata, e același lucru.

– Iei brodetto¹ cu mămăligă? mi-a sugerat.

– Nu, prefer calamarii prăjiți.

În așteptare, ne-au adus aperitive și vin alb. Era prima oară când îl vedeam mâncând. Mă gândeam că ar face-o cu detașare suverană, ca toate celelalte, în schimb, spre marea mea surprindere, devora totul cu aviditate, cu privirea în jos, degete rapide, ca și cum ar fi fost în abstenență.

Până atunci nu-mi pusese nici o întrebare despre mine și despre viața mea. Observându-l aplecat peste farfurie, am avut bănuiala întemeiată că, dacă în locul meu ar fi fost un manechin sau o figură din carton, ar fi fost același lucru. Însă eu eram aceea care voia să afle câte ceva despre el, așa că, în așteptarea extenuantă a celui brodetto, l-am întrebat despre familia sa.

Mama era originară din Rodos, iar tatăl, Bruno Ancona, comercializa covoare. În realitate, era licențiat în economie și comerț, moștenind ocupația privind covoarele de la socru. Între a lucra

¹ Fiertură cu pește mărunt și fructe de mare

pentru o companie de asigurări sau a colinda Orientul în căutarea celor mai bune piese, a preferat a doua ipostază. Trăiau la Veneția unde se născuse și el, în 1932.

Cu puțin timp înaintea legilor rasiale, se imbarcaseră pe o navă pentru Brazilia, purtând la adăpost o încărcătură de covoare. Mama încercase să se opună din răspuțeri: prietenele sale de canastă rămăseseră la locul lor, nu era nici un motiv să se alarmeze.

Erau italieni. Italieni ca toți ceilalți.

Pe toată durata traversării, soțul trebuise să-i suporte lamentările: „Ai prea multă fantezie, îi repeta, și fantezia ne va duce la ruină!”

Jeluiirea nu s-a întrerupt nici la São Paulo. Totul era excesiv pentru ea: prea umed, prea cald, prea murdar, prea mizer, prea plin de negri și, lucru și mai grav, nu avea cu cine să joace canastă. Rezistase încă doi ani, apoi murise, răpusă de boală.

– Întru totul, o femeie stupidă! fusese comentariul tatălui meu. Foarte frumoasă, brunetă, cu ochii ca doi cărbuni aprinși, dar stupidă!

Pe când Bruno, nu era deloc stupid, după un an de văduvie s-a recăsătorit cu o frumoasă creolă și a adus pe lume un șir de plozi colorați.

În ceea ce-l privea pe el, Massimo, la sfârșitul războiului obținuse de la tată ceea ce i se cuvenea

și se întorsese în Europa. Nu l-a mai văzut și nici n-a mai auzit de el niciodată, nu știa nici măcar dacă era mort.

– Și aceasta, trăsesse concluzia sugând cu poftă cleștele unui crustaceu, nu are nici o însemnătate. Trecutul nu se poate modifica, iar viitorul nu ne aparține de drept. Ceea ce există într-adevăr este prezentul. Numai clipa prezentă are importanță!

Întorcându-mă la Trieste, în seara aceea mirosul de prăjit m-a urmărit până înăuntrul casei. Eram obosită și doream numai să merg să dorm, dar a trebuit totuși să fac un duș. Mi-era teamă că în noapte dezolarea aceea ar fi pătruns în mine, amestecându-se cu tristețea.

4

Săptămâna următoare nu m-am dus să-l caut.

Discursurile sale se depuseseră pe gândurile mele ca praful pe mobile, alunecau în fisuri, în spațiile goale, întunecându-le. Nu era murdăria nevinovată a neglijenței căreia îi ajunge o cârpă sau o suflare pentru a o risipi, ci o pulbere rău mirositoare, capabilă să ascundă între moleculele sale metale periculoase, plumb, arsenic, substanțe care absorbite în doze mici la început nu creează simptome, dar care, cu trecerea timpului, duc la otrăvire și la moarte.

De multe ori, ascultându-l, m-am pomenit aprobându-i cuvintele. În fond, îi împărtășeam disprețul pentru aparență, pentru simularea sentimentelor. Obtuzitatea pe care o întrezăream în căutătura multor persoane mă irita și mă teroriza totodată. Ce viață putea să fie dincolo de ochii aceia opaci? O existență care, desigur, nu ar fi fost niciodată a mea, dar ce alternativă se putea opune opacității? Grație firii sale (care, în definitiv, era

și a mea), tata se trăsesse afară din cor, dar viața sa era într-adevăr o viață liberă?

Imaginea pe care îi plăcea să o dea despre sine era aceea a unui copac care se detașa solitar în rariște, întinzând maiestuoasa schelărie a ramurilor către cer.

Dar nu era viața sa mai curând asemenea unuia din acei platani cu trunchiul puternic care flanchează bulevardele orașului, crescut nepăsător la urina câinilor, la maculaturi, mucuri de țigară și la doze acumulate între rădăcini, indiferent la spray-ul fluorescent cu care înamorații își împletesc numele, la obscenitățile, în fiecare anotimp mai grele, gravate pe scoarță?

Un copac ale cărui rădăcini nu respiră, sufocate de asfalt, istovite de vibrațiile autobuzelor, cu frunzele cenușii și trunchiul înnegrit de funingine, care, în ciuda a toate, își conservă înălțimea autoritară, deoarece, ca toți copacii, vrea doar un singur lucru: să se adape cu lumină. Și ca să o facă, trebuie să continue să se ridice, sus, și mai sus, înaintând dincolo de umbra blocurilor. O cucerire care în fiecare iarnă este nimicită de implacabilul topor al Serviciului Grădini, care îl taie cu precizie și din frumoasele sale ramuri nu lasă decât minuscule cioturi. Însă, în ciuda mutilării, platanul nu se dă învins: primăvara din brațele

sale amputate țâșnesc multe crenguțe și, din acele crenguțe plăpânde, primele frunze.

Te doare inima să vezi un copac redus la astfel de condiții, mai ales când știi cât spațiu poate să ocupe în mijlocul unui luminiș. Dar mulți nu-și dau seama și sunt încântați de el.

– Privește, ce frumos! îi spune bunicul nepoțelului, trecându-i prin apropiere. I-au ieșit frunzele!

Pe bătrân nu-l atinge bănuiala că apariția aceea jigărită nu este altceva decât o agonie prelungită de decenii, cântecul unei balene acoperite de cangi care se scufundă muribundă în ocean.

În timp ce stăteam cu tatăl meu, mă simțeam ca un iepure între încolăcirile unui piton, complexitatea și cutezanța raționamentelor sale îmi tăiau respirația, făcând să mi se învârtă capul.

Însă de cum mă îndepărtam și mă gândeam la discursurile sale, buimăceala se preschimba în nemulțumire, și imaginea platanului îmi revenea în minte cu insistență. Căutase adevărul cu aceeași forță cu care copacul se întinde către lumină între blocuri, dar, negând viața, la urmă doar se încâlcise în sine însuși.

Era ca un călător care așteaptă un autobuz stând într-o stație în deșert, fără să știe că linia aceea fusese desființată de ani buni.

Ce s-ar fi întâmplat, de pildă, dacă în loc să se spele pe mâini în fața sarcinii mamei, și-ar fi asumat responsabilitatea, dacă s-ar fi căsătorit, dacă ar fi cultivat legătura cu familia sa de origine, dacă nu ar fi părăsit universitatea și ar fi continuat să predea, ocupându-se cu pasiune de studenții săi?

Cum ar fi fost, în concluzie, viața sa, și aceea a persoanelor care îi erau aproape, dacă în loc să fugă de răspunderi, le-ar fi acceptat?

Ce raport exista între adevăr și viață?

Aceasta era întrebarea crucială pe care mi-o repetam în lunile acelea. Mi-o puneam pentru el, dar și pentru mine.

Noaptea era momentul cel mai rău.

Singură în casa aceea mare, exasperată de zgomotul vântului care făcea să se zbată obloanele, aveam certitudinea că, anii trecând, căutarea adevărului se transformase la el într-un paravan, unul din acele frumoase obiecte făcute manual și brodate cu artă, precum cele care se folosesc în China, dar tot un cadru căptușit, ceva în spatele căruia să se ascundă și să ascundă lucrurile.

Dacă mă gândeam pe urmă la mama, mânia se transforma în furie. Dacă era atât de tânără și ingenuă, de ce o abandonase destinului? Nu avea remușcări? Într-adevăr, eram numai fructul

reacției biochimice dintre două corpuri, altminteri străine între ele? Fusesse lumina de martie – solicitarea hipotalamusului cu furtunile sale hormonale – cea care impusese unirea lor? Lichidele lor se amestecaseră, și asta era tot?

Li se întâmplă și broaștelor râioase: se întâlnesc în februarie în mlaștină și în martie se întorc în pădure lăsându-și acolo ouăle. Dar o broască râioasă nu se întreabă: Cine sunt? Ce sens are viața mea?

Mama mea era o broască râioasă, un arici, un șarpe sau altceva, diferit, cineva în orice caz irepetabil? Și sfârșitul său era cu adevărat imputabil incapacității sale înnăscute de a supraviețui în jungla vieții, sau era și responsabilitatea altora, a acțiunilor nefăcute, ori rău făcute, a celor pe care îi avea în jur și ar fi avut datoria să o ajute, măcar fiindcă aveau mai mulți ani și experiență decât ea?

Se pot într-adevăr compara animalele cu oamenii?

De mai multe ori în inima nopții, prizonieră în plasa încurcată a acestor raționamente, am înșfăcat telefonul, gata să-i strig: „Îmi faci greață! Te urăsc! Iadul e de tine!” Dar de fiecare dată, după prefix, mă blocam, cuprinsă de o inexplicabilă teamă.

Îmi era oare frică de glasul său zeflemitor, de nelipsitul, monotonul său „știam că vei ajunge aici”? Sau teama mea era aceea de a cădea, fără posibilitate de apel, în masa mucilaginoasă în care îi alungase cu dispreț pe „ceilalți”? Ceilalți, normalii, care se mulțumesc, care nu au inteligența, nici curajul să se ridice în picioare și să scruteze orizontul, toți nenorociții care continuau să bată toba zilelor fără să-și dea seama că viața nu are nici un sens.

Normalii ca mama mea, ca tatăl său (cu soția creolă și plozii săi mulatri), ca studenții care nu au știut să-i facă față, prietenii (dacă o fi avut vreodată) sau femeile care nu au avut îndrăzneala să-l urmeze ca să colonizeze împreună cu el avansposturile nimicului.

Da, este adevărat, în nehotărârea mea era și frica de disprețul său, nu eram pregătită să suport vreun soi de umilire din partea lui. În fond era (cel puțin, așa credeam atunci) unica rudă pe care o aveam pe lume, cea mai apropiată. În bine și în rău, cincizeci la sută din genele mele i le datoram.

În lunile acelea am început să pun pe foc detaliile pe care le împărtășeam, reglând ocheanul, vedeam mereu mai mult: pentru aceasta, îmi ziceam nu mă simt în stare să rup brusc legătura noastră. Când va fi momentul just, voi merge la el, cu luciditate și calm, și îi voi înșira, unul după

altul, toate motivele disprețului meu. Eu voi decide să o rupem, nu invers. Ultimul lucru pe care mi-l doream era să sfârșesc ca mama, abandonată pe stradă ca o valiză cu mânerul rupt.

Cu explozia verii, întreaga oboseală a anului – boala ta, moartea ta, întâlnirea cu tatăl meu – s-a intensificat, preschimbându-mă într-o cârpă de dușumea. Nu-mi doream decât atât: să stau singură, întinsă pe undeva, fără hrană, fără cuvinte, ca să-mi adun puterile, precum o plantă iarna sau ca o marmotă care așteaptă să se topească zăpezile.

Trecuseră trei săptămâni de când întrerupsesem vizitele la Grado.

Într-o după-amiază târziu a sunat telefonul. Era el. Cu o voce stranie – unde se terminase imposibilitatea sa ironică? – mă reclama:

– Ei, nu mai vii?

M-am scuzat, fără să-mi dau seama:

– Nu mi-e bine. Cum mă pun pe picioare, vin.

De ce nu am avut prezența de spirit să-i zic: „Vin când îmi place” și, mai ales, „dacă am chef”?

Din ce cauză trebuia să mă simt vinovată față de o persoană pe care nu o văzusem de mai mult de zece ori, un om care nu fusese niciodată cuprins nu zic de un simțământ de vinovăție, dar nici măcar de umbra vagă a unei remușcări, un

seducător care se comportase permanent ca și cum fiecare gest al său ar fi fost fără urmări?

Nu am mers nici săptămâna următoare, nici în cea de după, chiar dacă mă simțeam mai bine. Și nici măcar nu l-am prevenit. Telefonul a răsunat trei zile mereu la aceeași oră, după-amiaza târziu, fără să-mi treacă prin minte să întind brațul și să răspund. Evident, mă căuta, fără să izbutească. Neliniștea lui îmi provoca o satisfacție surdă.

În cele din urmă, am răspuns.

– Ești tu? a început.

În glasul său era ezitare, aproape teamă, părea glasul unui bătrân. Poate băuse, deoarece timbrul îi oscila ca flacăra unei candelă expuse la curent. Așteptam să-mi spună ceva, să mă întrebe cum mă simt, dacă mă vindecasem, în schimb, după un oftat greu, a zis:

– Aici nu se mai poate sta, a devenit o nebunie, este plin de copii care plâng, de televizoare care urlă, scările sunt invadate de femei grase care fac ce vor, bărbații se țin de reparații mărunte cu burghie. În loc să-și omoare soțiile, folosesc motocoasa, ca să ucidă nervii vecinilor. Știi ce a devenit avanpostul meu? Preludiul unei modește apocalipse. În fiecare an este același lucru, ba chiar mereu mai rău. Din fericire, am un prieten care în perioada verii îmi lasă apartamentul său la Busto Arsizio, acolo se mută avanpostul peste

vară. Sunt pe picior de plecare, voiam să-ți las adresa, în caz că...

- Ce?

- În caz că ai trece. Este și un telefon... Ai cu ce scrie?

- Da, am răspuns, mâzgălind numărul pe o chitanță veche.

- Însă amintește-ți să suni de trei ori. De trei ori, apoi din nou. Altfel nu răspund. Îngădui doar câtorva să mă găsească.

- Știu.

- Ascultă... Tonul său luase o notă de slăbiciune aproape neliniștitoare. Voiam să-ți mai spun ceva...

- Da?

Urlete feroce de copii l-au întrerupt, dublate de o neașteptată muzică rap la volum maxim.

- Altă dată... N-o mai fac, o iau din loc!

Cu verbul fugii, preferatul său, a închis.

La acel „Voiam să-ți mai spun ceva“, inima începuse să-mi bată mai tare, mă așteptam la o revelație, o acceptare, o amintire, un regret: ceva care să poarte povestea noastră pe căile banale ale omenescului, care să mă autorizeze să nu-l mai chem Massimo, ci tată.

Poate că, dimpotrivă, voise doar să-mi spună că pleca, însă nu era drept acest început al unei cedări. Îți zic unde mă aflu, deoarece am nevoie

de tine, deoarece mă aștept să fiu căutat, deoarece nu mai reușesc să trăiesc fără glasul tău, fără privirea ta?

După telefon, am coborât în grădină.

Aerul era saturat de ozon și dinspre răsărit soseau fără veste norii iuți și amenințatori ai unei furtuni puternice, deja sfâșiați în depărtare de fulgere care învinețeau orizontul. Un vânt uscat, care precede furtuna, scutura coamele rare ale pinilor negri făcând să trosnească ramurile, ca să se abată apoi peste fructele aurii ale prunului ce cădeau la pământ cu bufniturile corpurilor bogate în apă. Din partea opusă, soarele era de-acum pe cale de dispariție, și ceea ce se salva prin fireasca rotație terestră era înghițit de norii în fugă.

În curând avea să se dezlănțuie furtuna pe podiș, dar în mintea și în inima mea era deja începută, smulsese firele și electricitatea alerga pretutindeni ca un spiriduș înnebunit de bucurie.

5

Când cade un avion, primul lucru care se caută este cutia neagră. Se pare că același lucru se întâmplă și în cazul trenurilor. În spațiul acela mic a fost înregistrat totul, de la traiectorie, la manevre, la factorii, chiar minimi, care au contribuit la a-l deranja: indeciziile și devierile, obscuritățile și zgomotele. La om, această sarcină este încredințată memoriei. Amintirea construiește ființa umană, o situează în istorie. A sa și aceea mai mare, a lumii din jur. Iar cuvintele sunt urmele pe care le lăsăm după noi.

Cuvintele sunt ca amprente pe care le găsești pe o plajă în zori. Noaptea, între dunele acelea a fost un mare du-te vino de vulpi, șoareci, corbi, pescăruși, căpriori, porci mistreți, limicoli¹, raci, precum și de acele mici coleoptere negre care, ca doamnele veșnic în întârziere, alunecă rapid printre firele de nisip. Toți trec prin întuneric și

---

¹ Păsări acvatice

lasă urme. Unii se întâlnesc și se miros curioși, alții aterizează și apoi își iau zborul, cei mai ghinionisti sunt devorați, alții încă se acuplează sau își dezmoțesc pur și simplu picioarele. Racii, scufundându-se, construiesc castele de nisip, urmele de la limicoli au durata unei unde, în vreme ce coleopterele lasă în spate lungi dungi regulate, ușurându-și reîntoarcerea în găurile lor.

Dar tu? Din ce gaură ai ieșit? Unde te duci?

Poate însă înainte de a ne întreba unde mergem, ar trebui să descoperim de unde venim.

Dacă el, coleopterul, nu știe cărei specii îi aparține, cum face ca să se comporte cum trebuie, să știe dacă să mănânce excremente, polen sau animale moarte?

Un animal știe cu ce s-a hrănit în lunga și somnolenta lui copilărie și gustul acelei hrane îi ghidează alegerile, după cum este în măsură să-și recunoască vizuina și motivul care îl împinge să iasă: totul este scris în genele sale.

În schimb, la om lucrurile se complică.

Suntem asemănători în funcțiunile fizice, dar foarte deosebiți în toate celelalte privințe. Fiecare dintre noi își are istoria care e numai a sa și care își adâncește rădăcinile foarte departe, în bunici, în străbunici, în strămoși și mai departe, încă mai departe, mereu mai departe, până ajunge la primii oameni, la momentul în care, în loc să

ne comportăm precum coleopterele, am început să alegem.

Ce alegeri au făcut strămoșii noștri? Cu ce greutateți ne-au procopsit? Și de ce asemenea diferențe în greutateți? De ce unul aleargă ușor ca fulgul, pe când altul nu izbutește să se ridice de la pământ?

Cu aceste gânduri, am urcat iar în pod. Soarele văratric începuse să încălzească aerul, și ca să nu fie sufocant, am deschis fereștrua din acoperiș. M-am așezat cu picioarele încrucișate în fața valizei deschise. Nu rămăsese cine știe ce pe fund, câteva scrisori cu un aspect prăfuit și un caietel părănd mai recent, abandonate ca niște confetti după o petrecere de carnaval. Erau ultimele urme, dărele lăsate de coleopter înainte de a ajunge la gaura sa.

Unde mă vor fi purtat foile acelea?

Mă temeam de deziluzie, măcar să nu fi fost un mănunchi de scrisori banale trimise de străbunici din vreo stațiune termală: „*curele au efect... se mănâncă bine... ne întoarcem joi cu trenul de opt*”.

Le-am luat cu mine și le-am pus în ordine pe masa din bucătărie, dar de-acum era târziu. Nu mă simțeam în stare să le deschid la marginea zilei, așa că am hotărât să aștept lumina dimineții.

În pat, deranjată de muzica unei sărbători a verii, nu reușeam să adorm. Către ora unu am

privit deșteptătorul. În aer răsunau notele de la *Bandiera rossa*¹. De-abia la trei, tăcerea a coborât asupra podișului, brăzdată din când în când de huruitul vreunui tir. În depărtare, percepeam, totuși slab, clinchetul odgoanelor metalice de la bărcile cu pânze legate în port. Păreau să execute un microconcert în suflarea ușorului borino² estival.

„Ce muzică mai e și asta?” m-am întrebat adormind. „Simfonia plecării sau aceea a reîntoarcerii?”

Pe copertă, un peisaj de iarnă: în prim-plan, urmele unui iepuraș în zăpadă, în centru, copaci cu ramuri înălbite din abundență, în fund, la limita orizontului, sub un cer curat și luminos, un lanț de munți scânteind sub gheață. Era un caiet simplu, adaptat să conțină exerciții de latină sau calculul cheltuielilor dintr-o casă. Poate de aceea l-am deschis cu lejeritate.

O lejeritate care s-a transformat în ger de cum am văzut scrisul mamei mele.

Poezii stătea scris pe prima pagină. Nu încercasem nici o stinghereală când i-am răsfoit jurnalul, nici la lectura scrisorii către tata, în schimb

---

¹ *Bandiera rossa* este un cunoscut cântec popular tradițional al muncitorilor italieni, de sorginte comunistă și socialistă.

² *Borino*, vânt de vară care suflă în aceeași direcție cu bora

acum, în fața acestui caiet, mă simțeam tulburată și intimidată: nu-mi imaginasem niciodată o vână lirică la mama mea.

Erau multe compoziții – unele scurte, altele foarte lungi. Am citit câteva, răsfoind ici și colo.

Nu voi fi niciodată o floare
 Nu voi fi niciodată o floare
 care primăvara își oferă corola soarelui.
 Nu voi fi niciodată o floare
 deoarece spiritul meu e mai asemănător ierbii,
 un fir verde egal altor mii,
 înalt ca și alții, care își înclină capul
 la primul ger al iernii.

Negură
 Negura înfășoară totul: case și persoane,
 nici măcar bicicletele nu fac zgomot.
 Lumea noastră e una de fantasme,
 sau sunt eu fantasma?
 Inima mea este înfășurată în vată,
 un dar prețios
 care nu are destinatar.

Frică
 Nu monștrii îmi fac frică,
 nici asasinii.
 Nu mi-e teamă de noapte,

nici de inundații, nici de cataclisme
sau de pedepse, nici de moarte
sau de o dragoste care nu există.
Îmi este frică numai
de mâna ta mică
ce o caută pe-a mea,
de privirea ta tandră
care de jos mă întreabă „De ce?”

Privirea mi s-a încetșat, am simțit că mă apasă
ceva cu forță în mijlocul sternului: părea o lance,
unul din acei țărșuși ascuțiți care se folosesc la
uciderea vampirilor. O mână îl împingea cu forță
ca să-mi spargă cutia toracică.

Ar fi fost frumos
Ce frumos ar fi fost
ca viața noastră să fie fericită
ca un cântec din Sanremo.
Eu și tu, mână în mână,
și, la fereastră, un ghiveci cu liliac.
Ce frumos ar fi fost
să așteptăm împreună apusul
și să nu ne temem de noapte.
Ce frumos ar fi fost
să îndrumăm pașii copiilor noștri
cu o unică mână.
Dar a venit căpcăunul să devoreze

*puținul nostru timp
lăsând pe pământ doar oase și pielea,
resturi ale banchetului său obscen.*

Țărușul a mai înaintat un rând, penetrând diafragma, dacă devia un pic la stânga, ar fi perforat și pericardul.

Era aceasta mama mea? Unde dispăruse fata neliniștită și superficială din jurnal, femeia confuză și disperată din scrisoare? Trebuie să le fi scris cu puțin înainte să moară, dar cu toate acestea păreau gândurile unei persoane diferite.

Am auzit spunându-se că în apropierea morții totul devine mai clar, se întâmplă chiar dacă nu știm că avem zilele numărate, deodată se sfâșie un vâl și vedem cu limpezime ceea ce până în clipa de atunci rămăsese în umbră.

Mama aderase din plin la vremea sa, se lăsase purtată de acel curent colectiv, fără să bănuiască amenințătoarea despicătură a genunii. Crescută fără rădăcini puternice, fusese investită cu impetuzitatea cursurilor de apă iuți, nu era o salcie în stare să fie lovită de inundație și să rămână pe locul ei, ci cu adevărat un fir de iarbă umil, cum zicea în poezia sa. Bulgărele de pământ pe care se născuse se prăvălise în unde, sortind-o unei navigări solitare. Poate doar în fața zgomotului asurzitor al cascadei, care îndată ar fi aruncat-o

cu violență în necunoscut, a trăit regretul rădăcinilor pe care nu le avusese niciodată.

În fond, m-am gândit, structura unui om nu este foarte deosebită de aceea a unui teren carstic: la suprafață, zilele, lunile, anii, veacurile își urmează unele altora într-un timp istoric în continuă transformare. Acolo, deasupra, trec mașini sau vagoane, simpli excursioniști sau o armată înfrântă, dar dedesubt viața rămâne intactă, mereu egală cu ea însăși. Nu sunt variații de lumină, nici de temperatură în cavernele acelea întunecate, nici anotimpuri, nici schimbări, proteii¹ se tăvălesc fericiți chiar dacă afară plouă sau este soare, iar stalactitele continuă să coboare către stalagmite ca îndrăgostiții despărțiți de o divinitate perversă. În lumea aceea creată de apă, totul trăiește și se repetă într-o ordine aproape neschimbată.

Astfel, mama a trăit cu fervoare anii revoluției și, ca să adere la visul acela, a trecut chiar peste propriile sentimente: era mai importantă atunci aprobarea grupului.

Înaintau uniți la prova unui imaginar spărgător de gheață, făcând bucăți crusta întunecată de la

---

¹ *Proteus anguinus*, animal amfibiu de culoare alb-rozalie din cauza depigmentării aproape complete, cu ochi rudimentari ascunși sub piele și membre reduse; respiră prin branhiile și trăiește în special în grotele Podișului Carstic și ale Dalmației.

suprafață, cu privirea ațintită spre orizontul luminos al Judecății de Apoi.

Continuând să navigheze, s-ar fi apropiat în cele din urmă de o lume nouă, un pământ pe care răul nu ar mai fi avut de ce să existe, iar fraternitatea ar fi domnit suverană. Măreția acelei misiuni nu îngăduia șovăiri, nici indecizii, trebuia mers înainte uniți, fără individualism, fără remușcări, în aceeași bătaie a pasului, ca furnicile africane, capabile să devoreze un elefant numai în câteva clipe.

La un moment dat însă, într-un anume fel, ea trebuie să se fi desprins de grup. În vreme ce mulți dintre tovarășii ei apucaseră la propriu armele, mama mea alesese calea solitară a introspecției. Se îneca în slăbiciune, confuzie. Domnul G. îi apăruse ca prima geamandură de care să se agațe. O susținea, permițându-i să plutească, iar pentru ea aceasta trebuie să fi fost mai mult decât suficient. Pentru puțin timp, vălmășagul stelelor, cu neșigurele legături karmice mutilate de paternalism și de capitalism, îi permiseseră să meargă înainte.

Dar sub aparența aceea, sub duritatea scoarței ideologice și aspirația neclară spre o abstractă armonie universală, era în realitate o tânără care, în partea cea mai ascunsă a ființei sale, visa totuși iubirea.

În cavitățile profunde, râul continua să curgă. Iar apa aceea era adevăratul izvor al vieții, în stare să potolească setea, să hrănească, să fecundeze, să crească și să unească ființele omenești în oricare loc de pe pământ. Deoarece a iubi și a fi iubit, nu revoluția, este aspirația cea mai adâncă a oricărui suflet care vine pe lume.

6

Sunt mulți factorii care duc la îmbolnăvirea copacilor, încă și mai mulți cei care îi slăbesc pe oameni.

Când într-un copac boala înaintează prea mult, este greu să-l salvezi. Rădăcinile putrezesc, trunchiul se umflă, schimbul se întrerupe și frunzele cad lipsite de substanță.

Când se îmbolnăvește un om, gândul se îndreaptă imediat la un virus sau la o bacterie, care probabil și este, dar nimeni nu se întreabă de unde vine, cum s-a insinuat oare acolo, înăuntru, de ce tocmai azi și nu acum o lună, în persoana aceasta și nu în alta, care era chiar mai expusă riscului molipsirii. De ce, la fel tratați, unul se vindecă și altul piere?

Ajunge ca un fulger să atingă scoarța unui stejar secular ca să aprindă fitilul distrugerii: în locul acela se insinuează bacterii, ciuperci și coleoptere menite ca în scurt timp să se răspândească în dauna vieții sale.

Copacii cu fructe devin fragili când își pierd verticalitatea: un pin poate să crească și dacă e aplecat de vânt, dar nu un cais. Numai perpendicularitatea perfectă pe sol îi permite să trăiască și să facă fructe.

În schimb, ca să distrugi un om, ca să-l faci să se îmbolnăvească, de ce e nevoie? Și ca să-l vindeci? Ce semnificație are boala în cursul unei vieți? Damnare? Nenoroc? Sau poate o ocazie neașteptată, un dar prețios pe care cerul ni-l oferă?

Oare nu e boala momentul în care ni se încredințează o lampă?

Imaginea lămpii este aceea care mi s-a întors mereu în minte în lungile săptămâni petrecute la spital: mă vedeam ca un spiriduș din basme, cu un felinar în mână, încercând să explorez un spațiu până atunci necunoscut. Nu știam unde mergeam, mă învârteam cu pași înfricoșați între rădăcini viguroase de arbori seculari, în vizuina unei cârțițe sau în interiorul unui labirint de piramidă. Înaintam prudentă, înspăimântată, dar și nerăbdătoare. Intuiam că mai devreme sau mai târziu voi ajunge la o poartă necunoscută și cu cât mă apropiam, cu atât îmi dădeam seama că acolo chiar voi găsi comoara, în spatele acelei porți, precum cea deschisă de Aladin, erau păstrate cufere întregi cu perle, pietre prețioase și lingouri de aur, numai pentru mine. Nu știam cine le ascunsese,

nici din ce cauză, singura mea dorință era să le găsesc, să le duc afară și să le văd strălucind în lumina soarelui.

Mama mea era moartă. Tulburată de ceva care îmi era neînțeles, se hotărâse să-și lanseze mașina împotriva unui zid, dar înainte de a-și duce la îndeplinire planul, voise să-mi scrie câteva rânduri, semnându-se pentru prima oară *mama*. A-și accepta rolul și a muri fusese pentru ea un unic lucru.

Tatăl meu se plimba cu mașina lui rablagită între centrele comerciale dintr-o Busto Arsizio goală, fără alt confort decât gândurile, mereu mai singur, mereu mai disperat, prins ca într-o colivie de plexiglas de inteligența sa.

Tu erai moartă de mult prea puțin timp. Peste imaginea pe care o aveam de mică despre tine se suprapunea mult prea des chipul tău devastat de mânie pentru prezența extratereștrilor.

În casa aceea pustie, unde răsunau doar pașii mei, respirația începea să-mi lipsească din ce în ce mai mult.

Într-o noapte m-am trezit brusc, părea că cineva îmi strivea carotida, mă zbăteam ca un scufundător rămas îndelung fără oxigen. Din clipa aceea aerul a început, din ce în ce mai tare, să nu-mi mai ajungă. Ziua îmi simțeam plămânii contractându-se și pâ râind ca doi bureți secătuiți,

ar fi fost de ajuns o minimă presiune ca să-i fărâmițeze.

Afară căldura devenea toridă, iar eu căutam în psihologie explicația pentru starea mea rea în creștere. Dificultate în respirație, îmi repetam, fiindcă am tăiat cordonul ombilical.

În septembrie însă, când de-acum mi-am dat seama că locuiam hainele în loc să le îmbrac, m-am hotărât să merg la medic. Iar de la medic la spital a fost singura cale, un virus se instalase în alveole și acolo se înmulțise într-o veselie: o pneumonie fără febră, fără tuse, dar cu toate astea nu mai puțin capabilă să ucidă.

Timpul în spital nu a fost o perioadă nefericită. Mereu era cineva să-mi dea atenție și să mă distreze, fără să mă mișc din pat. M-am împrietenit cu două doamne aduse în același salon: erau uluite că nimeni nu venise vreodată să mă caute.

În ziua în care am ieșit, am făcut schimb de adrese și de promisiuni false că ne vom revedea.

Era a doua săptămână din octombrie, mergeam pe străzi ca în vis, violența zgomotelor și a mișcărilor mă amețea, pășeam slăbită, cu nesiguranță.

În grădină, trandafirul nostru era înflorit, o floare mică, fermă, deja gata să înfrunte gerul. Pajiștea începea să devină galbenă, iar în castro-nul lui Buck, plin de apă de ploaie, pluteau cadavre de viespi și cel al unui bondar. Fusesse suficient

o lună de absență, ca în casă să se instaleze mirosul de închis și de umezeală.

Toamna era în fața mea, în jur, golul. Deja simțeam bora pregătindu-se dincolo de Carpați, o auzeam coborând, înfășurându-mă cu șuieratul său și pătrunzându-mi până și în osatura craniului.

Nu mă simțeam în stare să petrec acolo o altă iarnă. Îmi părea că am trăit douăzeci de ani în câteva luni. Eram prea obosită ca să merg înainte.

Desigur, aș fi putut să născocesc ceva: să-mi găsesc un serviciu, să mă înscriu la o universitate, să experimentez un amor, dar aș fi făcut totul cu o singură mână, cu un singur ochi, numai cu jumătate de inimă.

Știam că, în realitate, nu ar fi fost vorba de alegeri, ci de fugă, de eschivări, de ascunderea răului. O parte din mine ar fi rămas acolo, ca să interpreteze ficțiunea, o alta ar fi continuat să colinde lumea, străbătând străzile cu pașii surzi de Golem, s-ar fi scufundat în fiecare prăpastie, în orice întuneric. Ar fi rămas cu umilință încrezătoare în fața oricărei porți închise, precum un câine așteptându-și stăpânul încă necunoscut.

Doream lumină, frumusețe.

Voiam să aflu dacă adevărul există, dacă este axa în jurul căreia totul se rotește ca într-un caleidoscop, sau să mor.

În dimineața în care m-am dus să-mi iau bile-tul, am asistat la un fenomen straniu: deși marea era liniștită, sute și sute de sole săreau în Canal¹, înotând la suprafață ca niște covoare zburătoare și înghesuindu-se sub Biserica Sant'Antonio, fără posibilitatea de a merge mai departe.

Pe pod, o mică mulțime de curioși observau uluiți forma aceea neobișnuită de sinucidere colectivă. Ce se întâmpla? Un semn din cer? Sau explodase un submarin nuclear experimentând o nouă armă toxică?

Câțiva pescari au început să-i adune cu găleata în bărci. „Dar s-or putea mânca?“, șușoteau oamenii cu jumătate de glas. „Ce știm noi despre ce se petrece cu adevărat în lume?“

Sub ochii lor, peștii, contorsionând burți și cozi, agonizau și mureau unul după altul, în timp ce pescărușii brăzdau aerul cu țipete ascuțite. Totul era o săgetare de forme albe care se aruncau ne-bunește de pe acoperișuri sau se iveau în zbor drept din mare ca niște stoluri de bombardiere. Suprafața apei vibra cu energia morții, de cum se ridica un pescăruș cu prada în cioc, alții îi săreau în spinare, ca să pună stăpânire pe el, urmărindu-l implacabil în aer.

---

¹ Il Canal Grande di Trieste este un canal navigabil, în centrul orașului, străjuit de minunate palate istorice, la capătul căruia se găsește Piața Bisericii Sant'Antonio.

Scena devenise din curioasă neliniștitoare. Mamele nu mai întârziiau cu copiii pe pod, iar mănunchiurile de pensionari se topeau în tăcere.

În acest timp, viața orașului continua în normalitatea sa cotidiană. De-a lungul malurilor, obișnuitul șir de mașini care așteptau schimbarea semaforului. În port, o navă de croazieră tractată de un remorcher executa manevrele uzuale pentru tras la chei. O muzică asurzitoare (provenea de la un magazin de haine pentru adolescenți) acompania mersul alene al unui grup anemic de persoane pe la standurile din Ponterosso¹.

Cerul trimitea semne, dar nimeni nu știa să le înțeleagă, mă gândeam trecând pragul companiei de navigație care se afla chiar pe Canal.

Prima plecare posibilă ar fi fost într-o săptămână, loc găseam cu certitudine, m-a asigurat funcționara. În ziua de azi cine e nebun să piardă cinci zile ca să meargă undeva unde poate să ajungă cu avionul în două ore?

Am rezervat o cabină dintre cele mai economice, sub punte și fără hublou.

Întorcându-mă acasă, mi-am dat seama că merg mai ușor, hotărârea de a pleca mă făcea

---

¹ Cunoscută piață de pe malul Canalului din Trieste cu vânzare în aer liber de fructe, verdețuri și flori

să privesc lucrurile cu detașare, aproape cu nostalgie. În aceste ultime luni nu mai îngrijisem grădina, rondurile fuseseră năpădite de buruieni, arbuștii se împleteau dezordonat, hortensiile, florile de-acum uscate și brunate de anotimp, păreau un șir de bătrâne învățătoare, cu perișor pe cap, în timp ce o cuvertură de frunze acoperea pajiștea aproape în întregime.

Erau, frunzele, obsesia ta. Frunzele și buruieni-le. De câte ori nu ne-am certat din cauza lor! Tu credeai că erau deranjante și prin urmare trebuiau să fie eliminate, în schimb eu eram convinsă că și unele, și celelalte erau necesare. Atunci tu îmi reproșai că sunt leneșă, iar eu, dimpotrivă, te acuzam că tratezi copacii și plantele ca o masă de ignoranți.

„Dacă frunzele cad, îți ziceam, există cu siguranță o rațiune, natura nu este deloc proastă ca oamenii, iar cele cărora le spui buruieni nu știu că sunt. Tu ești cea care le judeci și le condamni, dar ele se simt flori și ierburi, frumoase și importante ca toate celelalte.

Nu vezi sufletul grădinii! ți-am strigat într-o zi, exasperată, nu vezi sufletul nimănui!“

Am început, calm, pregătirile de plecare. În primul rând m-am dus la bancă să schimb bani, apoi am pus de câteva ori mașina de spălat și am așezat

antimolii în dulapuri. Ca să previn o invazie de larve, am închis în cutii ermetice orezul, făina și pastele. Din același motiv, am mutat din loc mobilele din bucătărie, temându-mă că cine știe ce rest alimentar căzut în vreo fisură ar putea să permită plutoanelor de omizi negre să colonizeze pardoseala și tavanul.

În ultimele două zile, cu o grijă plină de meticulozitate, am aranjat hainele și lucrurile necesare pentru călătorie în valiză. Ultima, deasupra, am așezat vechea Biblie fără copertă găsită în pod.

Tata nu mai dăduse nici un semn de viață, de-acum sezonul balnear era încheiat și trebuia să se fi întors la Grado Pineta. Nu doream să-i telefonez, așa că i-am scris un bilet.

Dragă tată, mi se părea fals, așa că prima foaie am îndoit-o, iar pe a doua am scris simplu: *Plec. Merg pe pământul strămoșilor tăi și ai mei*, adăugând dedesubt adresa locului în care, cu probabilitate, aveam să fiu găzduită.

Nava a ridicat ancora către seară după ce a înghițit un șir interminabil de tiruri albaneze și grecești. Nu exista restaurant la bord, doar un self service, mobilierul era de plastic gălbui-închis, iar lumina neonului puneă o ceară funebră pe fiecare chip de sub ea.

În afara camionagiilor, cu mine călătoreau două autocare cu pensionari israeliți la reîntoarcere dintr-o călătorie în Europa. Văzusem cum erau duse sus cuferele cu oalele și tacâmurile lor din burta navei.

Am ieșit pe punte să privesc orașul care se îndepărta.

Remorcherul se apropiase de cocă pentru a-l aduce pe comandant. Lumina farului se reflecta regulat pe suprafața mării, apa neagră și calmă părea o întindere infinită și amenințătoare de cerneală.

Deasupra noastră străluceau stelele, aceleași care, cu mai mult de douăzeci de ani înainte, o vegheaseră pe mama și îmi vegheaseră micuța viață care creștea în pânțele ei. Zgomotul motoarelor puternice, în puținele momente în care reușeam să nu mă gândesc la ceea ce se afla sub noi, îmi părea destul de liniștitor.

Cine știe dacă stelele nu au ochi, mă întrebam, dacă nu ne văd așa cum noi ne uităm la ele, cine știe dacă nu au o inimă misterioasă, dacă – așa cum veșnic o gândește omul – nu au capacitatea de a ne influența acțiunile. Cine știe dacă, într-adevăr, între colțurile lor incandescente nu trăiesc morții, cei care nu mai sunt vii aici, jos, cei care deja ne-au lăsat una dintre formele corpului.

Când eram foarte mică, înainte de a mă duce în pat, insistam să stau la fereastră și să o salut pe mama, care, mi se spusese, plecase să trăiască acolo. Dacă în unele seri, norii acopereau stelele, izbucneam în hohote de plâns. Mi-o închipuiam ca pe o zână, cu o rochie lungă și ușoară de șifon colorat, pe cap purta o pălărie conică, acoperită de steluțe, chipul îi era senin, ușor amuzat, iar în loc de picioare avea o coadă luminoasă: numai așa putea să mă urmărească zburând din stea în stea.

De-acum din ea, în sicriul de zinc, nu mai rămăsese aproape nimic. Și tu, acolo, jos, ai început să te dizolvi, cum se va întâmpla și cu mine într-o zi.

Ce sens aveau deci viețile noastre, visurile mamei mele pentru mine și ale tale pentru fiica ta? Destinul nostru era acela de a urmări niște umbre sau, în spatele golului, se ascundea un sens?

De ce voi – tu, mama ta, tatăl meu – v-ați abandonat rădăcinile? De frică, din indiferență, din comoditate? Sau poate pentru a fi liberi, moderni?

Când l-am întrebat pe tata, mi-a răspuns că, în realitate, evreitatea nu era altceva decât o însumare de uzanțe antropologice și de adevăruri sociale și, ca să-și întărească teza, a venit cu exemplul tatălui său: foarte evlavios pe când lucra cu socrul său la Veneția și îi frecventa casa, gata după aceea să

danseze samba fără nici o părere de rău, cu soția abia înmormântată în Brazilia.

În schimb, tu mi-ai spus odată că eram fără religie. Nu mai eram nici acolo, dar nici aici. Văzându-mă preocupată, ai adăugat: „Știi, nu e chiar rău! Dimpotrivă, e bine! Să fii liber este, în fond, unica bogăție pe care o are omul“.

De aceea sufletul meu este asemănător cu cel al unui câine? Pentru asta permanent mă învârt pe străzi zguduită de neliniștea sălbatică a celor fără stăpân?

RĂDĂCINI

1

După șase zile de navigare liniștită am ajuns în portul Haifa.

Privind-o apropiindu-se de pe punte, prima impresie a fost aceea a unei stranii familiarități cu Trieste. În spatele său, în locul Podișului Carstic, cu care părea să aibă în comun structura pietroasă, se înălța peisajul stâncos de la poalele Muntelui Carmel. Pretutindeni se cățarau blocuri cu mai multe etaje. Cele mai recente erau și cele mai puțin atrăgătoare. În partea stângă, unde colina ceda locul câmpiei, dintr-o serie de întreprinderi industriale se ridica un fum dens, amestecându-se cu văpăile de la o rafinărie.

Nu avea însă o faleză precum aceea din Trieste. În locul țărmului și a pieței Unità se aflau cheiurile de acostare pentru navele de transport dominate de un șir de macarale galbene cu lungi brațe suspendate. Sub ele, zeci și zeci de containere de toate culorile zăceau stivuite unele peste altele.

Chiar dacă cei de la antitero urcaseră la bord în portul Limassol, operațiunile de debarcare s-au dovedit din cale-afară de lungi. Așteptând să pot coborî, am întârziat pe punte ca să observ un edificiu ciudat care se detașa pe vârful colinei încadrat de grădini terasate care coborau spre mare. Cu cupola rotundă și aurie care o străjuia părea o moschee, dar fără un minaret alături.

- Ce este? am întrebat, întorcându-mă spre o doamnă din Askelon, pe care o cunoscusem în timpul traversării.

- Acela? Este Templul Baha'i. Și a zâmbit parcă pentru a zice: numai așa ceva ne lipsea.

Avea în grijă, într-adevăr, mormântul lui Baha'Allah, un persan care în a doua jumătate a secolului al XIX-lea a vrut să se despartă de Islam și să fondeze o mișcare religioasă proprie, sincretică, inspirată din iubirea universală între oamenii de toate credințele și de toate etniile.

Coborând pe uscat, mi-am dat seama că rucsacul pe care îl purtam în spate era greu ca secolul abia trecut și că venise pentru mine clipa în care să mă opresc și să văd ce conținea, să trag afară una după alta toate pietrele și să le dau în sfârșit un nume, să le cataloghez și să decid apoi dacă era cazul să le duc cu mine sau să le abandonez.

La un moment dat, pe pământul acela necunoscut și totuși atât de familiar, am înțeles că istoria noastră este și a acelor care ne-au precedat, a acțiunilor pe care au ales să le facă sau să nu le facă. Alegerile acelea sunt cele care au construit, precum carbonatul de calciu într-o grotă, structura invizibilă a persoanei noastre.

Un copil care se naște nu este o tablă albă pe care se poate scrie orice, ci o pânză pe care cineva a tras firul de mătase al unei broderii. Va parcurge calea aceea deja semnalată de alții sau va alege o alta? Va continua să pășească pe drumul obișnuit sau va avea curajul să sară afară cu picioarele strânse? Și de ce unul rupe urzeala și altul o completează cu sânguință oarbă?

Și pe urmă, numai această viață a noastră este cu adevărat unicul spațiu de lumină pe care ne este dat să-l străbatem? Oare nu este o cruzime prea mare să se joace totul într-o singură existență? A înțelege, a nu înțelege, a greși, a se întâlni? O singură bătaie separă nașterea de moarte, deschidem gura ca să spunem „vai!” pentru oroare, „vai!” pentru stupoare și apoi – e totul terminat? Ar trebui să ne resemnăm să stăm în liniște, să ne întindem gâtul ca a nu știu câta victimă sacrificială? Să venim pe lume și după aceea să ne prăbușim în moarte ca un castel de cărți de joc care, în tăcere, cade în sine însuși?

Și cine hotărăște rolurile înainte de reprezentare? Mie care îmi va reveni? Cel al victimei sau cel al călăului? Sau poate, în schimb, este totul o succesiune de clarobscururi?

Să ucidem sau să fim uciși? Cine o hotărăște? Poate cine se găsește în conul de lumină. Dar cei din umbră ce fac? Și eu? În care porțiune a scenei mă găsesc? Într-adevăr, totul se desfășoară ca pe o scenă: intrare, ieșire, să uiți replica, să o greșești? Și atunci unde sfârșesc horcăielile victimelor, unde sudoarea rece a agoniei lor, unde somnul călăilor, nopțile lor întunecate, locuite doar de fiziologie? Există un loc în cer care îi conține? Un catalog? O arhivă? O memorie cosmică? Și măcar, dincolo de un registru, și o balanță, ceva care cântărește existențele? Talerul din dreapta, acela din stânga, modul în care atârnă – aici acțiunile, acolo contragreutatea judecății? Scoate flăcări sabia lui Mihail¹ tăind aerul sau este șuieratul nimicului care traversează spațiul?

Sau poate universul nu e decât o enormă cavitate stomacală, populată doar de găuri negre care absorb, fărâmițează orice formă de energie? Și unicul sens al lumii se află în această mișcare

---

¹ Arhanghelul Mihail, în calitatea sa de conducător al oștilor cerești, poartă în mâna dreaptă o sabie.

neobosită de rumegare, absorbire, excreție, în această simfonie de sucuri gastrice?

Când rumegarea se termină, vaca moare.

Dar universul?

Suntem proteine, minerale, aminoacizi, lichide, reacții enzimatice și nimic altceva? Larve alburii care se agită, care se devorează și care sunt devorate? Însă și larva cunoaște demnitatea preschimbării, din țesuturile sale moi poate să iasă neașteptata splendoare a unui fluture.

Și dacă chiar „transformare” este cuvântul magic? Dacă bezna există tocmai pentru ca să primească Lumina?

2

Între toate istoriile, aceea a unchiului Ottavio era cea mai neclară. Mi-ai dat un indiciu despre asta într-o seară, pe divan, scoțând afară dintr-un sipet fotografiile de familie. Câți ani aveam? Zece, doisprezece, era deja perioada în care absența unui chip (acela al tatălui meu) începea să mă frământa. Nu puteai să mi-l arăți, deoarece nu știai cine era, dar poate, în felul acela, încercai să astupi spărtura care se deschidea în mine.

Îmi amintesc o succesiune de imagini anonime ivite dintr-o epocă care mi se părea cu puțin posterioară celei a dinozaurilor.

Între toate, cea mai fotografiată era vila mare, albă, înconjurată de un parc, care te văzuse crescând. Constituia fundalul unei reuniuni de familie, cu tot cu servitori, în poza unei partide de crichet și în multe alte instantanee, precum acela al câinelui tău Argo, tolănit cu o privire inteligentă în fața intrării în seră. Imagini ale vilei în splendoarea sa estivală, cu arcade de trandafiri în

jur și obloanele deschise spre balcoane cu flori, și apoi ale aceleiași vile distruse de bombardamente: o grămadă de dărâmături sub un fum negru. În multe apăreai tu, fetiță, cu o fundă mare pe cap. Tu, cu părinții tăi în studioul unui fotograf în fața unui fundal impunător, pictat. Pe urmă, mama ta, singură, în postură de cântăreață. Diverse erau dedicate copiilor – cu toții riguros îmbrăcați marinar, cu cercuri sau viori minuscule în mâini, și ghetuțe închise în nasturi până deasupra gleznei –, despre care îmi înșirai cu plăcere nume și grade de rudenie fără să reușești să trezești în mine nici cel mai mic interes. Ce îmi păsa de toate acele personaje care păreau ieșite dintr-un film istoric sau de vila aceea somptuoasă aneantizată într-o zi în care un oarecare Mike din Alabama a decis să apese pe butonul vânătorii sale?

Odată, trecând cu mașina pe lângă locul în care se înălțase, mi-ai arătat un cedru solitar înăbușit, între zeci de blocuri înnegrite de fumul de la Ferriera¹.

„Îl vezi? De ramurile sale cele mai joase era prins scrânciobul meu“.

---

¹ Ferriera din Servola (cartier al Triestelui) este un mare complex industrial specializat în fabricarea fontei.

Coniferul acela acoperit de funingine era unicul supraviețuitor al parcului cel mare care ocrotea vila voastră.

Unchiul Ottavio era fratele mamei tale, mi l-ai arătat într-o fotografie așezat la pian alături de surioara care, în picioare, cânta o romanță. Era singurul (într-o familie în care toți, mai mult sau mai puțin, cântau de plăcere) care făcuse din muzică profesia sa devenind un pianist apreciat. Colinda Europa susținând concerte, iar când era acasă își petrecea cea mai mare parte a timpului în salon repetând.

Nu îl suportai, așa mi-ai spus, dar poate era doar invidia pentru talentul său, ai adăugat, dat fiind că nu aveai nici un talent. S-a căsătorit (însă târziu pentru acele vremuri) cu o harpistă din Gorizia și au avut doi copii, la o oarece distanță unul de celălalt, un băiat și o fată.

Cea mai mare, Allegra, a moștenit înzestrarea pentru muzică de la părinți și, terminând conservatorul la Trieste, a plecat în America pentru ca să-și perfecționeze studiile la violă. Cel mai tânăr, Gionata, la sfârșitul războiului s-a dus în Israel.

– De ce în Israel? S-a îndrăgostit, poate? te-am întrebat cu dorința mea neliniștită de normalitate.

Imediat te-ai încordat:

- Îndrăgostit? Apoi, cu privirea departe, ai adăugat: Da, poate... într-un anume fel... este totuși o poveste lungă și un pic tristă. Prea lungă și prea tristă pentru o fetiță care trebuie să meargă la culcare.

Nu au servit la nimic protestele mele. Iubeam basmele triste. În fiecare seară adormeam îmbrățișată cu mica sirenă, repetând în așternut poveștile cele mai disperate cu rățușca cea urâtă care mă privea de pe noptieră.

- Dar aceasta nu este un basm! mi-ai tăiat-o scurt și nu a mai fost nimic de spus. Astfel unchiul, soția lui, pianul, harpa, viola, Allegra, Gionata și destinația sa curioasă (pentru mine) au fost cu toții înghițiți în bezna din tunelul non timpului.

Luasem cu mine în călătorie trei scrisori găsite în pod. Două veneau din Statele Unite: prima era de la Allegra, iar a doua, semnată Sara, una din fiicele sale, îi anunța moartea. A treia scrisoare sosise din Israel: în puține rânduri, seci, vărul Gionata te felicita pentru nașterea Ilariei și îți spunea că s-a stabilit definitiv în nordul Galileei și s-a căsătorit. Îți comunica adresa completă, în eventualitatea că într-o zi ai fi vrut să mergi la el.

Era chiar adresa la care, odată debarcată în portul Haifa, m-am hotărât să merg. Ținând cont că

era fiul celui mai tânăr dintre frații mamei tale și că, socotind puțin, trebuia să aibă în jur de șaizeci de ani, exista, în mare măsură, posibilitatea să-l găsesc încă în viață. În afară de tata și de șirurile de verișori mulatri pe care, foarte verosimil, îi aveam pe plajele din Rio, unchiul Gionata era ultima rudă care îmi rămăsese în această parte a emisferei.

Stația autobuzului care m-ar fi dus la destinație nu era departe. Am așteptat mai puțin de o oră înainte de a urca în el. Aerul condiționat și muzica erau date la maximum, cele mai multe locuri erau ocupate de băieți și fete îmbrăcați în soldați, câțiva dintre ei purtau în bandulieră, cu mare dezinvoltură, puști mitraliere.

Autobuzul a plecat din Haifa pe partea opusă a Muntelui Carmel, străbătând zona industrială cu mari viaducte deasupra. Prin dreptul ferestrei defilau pe rând depozite, ateliere, hipermarketuri, saloane de mașini. Traficul era mai curând haotic, și conducătorii auto gesticulau amenințători de la geamurile deschise, claxonând insistent. Ciudat, nu mă simțeam agitată, mai degrabă nesigură: îndată aveam să ajung la kibbutzul indicat în scrisoare. Cine știe dacă îmi voi găsi într-adevăr unchiul, putea să fi murit de mult sau să-și fi schimbat adresa. Poate că a rămas acolo vreun

verișor. Dar putea să-mi meargă și mai rău: să nu găsesc chiar pe nimeni.

Dar nici posibilitatea aceasta nu reușea să mă neliniștească pentru că de un lucru eram sigură: călătoria mea nu era o fugă (cum a fost aceea în America), ci o întâlnire, o înfruntare a ceva ce nu cunoșteam, dar care mă privea în profunzime.

Am coborât, unicul pasager, la o stație pe marginea străzii, în mijlocul câmpurilor. În fața mea, o poartă întărită cu sârmă ghimpată proteja o construcție, ceva între ghereta unei santinele și toneta unui portar.

M-am apropiat de băiatul înarmat care stătea de pază, spunându-i numele și pe cine căutam. Am intrat împreună pe domeniu. În autobuz, încercasem să-mi imaginez cum era un kibbutz. Amintirile din povestirile pe care le auzisem de la un prieten al tău îmi induseseră ideea unui ansamblu spartan de barăci adunate pe un teren arid.

În schimb, înaintând în spatele soldatului, m-am gândit că semăna mai mult cu un campus universitar decât cu un sat de pionieri, presărat cum era cu căsuțe fără etaj, fiecare dotată cu o pajiște și o grădină micuță. Nu lipseau nici piscina și terenul de tenis. În centru se detașa un edificiu mai mare și mai înalt decât celelalte care, mi-a explicat însoțitorul meu, era sala de mese¹.

---

¹ În text, în limba engleză, *dining room*

Unicul aspect cu adevărat diferit de America ținea de prezența unor silozuri mari în depărtare și de un puternic miros de bălegar.

Aproape fiecare perete primise ospitalier o bougainvillea¹. Erau de toate culorile, de la roz puternic, la liliachiu și alb. Se cățărau cu dărnicie, aproape îndârjit, găzduind între flori și frunze un mare număr de vrăbiuțe.

Băiatul mi-a făcut semn să aștept. Mi-am scos rucsacul și m-am așezat pe o bancă, privind în jur, indecisă. Nu eram foarte sigură că a înțeles pe cine căutam, poate nu îi explicasem bine, dar când, după un sfert de oră de așteptare, am văzut desprinzându-se dintr-un grup de persoane un bărbat nu prea înalt și cu barba albă, l-am recunoscut (grație misterioaselor legi ale geneticii), fără nici o umbră de îndoială, pe unchiul Gionata.

Fără să ascundă o undă de surpriză, unchiul nu s-a arătat prea uimit de prezența mea. Erau mulți ani de când nu mai vorbise italienește, astfel că mi s-a adresat în același dialect, un pic învechit, pe care uneori, în zilele bolii, îl foloseai și tu.

A vrut să mergem în locuința sa – un prefabricat scund, cu o mică grădină înflorită în față –,

---

¹ Floare agățătoare, originară din America de Sud, numită și floarea de hârtie

să bem un ceai. În ciuda vârstei, unchiul avea un fizic puternic, uscățiv și se exprima foarte direct.

I-am povestit de tine, că erai moartă de ceva mai mult de un an, de mama mea care plecase când aveam patru ani (trecând peste faptul că era vorba de o moarte voită) și, în sfârșit, despre tatăl meu, un profesor de filosofie care trăia la Grado și niciodată nu se prea ocupase de mine.

Și unchiul Gionata își pierduse soția recent, se stinsese în două luni din cauza a ceea ce este de-acum cea mai comună dintre boli. Din căsătoria lor se născuseră doi copii. Cel dintâi născut, Arik, trăia la Arad¹ și era inginer, în vreme ce fiica lucra ca psihiatru la un spital din Be'sheva².

Avusese deja bucuria de a deveni bunic de gemene, fetițele lui Arik, care în prezent aveau cinci ani. Amândouă cântau la vioară de la cea mai mică vârstă și grație metodei unui japonez, domnul Suzuki³, demonstraseră că moșteniseră în cel mai înalt grad talentul ambilor străbunici. Se întorsese de curând de la Arad, unde asistase, adânc emoționat, la examenul lor.

---

¹ Oraș din sud-estul Israelului, în apropiere de Marea Moartă

² Cel mai mare oraș din deșertul Negev, în sudul Israelului

³ Shinichi Suzuki (1898–1998), pedagog și violonist, autor al unei metode celebre de cântat la vioară pentru preșcolari

În mod curios, mi-a spus, depărtându-se de Italia, muzica iubită ce îi hrănise copilăria a dispărut dintr-odată. Nu a învățat niciodată să interpreteze la un instrument, nici să cânte. Nu asculta discuri și nici nu mergea la concerte.

Singura muzică ce-i însoțise zilele în Israel era aceea a tractoarelor. De fapt, de când venise aici, pământul a reprezentat unica sa ocupație. El a fost cel care a pus aceste lungi rânduri de arbori de grepfrut care înaintau până la poalele colinelor. Și tot el făcuse plantațiile de avocado.

Înainte de sosirea lor, aici, în jur, nu erau decât pietre și buruieni. În primii ani au deștelenit manual, cu hârlețul, apoi au venit tractoarele și, fiind pasionat de mecanică, a urmat un curs și a învățat să le repare.

Doreau să fie independenți economic, aceasta era filosofia care îi împinsese, an după an, să construiască tot ce îi înconjura.

Tinerilor nu le păsa aproape deloc de aceste alegeri vechi ale lor, voiau totul, și imediat, nu știau să aștepte, nu erau în măsură – sau poate nu aveau suficientă forță sufletească – să se sacrifice pentru viitorul comunității.

– Aceasta este mâhnirea mea, s-a destăinuit unchiul, și a celor de vârsta mea. A cui a fost vina? A noastră sau a timpurilor? Nu ar trebui să mă simt atât de rănit: de când e lumea lume, tinerii

tind să distrugă tot ce părinții lor au construit, și viața merge totuși înainte... Ei... Poate că sunt numai tristețile unui bătrân.

M-a instalat în ceea ce numea „camera de oaspeți”: o cămăruță cu pereții de placaj unde de-abia era loc pentru un scaun și pentru un pat pliabil. O singură fereastră încadra crengile înmiresmate ale unui eucalipt.

Nu am mai auzit niciodată pupezele și turturelele cântând cu atâta vioiciune. Era ca și cum soarele, care în locul acela strălucea cu mai mare putere, ar fi dăruit mai multă vigoare fiecărui lucru: florile erau mai mari și mai colorate, păsările cântau cu timbrul mai intens.

Era poate așa și pentru sentimente? Pentru uri, pentru iubiri, pentru forța violentă a memoriei?

Cu această întrebare am adormit.

Când mi-am auzit unchiul ciocănind la ușă, credeam că era încă noapte adâncă. Voia să ia micul dejun cu mine, mânca puțin la cinci, și soarele era deja sus, trebuia să meargă la câmp înainte să se facă prea cald, s-a justificat la vederea chipului meu buimac.

Marea sală de mese era deja plină de oameni, vocile lor se întrețesau și răsunau ca la nunți.

În acea primă dimineață, m-am plimbat puțin prin kibbutz, ne-am revăzut doar la prânz.

– Privește cât păr blond și câți ochi albaștri! a comentat unchiul, cu un fulger de satisfacție în ochi, trecând prin fața creșei pline de copii care se jucau. Lui Hitler i-ar plesni ficatul!

Acasă, vechiul și sonorul aparat de aer condiționat era deja în funcțiune. Așezându-mă pe divanul strâmt din salon, nu am putut să nu observ o stampă veche cu Trieste agățată pe peretele din fața noastră.

Reprezenta un detaliu de pe țărm: dinaintea Palatului Carciotti, doamne cu umbreluțe, domni cu bastoane și joben, doici cu cărucioare treceau de-a lungul digului San Carlo (astăzi Audace), pe când în fundalul Canalului, dintr-un șir nesfârșit de nave, erau debarcate lăzi de toate mărimile.

– Ce descărcau? l-am întrebat pe unchiul, cercetând stampa de aproape.

– Ei... În general, cafea, cred, dar și condimente sau stofe. Știi de ce nu am luat-o de aici? Deoarece mă face să mă gândesc la un timp care nu mai există, un timp în care puteai să petreci ore întregi discutând cu pasiune despre atâtea lucruri... Despre o reprezentație *Carmen*, de pildă – dacă a fost mai bună cea abia urmărită sau cea din anul precedent – sau să te înflăcărezi până la ceartă pentru poetul tău preferat. Soției mele nu-i plăcea această stampă, susținea că trecutul este trecut și nu trebuie să ni se lipească de spate, dar mie

îmi dădea un soi... Nu zic de pace, dar măcar de alinare. Îmi era de ajutor să știu că a existat o epocă – aceea a tatălui meu – în care se putea vorbi de artă ca și cum ar fi fost lucrul cel mai important din lume, în care oroarea era încă limitată în zona din spatele frontului. Nu că nu ar fi fost (este mereu în inima omului), dar nu se vorbea de ea, nu se vedea, se putea încă trăi ca și cum nu ar fi existat, rămânea îngrădită în spațiile oficiale ale războiului.

Vezi, a continuat, poate prin ființa lor de artiști sau poate tocmai fiindcă timpurile erau diferite, părinții mei erau convinși că însăși frumusețea ar fi fost lumina în stare să însenineze inima omului.

„Muzica poate să deschidă orice poartă“, îmi repeta tata, în timp ce mama mă ducea în grădină să ascult deosebitele foșnete ale frunzelor.

Erau idealişti, desigur. Dacă ar fi trăit un pic mai în realitate, ar fi reușit poate să evite o parte a tragediei, dar așa erau făcuți: vedeau mereu latura frumoasă a lucrurilor, erau convinși că frumusețea și probitatea morală trebuia să fi mers la braț. Amintirile pe care le am din anii petrecuți împreună cu ei, în vilă, sunt ca pătrunși de o lumină aurie, nu erau umbre între ei și nici în relația lor cu noi. Pentru epoca aceea, cred că au fost părinți mai curând neconvenționali, se jucau

împreună cu noi, copiii, nelăsând însă niciodată educația noastră pe planul al doilea. Ne impuneau puține principii, care, oricum, erau respectate cu o rigoare de fier. La masă se discutau de toate, nu erau întrebări care să fi fost evitate.

Țin minte că odată – să fi avut șase sau șapte ani, vârsta la care începi să-ți pui întrebări –, pe neașteptate în timpul prânzului, am întrebat:

„Dar, de fapt, cine a făcut lumea?”

„A creat-o Dumnezeu“, a răspuns tata.

„Iar după ce a creat-o, a terminat mama, a inventat și muzica, pentru ca omul să o poată înțelege“.

Spre deosebire de majoritatea căsniciilor din epocă – și de ce nu? chiar și de cele actuale –, uniunea lor nu era limitată la o atracție fizică, la o exaltare datorată mai multor factori. Se iubeau cu adevărat, nu i-am văzut niciodată să-și șuiere cuvinte acide sau să se supere, puteau uneori să discute și foarte însuflețit, dar nu exista în ei, niciodată, acea ostilitate care iese la iveală când zilele istovesc cuplul, și deziluzia își spune cuvântul.

Sunt convins că în asta juca un rol însemnat și raportul lor cu armonia, cu muzica: pe teritoriul frumuseții reușeau să risipească orice conflict.

Inocența lor a constatat în a crede că ceea ce avea valoare pentru ei ar putea să aibă și pentru ceilalți, că toate ființele umane ar fi fost înfrățite

de o tensiune interioară în stare să dea lumină lucrurilor.

Nu știi cât am meditat în acești ani la asta, de câte ori am parcurs și reparat fiecare oră, fiecare minut, fiecare secundă a traiului nostru împreună! Era ca și cum aș fi avut motorul unui tractor în mâini căruia nu reușeam să-i identific defectul.

Practic, viața mea a fost una doar pe jumătate. „Unde ești? mă întreba soția mereu. Ești cu noi sau călătorești cu mașina timpului?”

Nu, nu cred că am fost un soț bun și nici un tată bun.

Am fost totul pe jumătate.

Pe de altă parte, îmi zic adesea, când o viață este sfârșită, nu se poate reîntregi, se poate numai simula, se poate pune doar adeziv pe bucăți, dar va rămâne veșnic o reparație evidentă.

Sfârșit, înseamnă că în tine sunt doi, trei sau patru care nu se pot reîntregi, și ca să trăiești trebuie să încerci să așezi împreună fragmentele fără ca să simți pârâiturile pe care le produci în-lăuntrul tău, trosnetul cedării.

Părinții mei, etern înfășurați în armonia muzicii lor, s-au prăbușit în convingerea de nezdruncinat că bunătatea era naturală în inima omului și că – tocmai în virtutea înnăscută a ființei sale – până și cel mai înrăit criminal putea să devină

bun, pur și simplu, ajungea să trezești, cu un surâs, un cântec, o floare, binele din el.

Nu erau religioși, cel puțin nu în sensul tradițional. Tatăl tatălui meu se convertise: nu cred că fusese străfulgerat pe drumul Damascului, mai curând pe acela al vieții concrete. Erau agnostici de multă vreme și de aceea, ca să treacă într-o parte sau în alta, nu a fost apoi pentru ei atât de descumpănitor.

În schimb, familia mamei aparținea încă, formal, nu în fapt, tradiției: mergea la sinagogă numai cu prilejul căsătoriilor și al circumciziilor.

Mă gândesc că mama privea ca pe un soi de folclor buchetul de uzanțe care le-au fost impuse, dar nu era cu totul atee și nici agnostică, dimpotrivă, credea într-o ființă supremă, citea cu pasiune cărți cu subiecte spirituale și era foarte interesată de transmigrația sufletelor – reîncarnarea, în general –, influențată de ideile unei nobile ruse, o anume Bahvasky¹ sau cam așa ceva.

Țin minte că odată, în grădină, a ridicat pe o frunză o omidă păroasă, întrebând-o:

„Mâine vei fi un fluture, dar într-o zi ce-ai fost?”

---

¹ Elena Petrovna Blavatski (1831–1891), scriitoare, ocultistă, teozof

Pe mine mă neliniștea mult ideea că ar putea să existe o realitate ascunsă dincolo de lucruri, că nu ar fi, în consecință, cum apar. Nu am fost un fiu demn de ei, nu am avut nicicând mari fan-tezii, în cele din urmă m-am ocupat de motoare, și nu de metafizică. Din fericire, sunt morți, mi s-a întâmplat să mă gândesc o dată că poate s-ar fi rușinat cu un fiu atât de banal, apoi eu am fost cel care s-a rușinat că am putut și numai să mi-o închipui.

Acum, când sunt singur în casă – era altfel când erau soția și copiii –, când știu că nu am mult timp dinainte, deseori rămânând treaz în noapte, ascult rumoarea traficului care din oră în oră devine mai rar și aud șacalii. Ce altceva sunt urletele lor, dacă nu întrebări adresate lunii, stelelor, cerului?

Urmărindu-le schelălăitul, văd de asemenea cum urcă fumul din pământ. Este mama în norul acela dens și negru, esența sa amestecată cu alte mii – visurile sale, talentele sale, privirea sa. Este toată cenușa sa depusă pe Vistula¹, pe copaci, pe câmpiile ce înconjoară Birkenau. Potasiul din acele corpuri a fertilizat regiuni întregi, dând viață unor

---

¹ Fluviul Vistula din Polonia, în apropierea căruia au fost ridicate lagărele naziste Auschwitz-Birkenau

ghiocei mari, unor verze gigantice, unor mere cât globul pământesc.

Dar este într-adevăr înmormântată acolo mama mea, în acel triumf al chimiei, sau numai părul, oasele sale? Sufletul său, cum credea ea, și-a schimbat cu adevărat corpul, așa cum în călătorii se schimbă camera de hotel? Chiar dacă s-a reîncarnat în Africa sau într-un sat pierdut din Anzi...

Noaptea gândurile devin enorme, dar în această imensitate nu mă gândesc niciodată la paradis, la un loc unde se poate trăi fără vină, suspendați într-o ușurătate care nu are nimic uman, cum ar vrea să spună cineva care ne poartă de grijă, iar asta n-o cred. Nu! Nimănui nu-i pasă de destinul oamenilor și cu atât mai puțin de al nostru, în special.

În viață, am încercat să mă port cât mai bine cu putință, să fiu cinstit, să muncesc, să-mi fac o familie, să o iubesc cât sunt în stare, și asta reprezintă tot, singurul lucru pe care îl am de pus pe cântar. Este, probabil, limita mea, dar ca orice limită nu sunt eu cel care a hotărât-o.

Am venit aici după război ca să scap de amintiri. Nimic bun nu mă mai lega de Europa, voiam să înțeleg cine eram, să-mi reconstruiesc un soi de identitate și, încet, am și reușit.

Nu am regrete, nu m-aș întoarce înapoi pentru nimic în lume. Și nu am fost străfulgerat de nimic. Rămân un sceptic. Un sceptic de bună credință, însă mereu un sceptic.

- Vezi, a continuat unchiul, arătându-mi un soi de dreptunghi fixat pe ușă, mi l-a pus fiul: este o mezuză¹. Arik a fost întotdeauna un băiat foarte religios, chiar dacă noi nu l-am îndemnat. În casă ne-am mulțumit să respectăm riguros tradițiile, dar asta e tot. Firește, nici nu l-am descurajat, dar uneori, mamei sale și mie ni se întâmpla să-l privim ca pe un necunoscut: de unde vine atât de aparte?

Nu știam să ne răspundem.

Câteodată îmi trecea prin gând că înlăuntrul său fusese cu adevărat transmigrat sufletul bunicii, că toată devoțiunea aceea nu era altceva decât un mod de a o face pe mama să ispășească pasiunea pentru Blavasky și toate extravagantele sale lecturi spiritiste.

Soția mea spunea că a te naște este ca și cum am fi aruncați jos dintr-un palat foarte înalt. Oricum ar fi, destinul este acela al aruncării și trebuie să te agăți de ceva. Unul se prinde de rama ferestrei, altul planează pe un balcon, unul apucă

---

¹ La evrei, mic sul de pergament cu versete din Biblie, pus într-o cutiuță fixată pe canatul ușii

un oblon și altul, în ultima clipă, reușește să se agațe de marginea streșinii.

„Dacă vrei să trăiești, trebuie să încerci să găsești un punct de sprijin, nu are nici o importanță de ce izbutești să te agăți!” Dar pentru soția mea era diferit. Provenea dintr-o familie credincioasă practicantă și nu s-a înțeles niciodată cu tatăl ei, un om destul de rigid. În fond, tânjești mereu după ce nu ai acasă. Poate și de aceea nu reușea să-și ascundă iritarea pentru acest fiu care voia să facă să reintre pe fereastră tradițiile pe care ea reușise să le arunce dincolo de ușă, afară.

Eu, dimpotrivă, am fost întotdeauna convins de onestitatea și de profunzimea sentimentelor lui Arik. Țin minte o întâmplare de pe când avea treisprezece sau paisprezece ani. Era sâmbătă și, întorcându-se acasă, și-a surprins mama la telefon. Vorbea cu sora sa din Tel Aviv. A izbucnit în plâns, disperat, strigând:

„De ce nu trăiți cu sfințenie?”¹

Vezi? Lucrurile oamenilor sunt permanent extrem de complexe. De aceea îți zic, onestitatea este cea mai importantă. Pornind de aici se poate ajunge pretutindeni.

---

¹ De Shabbat, viața cotidiană, cu toate elementele ei, inclusiv convorbirile telefonice, se întrerupe în căminele evreilor foarte religioși

Cu toate că era abia șase, afară noaptea căzu-se deja și, odată cu întunecarea, apăruse o briză ușoară, sufla dinspre coline spre mare. Afară, lângă fereastră, bougainvillea se ondula cu un foșnet de hârtie velină, de la grajduri, aflate la mică distanță, ajungea mugetul unui vițel, o chemare disperată, fără răspuns. Poate își căuta mama dusă la măcelar. Unchiul și-a umplut paharul cu apă și a băut-o dintr-o înghițitură. Se făcea foarte cald, aerul condiționat era de-acum stins. Trebuie să fi trecut mult timp de când nu mai vorbise atât. Cu un oftat, s-a lăsat să cadă pe spătarul divanului, cercetându-mă:

– Și tu, în ce crezi?

3

Apăsarea nopții și apăsarea întrebărilor care nu au răspuns. Noaptea este a suferinzilor, a neliniștiților, nu ai cum să te eliberezi de tirania ei. Poți să aprinzi o lumină, să deschizi o carte, să cauți la radio o voce prietenoasă, dar noaptea rămâne acolo, la pândă: din întuneric venim, în întuneric ne întoarcem și întuneric era necuprinsul înainte ca universul să capete formă.

Poate de asta orașele sunt întotdeauna mai luminoase și pline de atractivitate: la orice oră din noapte, dacă vrei, poți să mănânci, să cumperi ceva, să te distrezi. Liniștea și întunecimea sunt exilate în acele puține ore în care leșini de oboseală și trebuie să încerci să recâștigi un pic de putere ca să mergi înainte, dar nu e un somn străbătut de fulgerul întrebărilor, este chiar o pierdere de cunoștință, spațiul scurt în care corpul este constrâns să cedeze fiziologiei, ca să se trezească apoi în fața unui ecran luminos pentru care noi,

întotdeauna noi și numai noi, apăsăm butoanele telecomenzii.

„În ce crezi?” mă întrebase unchiul. În tăcerea nopții, mă învăTEAM și mă răSUCEAM în pat, neizbutind să-mi găsesc liniștea. Știam că somnul nu avea să vină, dar speram, în van, măcar la un soi de amorțeală. Întrebarea aceasta plutea în aer, antrenând cu ea atâtea altele, între care, cea dintâi, geamăna sa: De ce trăiești?

În ce crezi? De ce trăiești? Fiecărui copil care se naște ar trebui să-i fie încredințat un pergament cu aceste două întrebări la care să răspundă. Pe urmă, cu aceeași foaie scrisă cu toate acțiunile vieții noastre, ar trebui să ne prezentăm și în fața morții.

De fapt, ștergând noaptea și liniștea, nu mai rămâne loc pentru întrebări și-atunci acesta-i rolul pergamentului: pentru ca orice copil care se naște să nu creadă că este doar un obiect între alte obiecte, chiar dacă perfect; pentru ca să știe (de i s-a întâmplat în ani să treacă printr-o noapte de insomnie) că nu o boală îl ține treaz, ci numai natura sa, deoarece capacitatea de a-și pune întrebări îi aparține omului – nimănui altcuiva.

În ce crezi?

Poți să crezi în atâtea lucruri! În primul care îți este propus, de exemplu: când copilul mănâncă,

este convins că e cea mai bună hrană din lume nemaigustând altele; dacă un ou se deschide în fața unei pisici, puiul care se ivește caută hrană la ea, crezând că-i este pui.

Poți să accepți să mănânci aceeași hrană toată viața sau, la un moment dat, poți să o refuzi, întorcând capul, cum face copilul când este sătul.

Ori poți, în schimb, să-ți dai seama că nu e nici-
meni care să-ți ofere mâncare și să rămâi flămând
și însetat, pradă unei nestăpânite nervozități.
Unicul mod de a te calma atunci este să te miști,
să te plimbi, să colinzi punând – și punându-ți –
întrebări, căutând un chip în stare să-ți răspundă.

În ce crezi, așadar?

Cred în durere, care este stăpâna vieții mele.
De când am deschis ochii, ea mă stăpânește, îmi
străbate mintea și corpul, mă electrizează, mă de-
vastează, mă schimbă. Ea este cea care, din prima
clipă, m-a făcut neadaptată pentru viață, durerea
este aceea care a pus un cronometru în inima
mea, pregătind o posibilă explozie.

Este durere, nu bucurie, în primele mele amin-
tiri. Anxietate, frică, nu certitudinea senină a
apartenenței. În timp ce mă furișam în căutarea
mamei între corpurile răpuse de excese, pe când
o observam dormind alături de un companion,
de fiecare dată altul, ce sentiment putea să mă în-
cerce, dacă nu acela al rătăcirii? Încă de pe atunci

intuiam că nu sunt fiica iubirii, ci a întâmplării, și această percepție, în loc să mă împingă spre ranchiună, făcea să se nască în mine o dorință ciudată de a-mi ocroti mama. Deslușeam permanent un vâl de tristețe sub veselia sa forțată, simțeam că mergea spre derivă și mi-aș fi dat viața ca să o evite.

De unde îmi vine sufletul? S-a format odată cu mine sau a izvorât din taina timpului de dincolo de timp? Oare a coborât pe pământ, contravenind legilor naturii, ca să poată să ajute un trup care din nebăgare de seamă l-a atras la el, condamându-l să trăiască în suferința neacceptării, în neliniștea lui nici un loc, a lui „nu-mi pasă pentru ce, pentru cine sunt aici“, a lui „totul se reproduce inexorabil, de la mucegaiuri la elefanți“, cum spusese tata?

Așadar, eram fiica inexorabilului?

Deseori, în nopțile cu bora, la Trieste se adună o mică mulțime de manifestanți în fața Palatului de Justiție. Protestează împotriva unor abuzuri, mergând înainte și înapoi fără oprire până în zori, proferând invective cu o mânie în continuă creștere.

Întâmplării trebuie să-i adresăm întrebările? Este întâmplarea cea care stă întărită în interiorul Palatului de Justiție, protejată de baricade și

gărzi? Stă ascunsă înăuntru pentru că se teme? Și de ce ar trebui să-i fie frică, dacă nu de întrebările oamenilor, de inexorabilul pe care l-a aruncat pe scena lumii fără nici cea mai mică explicație?

Continuând să meditez la întâmplare, am hotărât să mă ridic. Era încă întuneric, deșteptătorul arăta ora trei, în alte câteva căsuțe lumina era deja aprinsă. Noaptea, întâmplarea trebuia să înfrunte o mare mulțime de întrebători: fiecare lampă aprinsă, o neliniște, o fractură, un pod rămas suspendat; fiecare lumină, o memorie fără pace, m-am gândit, îndreptându-mă spre rândurile de citrice.

Ajungând în fundul terenului, m-am așezat pe o piatră. Adierea nopții se oprise, zgomotele, mirosurile, totul era nemișcat. Mă simțeam ca într-un teatru înainte de începerea concertului, orchestra se afla la locul ei, dirijorul ferm pe podium, dar brațul său încă nu se clintise. Priviri, minți, inimi, mușchi așteptau să poată să explodeze în armonia sunetului.

Era încă noapte când din satul arab de pe coastele colinei s-a ridicat cântecul unui cocoș, puțin după aceea o strălucire a învăluit chipul mohorât al cerului.

Reîntorcându-mă de pe plantație, am auzit un cântec modulat ieșind din una dintre căsuțe. În solitudinea zorilor, cineva se ruga. Era o mulțumire sau o implorare? m-am întrebat reintrând în pat. Dar întrebările? Nu se ridică, oare, toate, în același fel în noapte? Și dacă întrebările nu sunt altceva decât unica formă de rugăciune ce ne-a fost dată?

În săptămâna următoare am început să lucrez în kibbutz, dând o mână de ajutor unde era nevoie. La câmp era o perioadă destul de slabă, așa că stam mai mult în bucătărie sau în hala spălătoriei.

Într-o seară, unchiul a vrut să-mi povestească istoria tatălui său, istoria pe care tu nu ai vrut să o unești cu aceea a micii sirene sau a rățuștei celei urâte.

Atmosfera de la Trieste devenise apăsătoare. Mulți dintre prietenii lor erau deja la adăpost. Plecând, îi sfătuiseră și pe ei să o facă, dar tatăl său în fața cuvântului „a fugi“ avusese un simțământ de revoltă. De ce ar trebui să scap? zicea. O fac hoții, asasinii, răufăcătorii, lașii, cei care au ceva de ascuns, dar eu, ce rău am făcut?

Nu conștiința faptului de a se ști botezat îi da liniștea aceea absolută, a precizat unchiul Gionata, ci o reală distanțare interioară de ceea ce

se petrecea în jur. Nu era convins că într-adevăr se poate ajunge la uciderea unui om doar pentru numele pe care îl purta.

„Sunt cetățean italian!”, proclamase cu fermitate când au venit să-l ridice, ca și cum apartenența geografică i-ar fi putut garanta un soi de bilet magic de liberă trecere.

El, unchiul Gionata, se salvase pentru că, întorcându-se acasă, se întâlnise pe stradă cu o femeie care de ani întregi cobora din Carso să le aducă unt și, contând pe părul său blond și pe ochii albaștri, s-a dat drept fiul ei. Asistase astfel, neputincios și mut, la arestarea părinților.

Nu s-a mai întors la vilă, femeia cu laptele l-a luat cu ea pe podiș, și acolo a rămas până la sfârșitul războiului.

– Poate că aceea a fost perioada, a adăugat unchiul gânditor, când între cărți și pământ am ales pământul, deoarece în hârtia tipărită erau numai întrebări, în vreme ce în câmp era viață, și viața, cu toate acestea, mergea înainte.

În săptămânile următoare, episcopul, care de mulți ani îl stima pe Ottavio ca muzician, a reușit, grație presiunilor amicale asupra prefectului, să-i obțină eliberarea, dar documentul de liberă trecere era valabil pentru o singură persoană, așa că tatăl său l-a refuzat.

În ziua de Yom Kippur¹ a lui '44, părinții săi au plecat spre dezolantele șesuri ale Poloniei, unde, imediat, urmele mamei s-au pierdut.

În schimb, la trei luni după sfârșitul conflictului, Crucea Roșie i-a comunicat că tatăl său era încă în viață.

- În toamna lui 1945, a continuat unchiul, tatăl meu, Ottavio, s-a întors la Trieste, de nerecunoscut ca înfățișare, dar aparent neschimbat în spirit. L-a chemat urgent pe bătrânul său acordor, apoi s-a așezat pe taburet și a început să cânte. Părea să nu aibă altă nevoie decât aceea, nu-l interesa să mănânce, să bea, să doarmă, să facă o plimbare. Dorea numai să cânte și gata! Întâi am crezut că muzica – având rolul central în viața sa – contribuise la salvarea lui, dar foarte repede mi-am schimbat părerea.

O lună mai târziu, unchiul Ottavio a cerut, cu insistență, să susțină un concert, dorință care imediat i-a fost îndeplinită.

Gionata încă își amintea totul despre seara aceea. Sala era arhiplină, publicul atent, nu se auzea o muscă, nici un strănut, nici un tușit, păreau toți răpiți de intensitatea aproape metafizică a acelei interpretări. Și chipul pianistului era ca

---

¹ Ziua Ispășirii, sfântă pentru evrei, marcată prin post negru, prin austeritate și sobrietate; cade în perioada sfârșitului lui septembrie și începutului lui octombrie.

transfigurat. Privindu-l, un simțământ de neli-niște a pus stăpânire pe fiu.

Cine era persoana care cânta? Era tatăl său, omul pe care îl cunoștea dintotdeauna, sau îi purta numai trăsăturile feței? Măinile sale alune-au pe clape, dar nu mai era bucurie în privirea sa, o lumină rece și distantă părea să-l ducă departe, într-un loc în care nu mai puteai să-l ajungi.

La sfârșit, publicul s-a ridicat bătând dezlănțuit din palme în ovații care au durat aproape zece minute, cerând bis cu voce puternică, dar după o reverență sobră, unchiul Ottavio a înghețat sala tăind aerul cu un gest sec de la stânga la dreapta, ca zicând: „Nu, nu mai este posibil. Nu insistați! Am terminat“.

„De neuitat, cu adevărat de neuitat...“, murmurau mulți, punându-și paltoanele în foaier. Nu era clar dacă se refereau la concert sau la neobișnuitul final.

A doua zi, unchiul Ottavio s-a sculat, a aruncat în sobă toate partiturile, a închis capacul pianului și, după ce și-a tras haina pe el, a ieșit.

Începând din ziua aceea, pentru întreaga iarnă, să iasă a fost unica sa activitate. Părăsea casa în zori și se întorcea în adâncul nopții. Uneori câte un cunoscut ne spunea că l-a întâlnit pe țarm, la Muggia sau la Aurisina. Mergea cu capul plecat, fără să recunoască pe nimeni, prietenii îl salutau,

dar el o ținea drept, mișca buzele neconținut, ca și cum ar fi discutat înșuflețit cu sine însuși. Nu se mai spăla, nu se rădea, îmbrăca permanent același palton murdar, bocanci de munte rupți și o pălărie trasă pe ochi. În jurul taliei avea înfășurați mai mulți metri de frânghie.

Cu aceeași frânghie, după câteva luni, a început să poarte acasă câinii.

Primii au fost două corcitură, tip de vânătoare, i-a plasat în spatele grădinii. Atunci a rămas acasă o săptămână întreagă ca să le monteze boxe rudimentare din plasă în zona vecină garajului. Odată terminate, și-a reluat vagabondajul obișnuit. Ieșea dimineața și reîntra seara, aducând mereu alți câini legați de frânghiile sale.

– În scurt timp, și-a amintit unchiul Gionata, situația a devenit insuportabilă. Animalele făceau murdărie peste tot, lătrau, se sfâșiau între ele disputându-și hrana. În realitate, tata nu-i hrănea regulat, numai când își amintea ori avea chef și nici măcar nu permitea altora să o facă. Odată, când am îndrăznit să încerc, s-a năpustit împotriva mea cu furia unui nebun. Când câinii se certau, se arunca asupra lor, lovindu-i orbește cu un baston până ce încetau, iar el cădea istovit la pământ. În schimb, când erau liniștiți și sătui petrecea ore întregi dezmierdându-i, vorbindu-le cu un ton calm și potolit. „Voi, da!”, repeta așezat

în mijlocul lor, ca și cum ar fi fost copii. „Voi, da, că aveți o inimă într-adevăr devotată...” Și câinii îi mângâiau mâna cu mici atingeri ale limbii, bătând din coadă.

Era evident că avea nevoie să fie internat, îngrijit, însă cum? Nu ar fi acceptat niciodată din proprie voință, iar eu nu puteam să-l constrâng, cu forța.

Chestiunea era foarte delicată. Cum puteam să-l ajut? Era încă posibil? Și, mai ales, era drept? Voia cu adevărat să redevină pianistul de odinioară sau gestul acela peremptoriu de la sfârșitul concertului a reprezentat cumpăna apelor, definitivă, între înainte și după aceea, între ceea ce era și ceea ce l-au făcut să devină?

Oare nu va fi fost aceea – pieirea frumuseții –, depozitia testimonială a vieții sale dinaintea morții?

Poate că nu pe el trebuia să-l îngrijim, cât, mai curând, incapacitatea noastră de a suporta devastarea, vederea binelui care se preschimbă în rău. În fond, la început, ne amăgeam cu toții că am putea să mergem înainte ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Poți încă să te ferești de un rău mai mic, dar când este atât de întunecat și de dens încât să acopere orizontul de la un capăt la altul, mai este cu puțință să o faci?

Din fericire, există moartea, cel puțin ea, câteodată, este miloasă. Într-o zi m-am întors acasă și nu am auzit câinii lătrând, dar nu m-am îngrijorat. S-a întâmplat doar mai târziu când, văzându-i pe toți straniu nemișcați, agățați de fereastra băii, am coborât în fugă în grădină și l-am găsit.

Era acolo, întins în mijlocul boxelor cu ochii deschiși. Părea să suradă. Inima se oprise dintr-odată, fără durere. În loc să-l muște și să-l sfâșie, animalele îl vegheau în tăcere, bătând pe rând din coadă ca pentru a-și comunica ceva.

Se spune că ei, câinii, ar fi în stare să-l vadă pe îngerul morții. Atunci m-am gândit că era adevărat și că poate ei înșiși erau îngeri, prin modul în care își ofereau inima stăpânului.

Oricum, am avut măcar această consolare, de a vedea că a murit senin. O alinare modestă, care se pulverizează noaptea când mă gândesc că probabil și criminalii cei mai cruzi mor cu aceeași expresie pe față.

4

În camera mea, seara după cină, am început să citesc Biblia. Neavând pregătirea adecvată, nu urmăream o ordine propriu-zisă, mă mulțumeam să o deschid din când în când alergând cu privirea între rânduri în căutarea a ceva care să aibă ecou înlăuntrul meu. Cine știe de ce, între toate lecturile pe care le-am făcut împreună, nu mi-ai propus-o niciodată. Te temei să nu mă condiționezi? Sau poate îți era frică de a nu fi în stare să răspunzi la întrebările mele cu adevăr și fermitate?

Oare de asta nu mi-ai vorbit niciodată de unchiul Ottavio?

Probabil ai amânat convorbirea pentru când voi fi mai mare, apoi când, în sfârșit, vârsta potrivită a venit, ai fost doborâtă de violența neliniștii mele, urmată imediat după aceea de devastarea bolii tale, și astfel reflecția asupra memoriei a fost nimicită.

Cu ce rădăcini m-ai înzestrat?

Cu iubirea ta, desigur, dar care era fundamentul ei, din ce se nutrea, ce o împingea dincolo de cursul natural al geneticii?

Și de ce nu ai știut să-mi iubești mama, de ce ai lăsat-o să meargă în derivă ca o ambarcațiune fără timonă?

Ai fi putut să faci ceva?

Sau este întotdeauna fluxul istoriei cel care ne târăște viețile, le răstoarnă? Mama mea era fiica timpului său, tot așa cum tu erai a timpului tău, iar eu voi fi fiind a timpului meu?

Și dacă istoria este un curent, căruia poți să i te și opui, să-i determini cursul? Și dacă chiar în istorie se cuibărește misterul salvării? Dacă salvarea acționează urmând traiectul luminos al adevărului?

Dar care adevăr?

Până atunci auzisem spunându-se că adevărul nu exista.

„Adevărul depinde de punctele de vedere, mi-a spus într-o zi tata, și dat fiind că punctele de vedere sunt infinite, adevărurile sunt infinite. Cine zice că are adevărul într-o mână, în cealaltă deja ține strâns un cuțit ca să-l apere. Cine îl trage pe Dumnezeu de partea sa o face ca să te ucidă după aceea. Adu-ți aminte ce era scris pe centurile nașiștilor – *Gott mit Uns*, Dumnezeu este cu noi –, amintește-ți rugurile pe care catolicii i-au ars pe

viii care nu gândeau ca ei. Adevărul și moartea merg întotdeauna mână în mână.“

Îndemnată de lecturile din Biblie, la acest sfârșit de săptămână, m-am hotărât în fine să ies din kibbutz și să merg să vizitez regiunea.

Am ajuns la Zefat¹ cu autobuzul și m-am așezat pe parapet ca să mănânc o parte din rezervele luate de la bucătărie. O muzică asurzitoare ieșea din unele dintre localurile pentru turiști presărate pe ziduri, în vreme ce un ghid, într-o engleză fluentă, prezenta frumusețile locului unui mic grup de americani obosiți și plictisiți.

– În primele secole, Zefat a fost mai curând o fortăreață, un capăt de pod al rezistenței împotriva invadatorilor romani. Abia în secolul al XVI-lea a devenit unul dintre cele mai importante centre ale culturii mistice ebraice, și din epoca aceea provin cele mai importante sinagogi pe care le puteți admira acum.

Niște ciudate sunete metalice și repetitive se suprapuneau peste cuvintele sale. Puțin mai departe băiatul unui cuplu nu tocmai tânăr apăsa frenetic butoanele unui videojoc, fără să-și dezlipească ochii de pe ecran. De trei ori tatăl l-a

---

¹ Zefat (Safed), oraș din nordul Israelului, unul dintre cele patru orașe sfinte pentru evrei, împreună cu Ierusalim, Tiberiada și Hebron

somat să înceteze, a patra oară i-a smuls jocul din mână strigând iritat:

- *These are your roots!*¹

Aerul cald urca din câmpie, mișcând slab frunzele plantelor. Mai încolo o pereche de berze, cu aripile deschise și picioarele întinse, trasa cercuri mari în atmosferă, profitând de curenții ascensionali.

În primele ore ale amiezii am coborât către Tiberiada. Mă așteptam să găsesc un biet sat de pescari, în schimb m-am pomenit într-un orașel turistic cam între Rimini și Las Vegas. Tristețea locurilor de vilegiatură în afara sezonului plutea peste tot, pe mirosul de carne grasă friptă și rece, pe decorațiunile luminoase (pe jumătate stinse), pe magazinul de suvenire în care am intrat să-mi cumpăr o vedere.

„Iată un avanpost în care te-ai simți bine...“, am scris pe spate și i-am expediat-o tatălui meu.

Acea primă noapte am petrecut-o într-o pensiune la Tiberiada, iar dimineață m-am îndreptat spre Cafarnaum.

Se stârnise vântul, unde amenințătoare străbăteau marea întindere a lacului.

---

¹ În limba engleză: Acestea sunt rădăcinile tale!

Am făcut o scurtă deviere ca să vizitez situl arheologic din Tabgha, în parcare a căruia staționau deja trei autocare.

Ajungând la scară, m-am încrucișat cu o mulțime pestriță de conaționali, îndeosebi cupluri de pensionari care, după accent, păreau să provină din provinciile venete, echipați toți cu același batic colorat la gât și cu șepcuțe cu cozoroc. Mulți dintre ei aveau chipurile însemnate de munca pământului pe viață, unele femei erau îmbrăcate elegant – pulover, fustă, șemizetă –, cu genți de modă veche la braț și etalând permanente neatinse de anxietățile noului mileniu.

Îi însoțea un preot de vârstă mijlocie, probabil parohul lor.

– Veniți aici... Stați apropiați... Ascultați..., continua să repete, neliniștit ca o învățătoare în fruntea unei excursii școlare.

Dar, cu excepția a trei sau patru enoriașe care nu se îndepărtau de el, restul companiei nu părea să-i dea multă atenție, demonstrând un interes major pentru latura ludică a locului: într-adevăr, cei mai întreprinzători dintre ei își scosese răzlețe și intraseră în lac, împrășcându-se zgomotos precum copiii.

Persoane răzlețe imortalizau totul cu cele mai sofisticate sisteme de reproducere optică:

încadrau, filmau, declanșau fără să-și desprindă ochii de aparat.

Între timp, alte autobuze ajunseseră pe malul lacului vărsând pe pământ un nou val de pelerini, de data aceasta germani și coreeni.

– Una dintre primele dovezi de existență a acestui loc se datorează pelerinei Egeria..., a început numaidecât să spună un ghid german, ținând sus o tăbliță cu numele turului. Iată ce scria în anul 394 d.Hr.: „Nu departe se vedeau trepte de piatră peste care a stat Domnul, și deasupra mării este un câmp ierbos cu mult fân și mulți palmieri, în apropierea cărora șapte izvoare dau fiecare apă din abundență“. Iată, priviți în stânga, sub construcția aceea octogonală, se mai află izvorul principal, apa țâșnește la 32 de grade și este parțial sulfuroasă și parțial sărat-amăruie, deci este vorba de apă termală.

Vestea despre salubritatea aceluia izvor părea să le entuziasmeze pe doamnele nemțoaice, care imediat și-au luat zborul în căutarea unui pârâiaș în care să-și cufunde un deget, ca să încerce la Tiberiada aceleași senzații experimentate la Abano¹.

---

¹ Abano Terme, oraș din Italia, provincia Padova, renumit pentru băile sale termale

Grupul coreean era mai ordonat și mai compact, urmăreau cu toții atent cu privirea ceea ce preotul le indica de fiecare dată, ca și cum ar fi fost părți ale unui unic organism.

În cele din urmă și strădaniile preotului din Veneto au fost recompensate: după ce și-a agitat brațele și a strigat inutil, cu slabele sunete ale unui fluieraș (probabil același pe care îl folosea pentru necesitățile oratoriului), a reușit să-și adune turma în jur, ca să citească cu glas înalt episodul din Evanghelie plasat chiar în acel loc: „În zilele acelea, fiind iarăși mulțime multă și neavând ce să mănânce, Iisus i-a chemat la Sine pe ucenici și le-a zis: «Milă Îmi este de mulțime că trei zile sunt de când așteaptă lângă Mine și n-au ce să mănânce; și de le voi da drumul spre casa lor flămânzi, se vor istovi pe drum, că unii dintre ei au venit de departe». Și ucenicii Săi I-au răspuns: «De unde va putea cineva să-i sature pe aceștia cu pâine, aici, în pustiu?» Și El i-a întrebat: «Câte pâini aveți?» Iar ei au răspuns: «Șapte». Și El a poruncit mulțimii să șadă jos pe pământ. Și luând cele șapte pâini, a mulțumit, le-a frânt și le-a dat ucenicilor Săi ca să le pună înaintea lor. Și ei le-au pus înaintea mulțimii.”¹

Terminând fragmentul, preotul a ridicat ochii:

---

¹ Traducerea fragmentului este preluată după Bartolomeu Valeriu Anania

- Câți dintre noi ar fi în stare să-l urmeze pe Hristos zile întregi fără să mănânce? Am fi în măsură să dovedim atâta devoțiune numai ca să-i ascultăm cuvântul? Și câți suntem dispuși să ni-l asumăm? Este un cuvânt care tulbură? Sau e un cuvânt cu care ne acomodăm cum te acomodezi cu o pernă moale?

Când, la sfârșit, i-a provocat pe cei de față zicând: „Să ne adunăm, așadar, pentru un moment de meditație și rugăciune care să ne facă să înțelegem sensul profund al pelerinajului nostru!”, unii dintre enoriași au luat o expresie îndurerat absorbită, pe când alții s-au uitat în jur, ușor stânjeniți sau distrași, ca și cum s-ar fi gândit cât mai dura până la prânzul din sacoșă.

Vântul care venea dinspre lac între timp devenise mai puternic, făcând să zboare câteva pălării pe pietrele antice. Eșarfele fluturau ca niște steaguri, în vreme ce din ramurile eucaliptilor ajungea rumoarea slabă a frunzelor amestecată cu ciripitul vrăbiilor.

Așezată pe treptele amfiteatrului, scrutam cu atenție chipurile care mă înconjura. Dacă au decis să vină până aici, m-am gândit, trebuia să creadă în ceva, altminteri ar fi mers să se scalde în soarele Canarelor.

„Luminătorul trupului este ochiul tău. Când ochiul tău este curat, atunci tot trupul tău e

luminat“, citisem în Biblie în dimineața aceea, așteptând autobuzul.

Era lumină în trupurile acelea, limpezeime în acele priviri? Sau mai curând conformism, sentimentalism, superstiție? O fac pentru că o fac ceilalți, fiindcă doresc să fiu admirat pentru bunătatea mea, pentru că, oricum ar fi, vreau să fiu protejat de marile forțe malefice care domină universul? De aceea la gât, în loc de un corn de coral, țin o cruce, ba chiar, pentru a fi sigur le pun pe amândouă. Și dacă am de unde, să nu adaug și o mânăuță de la Fatima¹?

Aceasta era credința, sau tocmai aceasta era modalitatea de a o crede respinsă? Și între credință și religie care era raportul? Puteai să practici o religie și să nu ai nici o credință și viceversa? Ce cobora din Cer și ce era slăbiciunea oamenilor? Ce era adevărul și ce mania de a aproba?

Cât timp am rămas stând acolo, am căutat alți ochi care să le răspundă alor mei, dar era ca și cum aș fi alunecat pe o suprafață de gheață sau de plexiglas. Probabil că eu nu aveam nici o lumină, fiindcă nici cea mai mică reverberație nu emana din mulțimea aceea.

---

¹ Oraș din Portugalia în care în 1917 trei copii au văzut-o pe Sfânta Fecioară; cei trei, Francisco, Jacinta și Lucia, răpuși de gripă spaniolă încă mici fiind, au fost canonizați și sunt astăzi cei mai tineri sfinți din istoria Bisericii Catolice.

Eram aproape gata să renunț, când un fulger mi-a încrucișat privirea, iradiat de chipul luminos al unei doamne coreene, în vârstă și mărunță. Conaționalii săi se îmbarcau deja, însă ea, cine știe de ce, s-a apropiat de mine surâzând, mi-a luat o mână între ale sale, strângând-o cu putere, ca și cum ar fi vrut să-mi spună: „Curaj, continuă așa“, pentru ca apoi, înclinându-se ușor, să se îndrepte cu pași mici spre autocar.

Am ajuns după multe ore la Cafarnaum. Și aici, obișnuitul asediu al autocarelor turistice.

Ghizi și însoțitori împloteau în aer explicații în diverse limbi pe care eu le surprindeam din când în când, înaintând prin mulțimea de toate culorile spre zona arheologică.

Din sinagoga antică rămăseseră doar patru coloane de calcar alb și câteva basoreliefuri încărcate de rodii și ciorchini sculptate pe fragmente înșirate pe sol.

– Pe aici trecea antica Via Maris, drumul care lega Siria și Mesopotamia de Egipt și de Palestina..., zicea un om cu o paletă în mână, un drum obligatoriu mai ales pentru lungile caravane ale negustorilor. Și chiar în această sinagogă a venit Iisus să predice, după ce a plecat din Nazaret. Îi trece cuiva prin minte de ce?

– Fiindcă era ca o parcare de tiruri...

– Sau ca un centru comercial.

– Exact! Iisus a ales-o ca fiind la mare loc de trecere. A fost apoi distrusă în 665, probabil de un cutremur...

Soarele era la zenit și se făcea cam cald.

Urmărind fluxul persoanelor ce înaintau dezordonate, care mâncând chifle, care astâmpărându-și setea din micuțe sticle de apă minerală, am ajuns într-o zonă cu umbră, în partea de sud a săpăturilor. M-am așezat să mănânc și eu ceva.

Din tot ceea ce trebuie să fi fost orașelul în care venise pe lume Petru, nu rămăsese decât temelia caselor.

– Aici își avea Matei biroul său de perceptor, dincolo trăia Simon cu soacra, continuau să repete ciceronii cu voce monotonă.

Mă întrebam cum de, atunci când se vorbea de Simon Petru, se pomenea mereu de acel unic grad de rudenie, și de ce nu apăreau nicicând soția și copiii, când privirea mi-a fost rănită de o specie de navă monstruoasă, din sticlă și ciment, care înfigea șase labe groase de fier în pământ, acoperind cu totul vederea lacului.

Ce era?

La prima vedere, o discotecă din anii '60 sau vreun templu bizar al veneratorilor de extraterestri.

– Aici se înălța casa lui Petru, repetau cu emfază ghizii, arătând modeste rămășițe de ziduri ascunse de întunecarea astronavei.

Soacra ar fi avut cele mai bune motive, m-am gândit, să-și deteste ginerele, dacă lui i se datora osânda de a-și vedea turtită memoria sub tonele acelea de ciment și sticlă. Dar poate că vina nu era a lui Petru, ci mai curând a vanității obtuze a ființelor omenești care pretind să-și exhibe peste tot semnele puterii.

Zeci și zeci de monede aruncate de turiști licăreau pe pavimentul antic al casei. Nu reușeam să înțeleg care era sensul acestui gest. De atragere a bunăvoinței? De bun augur? Sau poate doar un prevăzător început de chetă ca într-o zi nu prea îndepărtată să se reușească dărâmarea aceluia monstru și reîntoarcerea Cafarnaumului la farmecul său.

De-acum se făcuse târziu. Aș fi vrut să urc și pe Muntele Fericirilor, dar nu eram sigură că voi izbuti să mă întorc la timp în kibbutz, cum îmi promisesem unchiului, așa că am mers la stația de autobuz.

Pe durata drumului, în vreme ce peisajul era înghițit cu repeziciune de întuneric, am meditat la ziua petrecută. „Mulțimea înțelepților este salvarea lumii“, citisem în Biblie puțin mai devreme.

Am întâlnit înțelepți în această zi? Mi s-a întâmplat în anii trecuți?

Singurii preoți care mi-au ieșit în cale erau aceia de la școală. Nu țineam minte nimic din discursurile lor, cu excepția unei învăluitoare aure de sentimentalism moralist, care nu a deschis nici o ușă în mintea mea, sigilând-o probabil pe aceea a inimii.

Ce era cu adevărat Înțelepciunea? Oare acea durere care îmi traversează mereu coloana vertebrală?

Pe aceste țărături, Rabbi din Nazaret a potolit foamea a mii de persoane. Mai existau încă pâini și pești de împărțit? Și ce foame trebuiau să sature? Cea a stomacului sau aceea a sufletului? De ce avea foame omul modern care deținea totul în afară de sine însuși? De ce era înfometat sufletul? De glorie, de triumfuri, de judecăți, de despărțiri? Sau poate, pur și simplu, de descoperirea unui prag dinaintea căruia să îngenuncheze?

5

În lunile următoare, viața mea a prins un ritm regulat, lucram la spălătorie împreună cu un grup de doamne în vârstă care vorbeau idiș. În vreme ce ele sortau rufăria, eu acționam mașina de călcat cearșafuri. Grație cunoștințelor mele de germană, reușeam chiar să le înțeleg și să fac un minimum de conversație.

Timpul liber mi-l petreceam în cea mai mare parte cu unchiul. Și el părea mulțumit că a recuperat un ram răătăcit al familiei. Stăteam îndelung de vorbă în salonașul său seara sau mergeam să ne plimbăm de-a lungul șirurilor de citrice pe care el însuși le plantase.

- La început, mi-a spus, această muncă îmi fusese pur și simplu încredințată. În vremurile dintâi, pentru mine a planta un copac echivala cu a construi un zid, nu vedeam diferența. Dar cu anii, îngrijindu-i, văzându-i cum cresc, s-a născut în mine o adevărată pasiune. Soția mea mă șicana

adesea: „Te gândești mai mult la ei decât la copiii tăi!“ Și poate că avea dreptate.

În fond, asupra destinului copiilor, sufla o anume fatalitate, știam că oricât m-aș fi străduit să-i cresc cât mai bine cu putință, la un moment dat puteau să hotărască – într-o totală autonomie – să aleagă o cale greșită sau doar diferită de a mea.

În schimb, cu arborii, lucrurile stăteau altfel. Ei depindeau de îngrijirile mele, așteptau apa când pământul devenea prea arid, ulei mineral ca să-i protejez de coșenilă¹, cantitatea necesară de îngrășământ la sfârșitul iernii, fiindcă, dacă raportul între diverse composturi era greșit, putea să genereze prea multe frunze, să dezlănțuie o cădere prematură de flori ori de fructe sau să-i acopere de arsuri periculoase. Este o greșeală pe care am făcut-o adesea la început: i-am dat terenului prea mult nutriment și, ca o mamă neliniștită, gândind să-l îmbogățesc, l-am îmbolnăvit. Îngrășământul trebuie furnizat în măsura corectă și la timpul cuvenit. Uneori chiar deloc. O privare rațională face bine plantelor, cum face bine și copiilor. E nevoie să renunți la un lucru, ca să simți după aceea dorința de a-l avea.

---

¹ Insectă originară din Mexic, din care se extrage carminul

În ziua de azi circulă ideea puțin obtuză că, pentru a fi fericiți, copiii trebuie să aibă totul imediat: să știe limbile, să se joace pe computer. Discut permanent despre asta cu tinerele cupluri. Îmi spun că sunt învechit și poate și un pic sadic. Nu înțeleg că, pentru a pleca în călătorie, este nevoie de nostalgia după ceva. Dacă îi tai lumina unei plante, ea își va aduna toate forțele pentru a izbuti să o regăsească, celulele vârfului se vor întinde spasmodic ca să descopere o rază și odată atinsă jumătatea, planta va fi mai puternică, fiindcă, întâlnind o adversitate, va fi reușit să o depășească.

Plantele răsfățate, ca și copiii, au în față un singur drum, cel al eului propriu.

Provoc aceste discuții și știu ce singur sunt, de-acum lumea merge înainte pe alt drum și cu certitudine nu eu am s-o opresc. Însă mi-ar plăcea ca oamenii să se gândească mai mult la copaci, să învețe să-i îngrijească, să le fie recunoscători, deoarece (chiar dacă nimeni nu pare să și-o amintească) fără ei nu ar fi cu puțință viața noastră. Respirația lor este cea care ne permite să respirăm.

Știi ce-mi face teamă în aceste timpuri?

Simțământul atotputerniciei care se tot răspândește. Omul este convins că poate totul, fiindcă trăiește într-o lume artificială, construită de înseși mâinile sale, crede că domină în mod absolut.

Dar cine asemenea mie face să crească arborii, plantele știe că nu este așa. Desigur, pentru a garanta regularitatea aprovizionării cu apă, pot să construiesc un sofisticat implant de irigare – practic am cultivat întreaga țară în acest mod –, dar dacă nu plouă zile, luni, ani, la un moment dat pământul va crăpa de uscăciune, plantele vor muri și, odată cu plantele, și animalele. Nu putem să producem apa, înțelegi, așa cum nu putem produce oxigenul. Oricum, suntem dependenți de ceva ce nu este în mâinile noastre. Dacă marea se umflă, ne înghite. Dacă vin lăcustele, devorează recolta și mugurii copacilor exact cum au făcut-o pe vremea faraonului. Numai că noi, închiși între lumini artificiale, nu o mai știm.

Unicul orizont sigur este cel al dominației noastre asupra materiei, tratăm mereu mai multe boli, cu sisteme mereu mai complicate, iar aceasta, firește, este un fapt extraordinar, dar pe urmă înghețăm porcii vii, ca să vedem dacă este posibil să adormim și să ne trezim de mai multe ori într-un timp dilatat, pentru a putea, în sfârșit, să ne prefacem că murim și că renaștem de fiecare dată, dezmembrăm corpurile defuncțiilor și le păstrăm în frigider ca piese de schimb.

Vezi, eu am o rotulă care aproape nu se mișcă din cauza artrozei, este permanent inflamată și

mă chinui să merg. Știi ce mi-a spus într-o zi medicul de la spital?

„Dacă doriți, putem să o înlocuim cu alta!“

„Și de unde o luați?“ Și el, liniștit:

„De la bancă.“

Da, undeva în lume există un frigider uriaș care conține toate piesele de schimb: în loc de dovlecei și mazăre, sunt rotule și mâini, tendoane și ochi. Stau acolo așteptând substituirea, ca portierele și volanele unei mașini la meșter.

Am văzut ce expresie a avut doctorul când i-am spus: „Prefer să rămân șchiop, decât să profanez un trup“. M-a privit ca și cum aș fi fost un fanatic bătrân. Dar eu nu am fost fanatic niciodată și în nimic. Îndoiala, nedumerirea mi-au însoțit toți pașii. Aș fi vrut să mă întorc să i-o spun, apoi am înțeles că nu merita oboseala. Spațiile închise dezvoltă extraordinar obtuzitatea în oameni. E nevoie să stai afară, în aer liber, ca să recunoști că există ceva ce nu reușești să înțelegi. Iar această conștiință nu este o înfrângere, ci o posibilitate a ta de sporire.

„De aici poți să pleci în călătorii minunate, îmi spune fiul mereu, iar dacă n-o faci, orice itinerar ai alege va fi numai o învârtire în cerc.“

Cum poți să te gândești, când îți iei în brațe copilul abia născut că este un ansamblu de piese de schimb? Simți carnea sa fragedă, încrezătoare.

Îi vezi privirea, privirea din care, dacă ai ști să o citești, ai putea să pricepi totul și înțelegeți că în acele câteva kilograme de materie este închis cel mai mare dintre mistere. Nu este inteligența aceea care ți-o spune, ci viscerele tale care l-au generat. Cum zice psalmul? „Tu ești Cel care ai țesut oasele mele în profunzimea pământului.”

Iar eu aceste oase ar trebui să le tai cu fierăstrăul și să le pun în congelator?

Mulțumesc, nu, prefer să le întorc în profunzimea pământului, prefer să cred că „zilele mele erau scrise în cartea Ta înainte chiar să fi existat vreuna”, cum continuă psalmul, să aplec capul și să-mi accept soarta.

Discut adesea cu fiul meu despre aceste lucruri, vine să mă vadă cu fetițele, rămânem treji până în zori, după ce ele au adormit. Deseori zice râzând că am devenit mai religios decât el, dar îi spun că greșește, deoarece eu sunt ca un negustor care are un credit deschis, cu unul încă nu a lichidat contul – moartea mamei mele, a tatei, exterminarea a milioane de nevinovați petrecută în aceste timpuri –, și având acest credit deschis, nu pot să mă încredințez, legat de mâini și de picioare, unei credințe, așa cum nu pot nici să trec cu vederea, să cred că totul merge bine sub soare și că ceea ce

umple cerul nu reprezintă altceva decât mase de materie în mișcare, așa cum susțin „simpluții”¹.

Era ceva vreme de când nu mi se adresa în dialect, așa că l-am întrebat:

– Ai zis ateu sau simpluț?²

Unchiul s-a pus pe râs și a continuat în dialectul triestin:

– Zisei simpluț! Apoi a adăugat mai serios: Dar între „simpluț” și „ateu” e mare diferență? Amândoi nu văd – sau se fac că nu văd – ceea ce se află sub nasul lor.

Când am început să plantez copaci, ca orice băiat crescut la oraș, eram convins că nu erau foarte deosebiți de niște pari capabili să scoată frunze. De-abia cu timpul, ascultându-i, observându-i crescând, văzându-i îmbolnăvind-se, murind sau dând fructe, am înțeles că, la urma urmelor, nu erau foarte diferiți de copii, ca și ei aveau nevoie din îngrijiri, de dragoste, dar și de fermitate. Am simțit că fiecare dintre ei, în mod incredibil, avea personalitatea sa, că unii erau mai puternici, alții mai slabi, unii mai generoși, alții mai zgârciți și unii chiar mai capricioși.

Tuturor le dedicam îngrijiri cu aceeași atenție, și toți îmi răspundeau în mod deosebit. De aceea

¹ În dialectul triestin: *sempi*

² În limba italiană, cu sonorități asemănătoare: *empio* o *sempio*

am înțeles că nu erau pari, erau creaturi înzestrate cu destinul lor.

Și dacă există un mister în ei, cu cât mai mare va fi fiind misterul care îi învăluie pe oameni?

Și dacă aș fi ajuns la optzeci de ani convins că am plantat întreaga viață simpli pari generatori de fructe, ce aș fi acum? Un simplu? Un ateu?

Răspunsu-i la tine.

Oricum, aș fi o persoană care toată viața a mers înainte fără să știe să asculte, fără să știe să vadă, un om care are în cap, în loc de gânduri și întrebări, numai un foc de frunze ude, iar fumul combustiei lor rele m-ar fi împiedicat să văd cât de asemănător este destinul copacului cu acela al omului.

I-am povestit și eu de pasiunea mea pentru copaci, despre acel nuc pe care tu, cu atâta ușurătate, ai pus să fie tăiat și despre pustiirea care i-a urmat. Era ca și cum, și înlăuntrul meu, ar fi fost amputat un copac, și din rana aceea permanent deschisă continuau să țâșnească neliniștile mele.

Am vorbit, de asemenea, de boala ta și despre cum nu am reușit să fac față relației noastre: prea apropiată și lină în copilărie, prea conflictuală după aceea. Faptul că mi-ai purtat iubire, dar nu ai fost în stare să o faci și pentru fiica ta, mă lăsa

într-o stare de mare nehotărâre și de ambiguitate față de tine.

I-am povestit apoi despre tata și de istoria sa cu mama, de anii lor la Padova și, în final, poate și ca să dedramatizăm puțin, ne-am apucat de jocul plantelor.

– Ce plantă ar fi fost Ilaria? l-am întrebat pe unchiul.

– Cu siguranță, o plantă lacustră, a răspuns. Rădăcinile sale plutitoare nu i-ar fi îngăduit să se înalțe într-un trunchi, nici să trăiască mult, dar, cum li se întâmplă acestor specii, a generat o minunată floare.

– Dar tata?

Din ceea ce îi povestisem, unchiul Gionata îl asemuia cu una dintre acele plante care se văd rostogolindu-se în deșert. Mai mult decât arbuști par coroane de spini. Vântul le împinge, și ele dansează pe nisip cățărându-se pe dune, ca să cadă apoi fără însă să se oprească vreodată. Neavând rădăcini și nici puțința lor, nu pot nici măcar să ofere hrană albinelor. Soarta lor e aceea a unei curse veșnice și solitare către nimic.

Eu, în schimb, de copilă, am dorit să cresc cu puterea durabilă a unui stejar sau cu mireasma unui tei, dar în ultima vreme mi-am schimbat părerea. Mă mâhnea captivitatea teilor pe bulevarde și în grădini pe cât mă întrista destinul

solitar al stejarilor, astfel că acum aş fi vrut să fiu o salcie, să cresc cu marea mea coamă în vecinătatea unui râu, să-mi întind rădăcinile în apă, să ascult zgomotul curentului, să ofer între frunze ospitalitate privighetorii şi ţârâiacului¹ şi să văd pasărea Sfintei Marii² apărând şi dispărând pe unde ca un mic curcubeu.

– Şi tu, l-am întrebat pe urmă, tu ce copac ai vrea să fii?

Unchiul a rămas puţin gânditor înainte să-mi răspundă.

– Când eram tânăr, aş fi vrut să fiu un arbust. Ştiu eu? Un trandafir sălbatic, un păducel, un *prunus*³, şi să mă pierd într-un gard viu. Însă odată ajuns aici, mi-ar fi plăcut să fiu unul dintre acei cedri care cresc maiestuos pe coastele Muntelui Hermon⁴. Dar în ultimul timp, copacul pe care

---

¹ *Acrocephalus scirpaceus*, pasăre călătoare, insectivoră, de mărimea unei vrăbii, de culoare brună pe spate şi albă-brună pe pânze, care scoate un ţârâit prelung, repetat

² *Alcedo atthis*, pasăre de 16–17 cm, singuratică, cu penajul verde-albăstrui şi ruginiu, care urmăreşte în zbor cursul apei şi, din cauza picioarelor scurte, se mulţumeşte să sară pe câte o piatră şi nu merge niciodată pe uscat. În limba italiană, *martin pescatore*.

³ *Prunus*, plantă originară din Asia Orientală, din familia Rosaceae, care cuprinde circa 200 de arbuşti, întâlnită în parcuri sau la marginea masivelor muntoase

⁴ Muntele Hermon este un lanţ muntos de circa 50 de kilometri, ce străbate Libanul, Siria şi teritoriul controlat de Israel din Înălţimile Golan (cu unicul loc pentru schi din Israel).

Îl am mereu în minte, căruia îi duc cel mai mult dorul, este unul care crește în părțile noastre. Fagul. Mi-l amintesc din drumețiile prin munți: cu trunchiul cenușiu, acoperit de mușchi și cu frunzele incendiind aerul...

Da, iată ce aș vrea să fiu acum: un fag!

Ba chiar mă simt, sunt un fag, pentru că la apus viața se aprinde de emoții, de amintiri, de sentimente, așa cum toamna, în păduri, coroanele lor sunt vâlvătaie.

6

Puțin după sărbătoarea lui Șavuot¹, cineva m-a căutat din Italia, apelul a fost direcționat la sala de mese, dar eu eram deja la muncă. Când după ieșirea din tură, m-am așezat în sfârșit cu tava încărcată la masă, un soldat mi-a strecurat alături un bilet pe care era scris: „Telefon de la tatăl dumneavoastră“.

Tata mă căuta pentru a doua oară în viața sa. Ce îl împingea să o facă? Cine știe, poate entuziasmat de vederea din Tiberiada, voia să-mi ceară să-i găsesc un apartament prin părțile acelea sau doar să-mi comunice că pleca din Grado Pineta, ca să ajungă în alt avanpost în care să-și petreacă vara. Într-adevăr, trecuse aproape un an de la plecarea mea.

---

¹ Sărbătoare evreiască, la sfârșitul lui mai-începutul lui iunie, care celebrează momentul în care Tora, legea divină, a fost dată poporului evreu pe Muntele Sinai

Cunoscându-l, nu trebuia să fie un lucru urgent, am pus biletul în buzunar, gândindu-mă că la prima ieșire voi cumpăra o cartelă ca să-l sun.

În aceeași seară a sosit în vizită Ari, fiul cel mare al unchiului, la întoarcerea de la Universitatea din Haifa, unde fusese în interes de serviciu. Avea cam treizeci de ani și o față deschisă, luminoasă.

În onoarea mea și a țării care (chiar dacă pe o mână de kilometri) ne dăduse naștere, în seara aceea am rămas acasă și am gătit spaghetti cu roșii. Ari i-a povestit tatălui ultimele năzdrăvăanii ale gemenelor, adăugând cu un aer misterios că în curând va avea să-i comunice o altă noutate frumoasă, dar prefera să-și aștepte soția pentru asta. Apoi a pomenit ceva privitor la sora sa, întâlnită cu o săptămână înainte la Beer Șeva¹.

- Dacă n-o chem eu, ea nu mă cheamă nicio dată! a comentat cu tristețe unchiul.

- E prea prinsă de munca ei, a sosit prompt răspunsul lui Ari, nu obosește nicicând, este convinsă că datoria ei este să salveze omenirea. Dacă o ține tot așa, va termina prin a se îmbolnăvi.

Unchiul a clătinat din cap:

---

¹ Be'er Sheva, cel mai mare oraș din deșertul Negev, în sudul Israelului

– E ciudat, de obicei fiicele aduc cu tata. În schimb, în cazul nostru, ea seamănă mai mult mamei. Un spirit concret, realist, în stare să-și suflece mânecile în orice situație, fără nici o frământare.

– Nu e așa, a precizat Ari. Se preface că nu le are, ca să nu le înfrunte. A decis că lumea trebuie să meargă așa cum vrea ea și nu privește pe nimeni în față.

– Este o persoană foarte sigură pe sine? am întrebat eu, care întotdeauna am invidiat o astfel de atitudine.

– Sigură? s-a gândit Ari. Poate. Dar mai mult decât sigură este autoritară. Când a hotărât un lucru, nu se poate discuta, trebuie obligatoriu să meargă bine. Ceea ce e o formă de fragilitate.

Îndemnat de întrebările mele, Ari a întârziat apoi îndelung ca să-mi descrie viața sa la Arad.

La început, nu i-a fost ușor să se acomodeze, clima și peisajul erau total diferite de aici, dar de-acum nu ar reuși să trăiască nicăieri altundeva. Avea nevoie de pietre, de aerul uscat și secetos, de florile din wadi¹, care la prima ploaie explodau într-o simfonie de culori. Își ducea mereu fetițele să le admire, chiar dacă erau încă mici și nu erau

---

¹ Albie uscată

în stare să înțeleagă: voia să le învețe de la început să se bucure de minune.

– Probabil că la tropice, cineva se poate simți obosit și de flori și ajunge să nu le mai vadă, dar un deșert care înflorește numai o dată este un dar neașteptat, ne face să înțelegem câtă lumină este închisă în materie.

Mi-a povestit apoi despre asediul de la Massada¹ și despre cum văzuse, cu o săptămână înainte, două japoneze pe șeaua unei biciclete, cățărându-se până în vârful fortăreței. Mi-a vorbit și despre oaza din Ein Gedi² unde trăiau și leoparzi (câteodată era posibil să-i zărești în zori apărând prin wadi) și, de asemenea, despre grota în care David s-a ascuns de Saul... Dacă într-o zi mă voi hotărî să-l vizitez, mă va duce să văd toate aceste locuri.

Pe la unsprezece, unchiul s-a dus să doarmă, iar noi am ieșit să facem o plimbare. Am înconjurat de vreo două ori grajdurile, apoi am luat-o de-a lungul livezii cu citrice. Florile albe de portocal

---

¹ Fortăreață la marginea de răsărit a pustiului Iudeei, inclusă în patrimoniul UNESCO, simbol al eroismului, ultimul refugiu al rezistenței antiromane a iudeilor în anii '70-'73, după cucerirea Ierusalimului de către împăratul roman Titus Flavius Vespasianus

² Oază, astăzi parc național, la țărmul vestic al Mării Moarte, la limita deșertului Iudeei în Israel, aproape de siturile de renume mondial Massada și Qumran

erau deschise și în blândețea aerului nocturn emanau un parfum extraordinar de intens. După o bucată de drum, ne-am așezat pe o piatră, aceeași pe care o alesesem pentru meditațiile mele, și am stat de vorbă toată noaptea despre atâtea și atâtea lucruri: despre familiile noastre, despre bunicul său și tragicul lui sfârșit, despre cum și el, încă din copilărie, s-a simțit neliniștit de faptul că Ottavio a iubit frumusețea fără să-L iubească pe Cel care a sădit-o în inimile noastre.

– Frumusețea, armonia există în măsura în care noi suntem capabili să le percepem, să ne bucurăm de ele. Numai așa devin hrană pentru suflet. Altminteri nu sunt decât o întunecare a vederii și – cum se întâmplă când ne încrucișăm cu o mașină care ne orbește, silindu-ne să rotim volanul –, inevitabil, ne împing să deviem de la intențiile noastre, amestecând albul cu negrul, preschimbând totul într-un mâl cenușiu.

Inima, a continuat Ari, este locul acestei bătălii, acolo intențiile bune se înfruntă cu cele rele fără excluderea loviturilor. Trebuie să fim conștienți de asta, altfel terminăm cu a fi învinși fără măcar să fi luptat, cedând opacității indistinctului, care este marele dușman al acestor timpuri. Opacitatea răpește vieții bucuria, fură lumina lucrurilor din jur, condamnând ființa noastră la întunecime.

În preajma noastră, șacalii se chemau urlând, acompaniați din când în când de lătratul unui câine și în ciuda faptului că era încă întuneric și cocoșii începeau să-și moduleze cântările ca să salute sosirea unei noi zile.

Ari mi-a arătat un copăcel prins de un țărnuș de susținere.

– Vezi, în noi, ca și la copaci, există o dorință firească de a urca, de a ne înălța. Chiar și îngropată sub kilograme de zgură, ea există. Este un soi de nostalgie care locuiește în partea cea mai profundă a fiecărui om. Viața însă este complexă și plină de contraste, de aceea, abandonându-ne în exclusivitate judecății minții noastre, riscăm să greșim direcția, să fim orbiți de sori înșelători. Pentru aceasta există Tora, este precum tutorele acestui copăcel, ne ajută să ne înălțăm drepti, să mergem la întâlnirea cu Cerul fără să ne frângă furtunile iscate de vânt.

În rămurișul copacilor începuseră să fâlfâie aripile vrăbiilor care se deșteptau cu ciripituri din ce în ce mai puternice.

La răsărit, tenebrele cedau de-acum locul luminii, azuriul limpede se preschimba în portocaliu auriu, iar atunci Ari s-a ridicat și, cu glas scăzut, a început să se roage. L-am imitat. Stăteam lângă el, în picioare, și nu știam ce să spun, nimeni, niciodată, nu mă învățase o rugăciune, căutam

cu disperare câteva cuvinte care să dea glas stării mele sufletești.

Pupezele, cu zborul lor unduitor, traversau deja rândurile de pomi când de pe buzele mele a ieșit un mulțumesc. Mulțumesc pentru viață! Mulțumesc pentru splendoare! Mulțumesc pentru puterea de a o înțelege!

În săptămâna următoare am primit un alt apel telefonic din Italia, dar de data aceasta nu era de la tatăl meu.

Erau carabinieri din Mestre care mă anunțau că au descoperit un bărbat mort într-un pasaj subteran de lângă Marghera. Numele său era Ancona Massimo și în buzunarul jachetei au găsit o scrisoare adresată fiicei, cu numărul meu de telefon. Îl cunoșteam? Eram cu adevărat fiica sa, de vreme ce nu rezulta din documente? Dacă într-adevăr era așa, trebuia să mă duc cât mai repede la morga spitalului din Mestre pentru identificare.

Chiar după-amiază am mers la Haifa pentru rezervare la avion. Primul loc disponibil era la un zbor care de la Tel Aviv m-ar fi dus la Milano, peste trei zile.

L-am reținut și m-am întors în kibbutz.

În noaptea aceea nu am reușit să închid un ochi. Îmi reproșam că nu îl sunasem, carabinieri nu au reușit să-mi spună cum murise, astfel că

am bănuir că s-ar fi sinucis. Poate că era disperat, voia să-mi zică ceva și eu nu i-am dat nici un semn de viață. Chiar dacă el nu-și asumase nici o responsabilitate privitoare la venirea mea pe lume, eu mă simțeam responsabilă pentru plecarea sa.

Doar odată cu înțelepciunea dimineții, mi-am dat seama de absurditatea gândurilor mele. Niciodată tata nu și-ar fi curmat viața pentru un telefon neprimir, protejat cum era dintotdeauna de lipsa sa de afectivitate și de egoismul său.

A doua zi am fost prea neliniștită ca să-mi reiau activitățile obișnuite, așa că am luat autobuzul și am plecat la Muntele Fericirilor.

Am ajuns la ora prânzului, marea grădină care înconjura bazilica era aproape pustie. Sub mine, ca o oglindă lucitoare, strălucea Marea Galileei, în vreme ce vântul aducea din când în când zgometele mașinilor de pe autostrada de dedesubt.

Pe o distanță de numai câteva zeci de kilometri, liss și-a petrecut scurta sa existență. Mulțimea îl urma pretutindeni, la fiecare pas îi cerea vindecări. Nu oboseam să-mi imaginez sfârșirea și solitudinea pe care trebuie să le fi încercat față de acel continuu asalt de postulanți. După treizeci de ani de tăcere, trei ani cufundat într-o continuă tulburare!

Ce însemna apoi vindecare? Să vadă, să meargă, să simtă din nou, dar ca să facă ce anume? Să aibă apetit, să doarmă bine, să poată să alerge cu rapiditate? Sau poate ca să accedă la un alt nivel al conștiinței de a trăi? Și ce legătură exista între cuvintele dulcele pe care le-am ascultat la școală și forța, rigoarea, severitatea a ceea ce ieșea din gura lui Rabbi din Nazaret? Într-o zi acele cuvinte ar fi putut să mă vindece și pe mine?

Pentru un scurt timp, am trecut pe aleile parcului urmând pietrele albe care reluau gravate *fericirile*. În jurul meu, înflorirea era luxuriantă, și grangurii își lansau cântările în aer ca și cum ar fi fost întrebări. Când am citit „Feriți cei milostivi că aceia se vor milui“, m-am gândit la tatăl meu. Unde se găsea acum? Era aici, în preajmă, și mă vedea sau era prins în vreun loc întunecat din care nu ar mai fi putut ieși? Va fi fiind acolo miluire pentru sterilitatea vieții sale? Și apoi, ce era cu adevărat miluirea? Nu era oare o participare la compasiunea Celui care ne-a creat?

Îmi reveneau în minte cuvintele lui Ari: „Rigoarea legii și milostivirea merg mereu împreună, una lângă cealaltă, dar în deciziile importante, întotdeauna cea de-a doua are prioritate, fiindcă pentru iubirea mamei cruzimea asupra unui fiu este cu neputință“.

Ideea unei maternități a lui Dumnezeu m-a impresionat profund.

„În cele din urmă, ce vrea El de la noi?”

„Vrea creștere, transformare, căință. Vrea să trăiască în inimile noastre, așa cum noi, încă de la început, trăim într-a Sa. Nu puterea vrea să o împartă cu noi, ci fragilitatea!”

Două zile mai târziu, la bordul ponositei sale Subaru, unchiul m-a însoțit la Ben Gurion¹.

Ne-am despărțit cu o lungă îmbrățișare și cu promisiunea că foarte curând va veni să mă întâlnească la Trieste. Desigur, invitația era de asemenea pentru Ari și familia sa.

Zborul a fost regulat.

La Milano am luat trenul pentru Veneția și am coborât la Mestre.

Odată ajunsă la comandamentul carabinierilor, un tânăr gradat m-a însoțit imediat la morgă. Pe drum mi-a povestit că, din autopsia deja efectuată, cauza morții a reieșit ca sigur naturală: de la un moment la altul, inima a încetat să bată.

Saboții doamnei care ne însoțea erau de cauciuc și pe linoleumul pardoselii scoteau un bulbucit.

Un curent înghețat m-a izbit intrând în camera frigorifică. Pe mesele de inox zăceau trei corpuri.

---

¹ Aeroport internațional la Tel Aviv, purtând numele unui cunoscut politician, ctitor al Statului Israel

El ocupa locul central. De sub pânza verde i se iveau picioarele (era prima dată când i le vedeam fără pantofi), lateral îi atârna un braț.

Gradatul a ridicat pânza:

– Îl recunoașteți?

În locul obișnuitului surâs ironic, buzele păreau întredeschise într-o expresie de stupeoare.

– Da, am spus, este tatăl meu, Massimo Ancona.

– Îmi pare rău, a zis militarul.

– Îmi pare rău și mie, am răspuns și în clipa aceea am simțit lacrimile coborându-mi pe obraji.

Nerăbdătoare din cauza frigului, doamna mesteca o gumă americană (zgomotul mandibulelor sale era unicul în liniștea aceea ireală), în vreme ce carabinierul completa niște formulare.

Dintr-un impuls, am apucat mâna albă care atârna din cearșaf și am strâns-o între ale mele, pielea era rece ca a șerpilor, cu densitatea și greutatea nu mult diferite de a celor vii, cu unghiile tăiate grăbit.

– Iată ultimul tău avanpost, i-am șoptit și m-am aplecat pentru a-l săruta. Mulțumesc! Mulțumesc pentru viața pe care oricum mi-ai dat-o!

Întoarsă acasă, am deschis punga de plastic pe care mi-au înmănat-o carabinierii. Înăuntru erau cheile sale de la casă, cele ale mașinii, un

abonament pentru mijloacele de transport pe șoselele regionale (expirat de o lună), o mică agendă telefonică, un portofel cu marginile uzate și un plic alb pe care era scris numele meu.

Portofelul conținea câteva monede, o bancnotă de cincizeci de lire și două de cinci mii, cardul de sănătate, un cartonaș pentru adunat punctele la un supermarket din Monfalcone (lipseau doar patru buline pentru râvnitul premiu, un halat din eponj) și, dintr-un compartiment lateral, o fotografie micuță, îngălbenită de timp: o doamnă elegantă, nu înaltă de statură, îl fixa pe fotograf cu o expresie între mândrie și plictiseală, strângând distrat mâna unui copil. Trebuie să fi fost făcută pe țarm la San Marco sau în față la Giudecca¹, deoarece copilul arăta zâmbind ceva ce îl umplea de uimire – o navă, un fundac polar², o pasăre nemaivăzută? Pe cât ochii mamei reflectau doar îngăduința pentru propriul eu, pe atât din cei ai băiatului țâșnea o neînfrănată și voioasă curiozitate. Pe spate, cu o cerneală de-acum decolorată, era scris: *Veneția, 1936, mama și cu mine pe țarm. Massimo Ancona și mama sa, profesorul de filosofia limbajului și neistovita jucătoare de canastă,*

---

¹ Insulă venețiană

² Pasăre acvatică, cu penajul brun-negru, labe palmate robuste, corp bondoc și gâtul lung

tatăl meu și bunica mea, închiși într-un portofel ca majoritatea muritorilor de rând.

Numele unui restaurant din Monselice era tipărit pe coperta de plastic verde a agendei practic goale, la D, numerele doctorului, dentistului, la litera T, trei sau patru birturi¹, apoi ici-colo adresele unor edituri, două sau trei nume feminine, pe prima pagină, numărul meu din Trieste și dedesubt cu creionul, cu grafia mai tremurată, cel din Israel.

Același scris nesigur subliniase numele meu pe frontispiciul plicului. L-am deschis: înăuntru, două foi gălbui (cu antetul unui hotel din Cracovia), umplute mărunț pe ambele părți.

Grado Pineta, 13 mai 1995

Nu știu dacă scrisoarea aceasta va ajunge vreodată în mâinile tale, dar dacă o vei citi, înseamnă că eu nu voi mai face parte din această lume. Știi cât detest sentimentalismele, nu pot totuși să nu-ți scriu aceste rânduri. În fond, tu ai fost nesperatul.

Temutul și nesperatul.

Ai ajuns la sfârșitul zilelor mele și, precum acele plante care își lansează subțirile (și covârșitoarele) lor rădăcini colonizând spațiul din jur, ai deschis o fisură în viața mea, insinuându-ți în ea privirea,

---

¹ În limba italiană, *trattorie*

glasul, întrebările, iar de acel glas, de acele întrebări eu nu am mai reușit să mă eliberez.

Este chemarea sângelui sau slăbiciunea bătrâneții? N-o știu, nu mai am putere, nici timp ca să-ți răspund. În fond, nu are multă importanță, în acest punct nu mai trebuie să mă apăr, nici să-ți explic ceva.

Azi am încercat să mă omor.

Nimic extraordinar sau melodramatic în a-mi pune personal capăt zilelor. Este o decizie pe care am luat-o de când am uzul rațiunii. Nealegându-ne nașterea, a stabili când să murim reprezintă unica libertate care ne este dată. Trupul meu este în declin evident, iar mintea, din păcate, îl urmează.

În această dimineață s-au rupt jaluzelele de la camera mea. Am rămas în întuneric până la cinci căutându-l inutil pe meșter la telefon. Continuau să-mi zică „Încercați mai târziu!“, „Vă căutăm noi!“! dar nu se mai întâmpla nimic, așa că în cele din urmă m-am hotărât să ies, să fac o plimbare. Am pornit la drum în aerul dulce de mai, acompaniat de zborurile neobosite ale păsărilor care duceau hrană la cuiburi. Din ciment țâșneau peste tot floricele galbene. Mai, m-am gândit, este momentul cel mai neobișnuit ca să plecăm, acela care cere cel mai mult curaj pentru că viața este în plinătatea strălucirii sale. Ce trebuie să ai ca să-ți pui capăt zilelor în noiembrie, când cerul este acoperit de giulgiul negru al ploilor? S-ar putea

crede că depresia m-a împins să o fac, dar nu, sunt perfect lucid și conștient de alegerea mea.

Odată reîntors acasă, am încercat să te chem, voiam să-ți aud glasul pentru ultima oară, dar nu am avut noroc: la celălalt capăt al telefonului s-au perindat diverse persoane, vorbeau un pic engleza, puțin în ebraică, ceva în spaniolă, oricum nu au reușit să te găsească.

M-am urcat atunci pe un scaun ca să-mi iau pistolul, stătea de ani pus cu grijă deasupra bibliotecii, învelit într-un postav negru. L-am încărcat și am așteptat sfârșitul nopții citind poeziile preferate: nu voiam să mor în casă ca un șoarece, doream să mă duc într-un spațiu deschis, înaintea mării, să văd încă o dată zorile, soarele care se înalță și inundă cu lumină lumea.

La patru am ieșit și am mers pe plajă. În întuneric auzeam cochiliile scârțâind sub pantofi. M-am așezat pe aceeași barcă pe care odată ai ales-o pentru unul din popasurile noastre. Simțeam răceala metalului cuprinzându-mi coapsa.

Puțin după cinci, la răsărit, cerul de deasupra Triestelui și Istriei a început să se însenineze, aerul s-a umplut de strigătele păsărilor marine și, din marea încă joasă, apa se prelingea blând. M-am uitat în jur, am scos pistolul din buzunar, așteptând: când discul portocaliu a apărut la orizont, l-am dus la

tâmplă și i-am ridicat piedica. Clac! a făcut, și nu s-a întâmplat nimic. Am împins tamburul, un alt clac!

Între timp pe plajă a apărut un pensionar cu cei doi căței lățoși ai săi, arunca în sus o minge colorată, și ei o urmăreau lătrând fericiți. Nici măcar să mă sinucid nu sunt în stare, mi-am spus, punând pistolul în buzunar.

Dimineață a sosit meșterul în jaluzele și împreună cu el lumina în încăpere. După-amiază, m-am dus să fac câteva cumpărături la Monfalcone. Viața merge înainte, nu știu pentru cât, dar merge înainte, m-am gândit aruncând pistolul într-un sertar. Voi aștepta ca întâmplarea să-și urmeze cursul.

Seara am ieșit pe balconașul de la bucătărie, temperatura era de-acum aproape de vară, făcea să fermenteze algele din lagună, saturând atmosfera cu mirosul lor sărat-amărui. Într-un apartament iluminat din vila din față, o femeie cu un șorț și o găleată curăța minuțios camerele pentru iminenta migrație estivală.

Eram gata să intru, când în tufișurile sălbatice care despart cele două imobile am văzut deodată licuricii. De ani în șir nu mi se mai întâmplase. Dansau între pământ și arbuști, brodând aerul cu luminozitatea lor intermitentă. Doar cu o zi înainte aș fi zâmbit apropo de viclenia strategiilor reproducerii. Ce altceva era lumina aceea, dacă nu o extraordinară strategie pentru a ajunge la împerechere?

Dar în seara aceea, pe neașteptate, totul îmi părea deosebit, nu mai încercam iritare față de gospodina care curăța podelele, nu mai vedeam automatism în micuțele flăcărui trecătoare ale licuricilor.

În lumina aceea nu este viclenie, ci înțelepciune, mi-am zis, și am început să plâng. Trecuseră mai mult de șaizeci de ani de când am făcut-o pentru ultima dată, pe nava care ne purta spre Brazilia.

Plângeam încet, în tăcere, fără suspine, plângeam pentru acele mici străluciri împresurate de stăpânirea nopții, pentru mersul lor nesigur, deoarece dintr-odată îmi devenise clar că în orice întunecime trăiește comprimat un fragment de lumină.

Te fac să râzi? Îți par patetic? Poate că da, probabil că aceste fraze vor ațâța mânia nesecată a tinereții tale, dar de acum nu mai contează nimic. Ba chiar mă voi acoperi și mai tare de ridicol spunându-ți că în toate aceste luni am trăit cu speranța de a te revedea.

Știi că întotdeauna am ales calea sincerității (chiar cu riscul de a-mi face rău), astfel în aceste zile, în acest timp pe care întâmplarea mi l-a acordat, renunțând la orgoliul meu, am posibilitatea să reflectez fără spaime, pentru că în fond sunt de-acum mort – simt deja lințoliul pe trupul meu și pământul umed care mă acoperă. Tocmai pentru că sunt dincolo (și nu-mi mai este frică de ridicol), pot să-ți spun că teama a fost aceea care mi-a determinat zilele, ceea

ce eu numeam cutezanță era în realitate doar panică. Teama că lucrurile nu vor merge cum am decis eu, teama de a depăși o limită care nu era a minții, ci a inimii, teama de a iubi și de a nu mi se răspunde cu iubire.

Până la urmă, aceasta este cu adevărat teroarea pe care o simte omul și pentru aceasta se predă mărunțișurilor.

Iubirea ca o punte suspendată în gol...

De teamă complicăm lucrurile simple și urmând fantasmеle minții transformăm un drum drept într-un labirint din care apoi nu mai știm să ieșim.

Este atât de dificil să accepți rigoarea simplității, umilința încrederii!

Ce altceva am făcut în întreaga mea existență dacă nu asta? Să fug de mine însumi, de responsabilități, rănind ca să nu fiu rănit!

Când vei citi aceste rânduri (iar eu voi fi într-o cameră frigorifică sau în pământ), să știi că în ultimele zile am fost pătruns de sentimentul tristeții, o tristețe fără furie, melancolică și poate de aceea și mai dureroasă.

Orgoliu, umilință. La final rămâne numai asta pe talerul balanței. Nu știu care este greutatea lor specifică, nu pot să-ți spun dacă o zi de umilință ajunge să răscumpere o viață de orgoliu.

Ar fi fost frumos să te pot îmbrățișa, micuță bombă cu ceas ajunsă surprinzător (și prea târziu)

să devasteze viața mea! Chiar dacă asta nu te va despăgubi cu nimic, voiam să te strâng într-o ultimă, lungă îmbrățișare. O îmbrățișare cu toate îmbrățișările pe care nu ți le-am dat niciodată înlăuntrul ei: acelea de când te-ai născut și de când erai mică, cele de când creșteai și cele de care vei avea nevoie când nu voi mai fi.

Iartă obtuzitatea omului zeflemitor care te-a adus pe lume!

tata

O săptămână mai târziu, în cimitirul evreiesc din Trieste, au avut loc funeraliile. În afara bărbaților din minyan¹ și a rabinului, eram numai eu. Abia terminată rostirea kaddish²-ului, că de pe șantierul din vecinătate a început să sune cu putere sirena de prânz.

Era o zi caldă de vară, și în cimitir nu se găsea multă lume. În loc să merg acasă, am coborât în cimitirul catolic. Înainte de a intra, am cumpărat un frumos buchet de floarea-soarelui de la standurile de lângă poartă.

În timpul iernii, multe frunze amestecate cu fluturași publicitari fuseseră transportate de bora în micuța noastră capelă de familie, de-acum

---

¹ Grup de rugăciune colectivă alcătuit din zece bărbați adulți în religia mozaică

² Rugăciune îndoliată în religia mozaică

abandonată de destulă vreme. Înăuntru aerul era sufocant, era iz de umiditate, de mucegai. Erau ani de când nimeni nu mai făcea curățenie înăuntru. Am deschis ușa și am plecat să cumpăr o mătură și o cârpă de șters. La sfârșit, am pus florile în vază și m-am așezat să le țin companie.

Cine știe unde erați, cum erați! Cine știe dacă măcar dincolo, tu și mama mea v-ați întâlnit, dacă în cele din urmă ați reușit să risipiți umbrele care v-au împiedicat să aveți o relație... Cine știe dacă puteați să mă vedeți de acolo, de sus, stând la mormântul vostru într-o după-amiază de vară... Cine știe dacă este adevărat că morții au puterea de a fi alături de cei vii, de a-i ocroti, fără să-i piardă niciodată din vedere! Sau este numai o dorință a noastră, o atât de omenească speranță?! Într-adevăr, dincolo se afla Judecata, și Arhanghelul Mihail susținea cu degete ușoare delicatul sistem al contragreutăților¹? Și cum erau stabilite unitățile de măsură? Greutatea specifică era egală pentru toate acțiunile? Erau doar două categorii, binele și răul, sau cotațiile erau puțin mai complexe? Cât cântăreau suferințele unui nevinovat? Și moartea violentă a unui drept valora cât aceea a unui nelegiuit care se stinge bogat

---

¹ Trimitere la reprezentarea Arhanghelului Mihail cu o balanță cu talerele în echilibru, în ipostaza de cântăritor al sufletelor în ziua Judecății de Apoi

în zile? De ce răufăcătorul se bucura adesea de o viață lungă și fără zguduirii – ca și cum cineva l-ar proteja, în vreme ce omul cumsecade trebuia să îndure injurii și adversități? Longevitatea îngăduită celor fără scrupule era poate un semn de milostivire divină, trăiau atât de mult ca să aibă mai mult timp să se căiască, să-și îndrepte inima?

Și durerea, ce greutate are?

Durerea mamei mele, a tatălui meu, a ta, aceea a unchiului Ottavio și a mea (când voi muri) unde se vor sfârși? Va fi pulbere inertă sau nutriment? Nu ar fi mai bine să putem trăi nepăsători, fără să ne punem întrebări? Și ce se alege din omul care nu are interogații, nu are dubii?

Ari mi-a vorbit despre înclinația către bine și către rău care se află în fiecare din noi, despre lupta pe care o duc constant în inima noastră. A trăi pasiv, fără a ne pune întrebări nu voia oare să însemne livrarea noastră banalei mecanici a existenței, acelei legi inexorabile a gravitației care (oricum și întotdeauna) ne trage în jos? Îndoielile, întrebările nu se nășteau cumva din nostalgie? Așa cum celulele vârfului împing, oricum și întotdeauna, plantele spre înalt, în căutarea luminii, tot așa întrebările trebuiau să împingă oamenii către Cer. Durerea, confuzia, devastarea răului nu erau oare consecința abaterii noastre?

În mica bibliotecă a kibbutzului, am cunoscut-o pe Miriam, o franțuzoaică supraviețuitoare a Auschwitzului. La un braț avea brățări zornăitoare, la celălalt marca violetă a numărului său. Nu reușeam să-mi desprind privirile de cifrele acelea.

– Te impresionează? m-a întrebat.

– Da, am răspuns cinstit.

Din sinceritatea aceea reciprocă s-a născut prietenia noastră. La izbucnirea războiului, mi-a povestit, avea douăzeci și doi de ani, îi lipsea unul singur pentru licența în biologie.

– Tatăl meu era un om cu idei foarte avansate pentru acele vremuri, m-a avut la o vârstă înaintată și, fiind medic, mi-a încurajat permanent curiozitatea. Spre marea sa bucurie, încă de mică eram atrasă de tot ce era viu: îmi plăcea să observ, să mă întreb, să experimentez. În vreme ce colegele mele de școală se pierdeau în plictiseala basmelor, eu întreprindeam o navigare solitară între mitocondrii¹ și enzime². Procesele lor erau unica magie care izbutea să-mi taie respirația.

---

¹ Organite citoplasmatică la plante și animale

² Compuși organici prezenți în celulele vii, care catalizează procesele de sinteză și de degradare din organismele animalelor, plantelor și microorganismelor, producând și păstrând energie

Idolul meu era Madame Curie¹, cunoșteam pe de rost fiecare pasaj din biografia sa. Voiam să devin ca ea, să-mi pun intelectul în serviciul omenirii. Să reflectez asupra lucrurilor a fost întotdeauna pasiunea mea. Din studenție, înflăcărată de climatul acelor ani, doream să reușesc să demonstrez nesocotința lumii, nebunia sa.

În schimb, istoria m-a împins brutal în altă parte. Mi-am văzut tatăl și mama duși spre moarte, am prins ultima lor privire înainte să dispară în anticamera cuptoarelor. Ar fi trebuit să mor și eu, câteva luni după aceea, ca urmare a represaliilor pentru încercarea de a fugi, dar cineva a făcut un pas înainte în locul meu. Era un bărbat. Sentimentul terorii încercat de copilă a opus seninătatea sa.

Sunt aici, fiindcă el este în fum, ce altceva aș putea să fiu dacă nu un martor, cineva care nu încetează să se întrebe asupra acelui pas... Toate interogațiile vieții mele se află în acei modești treizeci de centimetri: un pas făcut, un altul oprit.

Așezate în colțul cel mai răcoros al bibliotecii, stăteam de vorbă ore întregi despre moartea, despre inima Europei care se transformase în cenușă doar în șase ani.

---

¹ Marie Curie, dublu laureată a Premiului Nobel, în fizică și chimie

– Toți spun: Unde era Dumnezeu? De ce nu a pus capăt masacrului cu o pocnitură de degete, de ce nu a făcut să cadă asupra nelegiuitorilor o ploaie de jărat, foc și pucioasă? Îmi repeta deseori Miriam. Însă eu spun: Unde era omul? Unde era creatura făcută să fie aproape înger? Oamenii au fost cei care au construit camerele de gazare, ingineri specialiști au stabilit unghiul exact de rotație a coșurilor de la cuptoare pentru optimizarea funcționării – nimic nu trebuia să afecteze ritmul carbonizării. Făceau calcule în vreme ce soția împletea în salon și copiii, în pijamaua lor de flanel, dormeau în paturi ținându-și în brațe ursuleții. Oamenii au fost cei care au adunat persoanele, casă după casă, le-au scos din locurile cele mai ascunse. Oamenii sunt cei care și-au confundat mâinile în sânge, au ucis nou-născuții cu lovituri de picior, au masacrat bătrânii. Oameni care puteau să aleagă și nu au ales. Oameni care, în loc să observe în celălalt o privire, au văzut numai un obiect.

– Știi care este capcana cea mai mare? mi-a zis într-o altă zi, ștergând praful de pe cele câteva sute de cărți pe care le trata cu blândețe ca pe copii: Este faptul că toți văd holocaustul ca un fenomen circumscris unui timp, se fac continue comemorări în care, cu îndreptățită fermitate, se repetă în cor: „Niciodată iar! Niciodată iar asemenea

oroare nu va coborî pe pământ!“ Dar când buboiul ciumei explodează, ce se întâmplă? Bolnavul s-a vindecat, epidemia s-a terminat? Sau se răspândește mai virulent, eliberând bacterii care pot în final să alerge purtând molima oriunde?

Ar trebui în schimb să avem curajul să spunem „Încă și întotdeauna!“ Deoarece încă și întotdeauna, sub o aparentă normalitate, miasmele acelor ani infectează timpul nostru, pregătind pentru noi un holocaust de dimensiuni cosmice. Iar locul exercitării perfecțiunii tehnice este societatea.

La Auschwitz nimic nu a fost lăsat la întâmplare, nu erau risipă, nici pierderi de timp, exista doar mecanismul pur. Organizarea centrală se ocupa de tot. Din acea meticuloasă programare ar fi trebuit să se nască în sfârșit omul perfect, unicul în măsură să stăpânească lumea și singurul demn să trăiască în ea.

Și de ce vor să ne convingă acum, dacă nu de faptul că societatea noastră poate să devină desăvârșită precum aceea a furnicilor? Sunt într-adevăr albinele și furnicile modelele spre care trebuie să tindem? Avem lăbuțe, antene, ochi prismatici?

Nu sunt încă stinse rugurile de la sfârșitul comunismului, nici cicatrizate rănilor sale, că este deja prospectat un nou paradis pe pământ: o lume fără boli și fără moarte, fără diformități și fără imperfecțiuni.

Paradisul ucenicilor vrăjitori!

„Totul este în mâinile noastre!“ se strigă de la toate televiziunile și din toate jurnalele lumii, când orice persoană care stă, chiar și o clipă, să se gândească, știe că nimic nu este în mâinile noastre: nici posibilitatea nașterii, nici momentul morții (doar dacă nu ne-o provocăm singuri), nici apa care coboară din cer, nici cutremurele care sfâșie pământul.

Dar ucenicilor vrăjitori le scapă aceste subtilități, convinși cum sunt că micronul realităților care domină în încăperile lor aseptice este universul. Astfel că amestecă vesel patrimoniile genetice ale speciilor în numele unui progres vizibil doar pentru ei și pentru multinaționalele care își pun siglele pe brevetele lor, clonează flori, animale și cu siguranță în întunecimea secretă a unor laboratoare clonează deja și omul. În fond ar fi și comod să avem la dispoziție o copie din noi înșine din care să putem preleva piesele de schimb în caz de stricăciuni.

Arma lor este persuasiunea binefăcătoare. Manipulează buna-credință a persoanelor convingându-le că toate aceste opere de nimicire au numai și numai scopuri filantropice. Cum vor face să hrănească miliardele de sărmani ai lumii fără noile semințe inventate de om pentru om? Dar eu spun: nu ajungeau cele pe care Domnul

le-a inventat? Nu există deja o extraordinară complexitate pusă în serviciul nostru? Și nu e oare incapacitatea noastră de a vedea complexitatea aceea care ne împinge să căutăm noi orizonturi ce sunt în realitate orizonturi ale morții?

Când omul visează pentru om o lume fără durere, fără imperfecțiuni, în realitate deja desfășoară sârmă ghimpată, împarte lumea în adecvați și mai puțin adecvați, aceștia din urmă nefiind după aceea foarte deosebiți de un balast, de ceva de eliminat de-a lungul drumului.

Firește, eu rămân cu Madame Curie, misiunea omului este de a-și îngriji semenul, dar când grija devine delir de omnipotență, când se împletește cu lupta pentru brevete de miliarde, atunci se transformă în ceva foarte deosebit de dreapta aspirație a ființei umane. În loc să aplaudăm marile promisiuni ale științei, ar trebui să avem curajul de a pune o întrebare, asumându-ne impopularitatea lui Ieremia¹: Fără boală, fără slăbiciune, fără nesiguranță, în ce se preschimbă omul? Și ce devine aproapele său? Suntem mașini mereu mai perfectibile sau neliniștite creaturi în exil? În atotputernicie este sensul nostru ultim sau în acceptarea precarității? Din precaritate se nasc

---

¹ Cartea lui Ieremia din Vechiul Testament e consacrată aproape în întregime prorocirilor de catastrofe, de aici și rezerva de care avea parte prorocul.

întrebările. Din întrebări poate să se nască sensul misterului, uluirea, dar certitudinea, omnipotența ce pot să genereze?

Nu vor cumva să transforme omul într-un consumator omnivor, etern nesatisfăcut? Cumpăr, deci exist! Acesta este orizontul spre care toți, docili ca niște oi, ne îndreptăm. Numai că ținta noastră nu este târla, ci genunea. Idolatria este permanent la pândă în inima omului.

Catastrofe inimaginabile ne așteaptă dincolo de colț. Cum se poate concepe atingerea inimii atomului, manipularea ADN-ului și mersul încă înainte? În vreme ce toți dansează cu căștile pe urechi și ochii închiși de extaze artificiale, văd, cu fiecare zi tot mai aproape, strălucirile orbitoare ale sfârșitului.

O pupăză sărea în fața noastră, făcând să i se clatine ciuful.

– Nu se poate face nimic? am întrebat.

Miriam s-a întors spre mine, m-a scrutat îndelung, în tăcere – din ce adâncimi venea lumina ochilor săi? –, apoi a spus:

– Desigur, ar trebui să ne căim, să ne deschidem inima și mintea pentru cuvântul Său. Să alungăm zeii care de prea mult timp benchetuiesc în inima noastră. În loc de legea eului, ar fi nevoie să cercetăm legea alianței.

- Dar legea nu este o colivie?

- A, nu! a surâs. Legea este singura cale prin care iubirea poate să crească...

Un mieunat mi-a întrerupt amintirile. La ușa capelei s-a ivit o pisică slabă-slabă, cu o coadă subțire ca un creion, care la chemarea mea a început să toarcă, acceptând cu o expresie extatică scărpinatul sub bărbie.

Afară, soarele trecuse de zenit, înăuntrul capelei aerul era torid. Înainte de a ieși, am atins cu delicatețe piatra pe care era gravat numele tău, ca să trec pe urmă la a mamei, cu cele două date ale sale - timpul scurt al anilor ei.

O bucată de vreme, pisica m-a urmat spre ieșire, apoi a dispărut în spatele unei lespezi. Singurele flori care rezistau demn în vase erau cele din plastic, toate celelalte atârnavu istovite de căldura prea mare. În jurul robinetelor se îngheșuiau zeci de viespi, împingându-se cu furie una împotriva celeilalte în așteptarea plină de speranță a unei picături.

Înainte de a părăsi cimitirul, m-am plimbat pentru ultima oară contemplându-i înălțimile, care găzduiau și cimitirul ebraic, și cel otoman. Voi toți, tu, mama, tata, erați acolo, în vreme ce în fața mea se deschidea spațiul necunoscut al vieții. În bine și în rău, m-ați învățat multe.

Într-un anume fel, greșelile voastre constituiau pentru mine o bogăție.

Întoarsă acasă, am continuat să fac curățenie.

Am deschis toate ferestrele ca să alung izul de închis, lumina verii pătrundea cu putere înseninând penumbra încăperilor. Am intrat în camera ta, ca să iau lenjerie curată. Dulapul albiturilor era în perfectă ordine, cine știe din ce pricină scăpase de furia bolii tale. Ici și colo erau încă risipite săculețele cu lavandă pe care de atâtea ori te-am văzut confectionându-le cu deosebită iscusință. Când am înălțat brațul ca să iau cearșafurile de în din trusoul tău, acelea cu monograma brodată, am văzut un plic mare, galben, pus deasupra. *Pentru tine*, scriseseși sus cu o mână nesigură.

Nu-l mai văzusem înainte. De când era acolo? Dinainte de boală sau poate venea din perioada gesturilor pe jumătate, de când de-acum acțiunile tale, din motive chiar și ție de neînțeles, luau un alt drum? L-am deschis și am văzut un caiet gros, cu flori pe copertă. În acest moment, nu mă simțeam pregătită să înfrunt ceea ce putea să fie în el. L-am sprijinit pe masa din bucătărie și am continuat să fac curățenie până după-amiază târziu.

Dereticând cu impetuozitate, în această zi am luat două hotărâri importante. Prima era câinele.

Mâine voi merge la adăpost ca să iau altul, fiindcă nu suportam grădina goală. A doua privea viitorul meu. În toamnă mă voi înscrie la universitate și voi studia silvicultura, deoarece în sfârșit am înțeles ceea ce voiam să fac până la sfârșitul zilelor mele: să mă ocup de copaci.

Când căldura soarelui a scăzut, am început să ud grădina. Trandafirul era spre sfârșitul înfloririi sale și nu părea să fi suferit prea mult din cauza depărtării mele, pe când hortensiile apăreau mai curând bătute. Le-am stropit îndelung, lansând câteodată jetul în aer, ca să îl văd preschimbându-se într-o pulbere aurie

La sfârșit, am luat un șezlong și, cu caietul tău într-o mână și o oranjadă într-alta, m-am așezat în mijlocul pajiștii.

Pe prima pagină, sus în dreapta, era scris *Opicina, 16 noiembrie*.

Era caligrafia ta, aceea ordonată și dreaptă pe care ți-o știam dintotdeauna.

„Ești plecată de două luni, așa începea, și de două luni, în afara unei ilustrate prin care mă anunțai că ești încă în viață, nu mai am vești despre tine...”

CUPRINS

PRELUDIU	9
GENEALOGIE	63
RĂDĂCINI.....	167